

Lató

2022. március
XXXIII. évfolyam
3. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

CODĂU ANNAMÁRIA

DEMÉNY PÉTER

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZÓCS KATALIN

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

MÁRCUȚIU-RÁCZ DÓRA:

múzsáimnak, szeretettel (Vers) ■ 5

DARVASI LÁSZLÓ:

Tragédia a fürdőházban (Regényrészlet) ■ 9

OZSVÁTH ZSUZSA:

Gazember, belépő (Vers) ■ 17

ZECK JULIANNA:

Levél; Útitárs; Metamorfózis (Novellák) ■ 18

BODA EDIT:

Visszameze; Vissza se nézz; Advent. Este; Mozgásgyakorlat
(Versek) ■ 24

MAGYARY ÁGNES:

Séta az időben (Regényrészlet) ■ 26

KÉZDI IMOLA:

Egyedül; A vég; Manik úr; Csendes; Boldogít; Hiába minden
(Versek) ■ 37

MÓRITZ MÁTYÁS:

Éjjeli táplálék; Csontzene az öreg és kiszáradt, Szent Imre téri
szökőkút mellett; A mögöttes tartalmat illetően (Novellák) ■ 42

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Szívverés; Lábnyom; Olyan messze (Versek) ■ 55

BÁNFAI ZSOLT:

Áttűnések; Körtánc; Dagerrotípiá; Tükörélmény (Versek) ■ 57

NÉMETH GÁBOR DÁVID:

Száradás; Édes rontás; Szellemcsaládfa (Versek) ■ 60

SZABÓ R. ÁDÁM:

Sakk; Rozsé és a messiás (Novellák) ■ 62

NAGY ZALÁN:

Szélcsend után; Madártávlatból (Versek) ■ 69

GARACZI LÁSZLÓ:

Wesztteg (Regényrészlet) ■ 71

GÉCZI JÁNOS:

Tanulságok (Vers) ■ 76

DOKUMENTUM

SZABÓ RÓBERT CSABA:

„Tegnap vadászni voltam, tisztább és keményebb vagyok,
mint rendesen” (Válogatás Székely János 1964-es szerkesztői
leveleiből) ■ 78

SÉTATÉR

NOVÁK ÉVA:

Félelem és más jelenlétek ■ 94

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Kétarcú Caracas (Karina Sainz Borgo: *Megy le a nap
Caracasban*) ■ 102

LÁNG ZSOLT – TAMÁS DÉNES:

Kiélezett kérdések (Bartók Imre: *Lovak a folyóban*) ■ 105

DELEATUR

VIDA GÁBOR:

Ó, Jack! ■ 108

TALÁLT VERS

JÉKELY ZOLTÁN:

Gyermek a hóban ■ 110

NÉVJEGY

MÁRCUȚIU-RÁCZ DÓRA ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Márcaujó-Rácz Dóra

MÚZSÁIMNAK, SZERETETTEL

(ADALÉK A MÁR MINDEN NŐ HAZAMENTHEZ)

*„Az asszonyok minden bánatát-örömét
el kellene zengenem,
hogy legyen mit dalolnom
a lányomnak,
ha megszületik”
(Hervay Gizella: Minden asszonyok éneke)*

nekem is vannak múzsáim,
őket kerülgetem az utcán, buszon,
színházban, koncerten, könyvbemutatón,
a múzsáim miatt nem járok otthon
kocsmába, és nem ülök
egyedül taxiba.

félek a múzsáimtól,
róluk írok verset.

nekik köszönhetem a kötetem,
a szövegeket, amelyeket kisiskolások
szavalnak költészetnapon,
nőnapon, magyar kultúra napján,
amelyek miatt feministának látnak,
a versek, amelyekre azt mondják, erősek,
pedig félelemből születtek.

egy múzsa követett éjszaka a parkban;
múzsa az osztálytársam, aki vert; a taxisofőr,
aki fogdosni akart; a rapper, aki lekurvázott
egy dalszövegében, mert letiltottam facebookon;
múzsa az összes irodalmi rosszfium,

és múzsa az is, aki
megkérdezte a könyvbemutató után,
hogy ezek tényleg megtörténtek velem,
vagy ilyen erős a fantáziám;
múzsa volt az összes, akit kitaláltam,
és akit volt ki alapján kitalálni.

egy irodalmi esten megkérdezték,
van-e női irodalom. körbenéztem, én,
a kvótanő, hát ki mondja meg, ha ő nem,
mégis gyáva voltam felelni.

ha létezik, félelemből táplálkozik,
hogy másokéban leljen szolidáris nyugalomra.

ha létezik, görcsös és merev,
nehogy pimasznak nézzék,
türelmesen hallgatja múzsáit, ahogy panaszkodnak
(az asszonyra, magányra, a korukra,
rossz szokásaikra, gázszámlára),
majd ugyanúgy eltárgyasítja őket egy versében.

ha létezik, lehet épp kacér,
elvárja, hogy pimasznak nézzék,
megszelídíti, majd uralma alá hajtja múzsáit;
fekete szaggatott vonalakat rajzol a testére,
ezt a területet ő foglalta el hamarabb,
ő adhatja bérbe, és csak ő engedhet az árából;
majd ledobja magáról a melltartót,
és szép csendben világgá megy.

ha létezik női irodalom, miért csak akkor hallom,
ha valahol valamit számonkérnek;
a költő jó verseket ír,
a költőnő bátor.

közös megegyezés tárgya, hogy kié az utolsó panasz joga.
ha azt kérdezik, van-e női irodalom, hát legyen,
de az isten szerelmére, szabadítsa már fel valaki –
valaki, aki nem akar tőle semmit.

nem akarok múzsákról írni, nem kértem
szerepet ebben az irodalompolitikai mlm-ben.
vérről akarok írni, vízről, száraz
földről, csigákról, halakról és madarakról,
ki akarok menni a fellegvárra,
hogy kavicsokat rugdossak a mélybe,
olyan emberek közé vágyom,
akiktől eszembe sem jut félni
vagy verset írni.
meg akarom érteni, mire gondol,
amikor bánt, amikor zsarol,
amikor üt, és amikor nevet;
mire gondol, amikor bántják,
zsarolják, ütik és kinevetik.
meg akarom érteni a múzsáimat, de
úgy nem tudom, ha csak bátor
lehetek.

és ha majd lányom lesz, és felnőtt,
ne kelljen helyette is félnem,
addigra eldől, hogy valóban
van-e női irodalom,
és addigra sikerül eldöntennem, hogy
kezébe merem-e adni a saját kötetem,
hogy kezébe merem adni
a kezem.

és ha majd lányom lesz, és felnőtt,
legyenek jobb múzsái, mint nekem,
vagy ne legyenek egyáltalán,
ne kelljen helyettem is félnie;
és ha egy nap kopogtatnak az ajtón, és
netalántán ő nyitná ki hamarabb,

magától mondja,
hogy köszönjük, van már szabadságunk,
van irodalmunk, bátorságunk is;
köszönjük, megtaláltuk a saját hangunk,
elég erősek vagyunk, és nem félünk a sötétben;
úgyhogy igazán köszönjük a ránk szánt időt, de
nem veszünk semmit.

Darvasi László

TRAGÉDIA A FÜRDŐHÁZBAN

REGÉNYRÉSZLET

Még egészen apró kölök, de már ott lebzselt a fürdőház körül. Az apja boltjából csak át kellett lépni. Az üzlet a főút másik oldalán volt. Nézte az urakat, hölgyek kevésbé akadtak, illetve csak bizonyos napokon, szerdán talán. A szag izgatta föl leginkább, az a nehéz, párás illat, ami az épületből áradt a református templom keleti oldalában. Olyan volt, mint egy nehezen lélegző, fűjtató, izzadó, hatalmas emberi test. Itt kereste a kenyerét Rényi úr, a fürdőmester és okleveles masszőr. Reggel levette az ajtóra függesztett lakatot és a vaspántot, és aztán, ki tudja, mikor csattintotta föl. Mert akadtak éjszakai fürdőzések is, amikor a város urai, megmámorosodva a kaszinói kártyapartik izgalmaitól, a nyereménytől éppúgy, mint a veszteség okozta kintól, együttesen, hűtött pezsgőspalackok nyakát szorongatva vonultak a fürdőbe Bernáth igazgató úr kíséretében. Ha Bernáth éppen nem tartózkodott velük, amire azért ritkán akadt példa, megzörgettették egy pincér fiúval az ablakát.

- Igazgató úr, bocsánat, jelenése van.
- Hogy basz... – és Bernáth már kászálódott is.

Olyankor Rényi úr dehogyan zárt. Ha megtette volna, másnap repül. Messze száll. De járt ide Lackó is, jót tett a hátán lévő kicsiny, rózsaszín lyuknak az áztatás, mely néha annyira fájt, hogy ordítania kellett. Járt a postamester, Górné patikus, kocsmárosok és nagyivók, de még a Gold nagypapa is, az apja mesélte. A puttó, a grófi kert is mondta, fürdőbe járt a te nagypapád, buta kisgyerek, de nem azért, hogy tiszta legyen, hanem mert a vágyait élte ott ki, és Arany Ármint nem zavarta, hogy titkokba avatják be, s közben butának titulálják. Más kisgyerek megbántódott volna, duzzogva dobálta volna meg a grófi kertet görönggyel és kővel, Ármin csak nevetett, miket beszélsz, te kert, hát te vagy a buta, te, aki mindent elhisz a tavasznak, a nyárnak, aztán tél a vége. Rád hull egy porcukornyi hó, ami még zacskót se tesz ki, meg se tudsz szólalni. Nahát, erre mit susogsz, mit zizegysz? A kert hallgatott, megsértődött talán.

A fürdő csodás volt. Egyszerű ház, masszív és tömör építmény, gerendái megszívták magukat a mélység szagával és az idővel, tisztelettel zörögnek előtte a kocsik, szekerek, ő meg gőzöltette nekik az illatot. Nem a benzin, hanem ez, marhák! Meglátta Rényi úr, hogy ott nézelődik Ármin, rádörrent.

– Te vagy az öreg Gold unokája?

– Az vagyok, uram, Ármin.

– Aztán mit keresel itt, ahol csak a jómadár jár!

– Semmi különösét, uram. Én nem szoktam keresni. Ha valami nincsen meg, mert elveszett vagy elbűjt, én elképelem. És akkor az olyan, mintha máris meglenne.

Rényi eldobta a cigarettát, furcsa egy kiskölkök, az már igaz.

– Na, gyere.

Volt odabent több szoba. A szobákban lábakon álló kádak nyújtóztak. Egyedül lehetett bennük fürdeni. Illetve egy hátsó traktuson még hölgyek is betepeghettek az épületbe, szoknyájukat felhúzza a bogáncsos kerten át, nem volt feltűnő, sem szembeötlő, gyakran meg is tették. A férfiak tudták, kik azok a hölgyek, akik látogatására számítani lehet, sőt, üzenni is lehet értük. Néha Szolnokról hozták őket. Fegyvernekről vagy Mezőtúrról. Taxival nem tart sokáig az út. Az autó megállt a fürdőház előtt, egyet dudált, halihó. A szelíd nyári estbe úgy libbentek bele a lányok, mint nagy fehér lobbanások. Jött velük a bódító kölni illata. Még csiviteltek, még madárcák, kiscsibék voltak, szőke pehellyel borított pinákkal, ánizsos ajkakkal, de nem soká majd vijjognak, sikoltoznak, héják lesznek, vadmadárrá válnak, tépik a húst, harapják az ereszkedő tokát, fölfalják a hímtagot, mint paraszt a véres hurkát. Már el is nyelte őket a fürdő toroka.

A kisgyereket a nehéz, illanásra képtelen, inkább megülő s a tüdőbe költöző illatok, a gőz, a pára érdekelte. Leizzadt nyomban.

– Azt olvastam, Rényi úr, hogy a földi teremtmények közül csak az ember sír.

– A kutyám nyüszít.

– De az nem sírás! A majom se sír, a kutya se. Se a madár, se a lovak.

– És miért nem sírnak?

– Nem tudom, Rényi úr. Az állatnak talán nem szabad. Megtiltotta az Isten. Mert mi van a könnyben. Ha sírok, és belefolyik a számba, sós. Só van a könnyben, biztosan.

Rényi megadóan sóhajtott. Benyitottak egy fémkilincses ajtón, nem volt sötét, a kicsi ablak előtt virágos függöny, a sarokban vaskályha. Itt volt a leg-

nagyobb a kád, ez is lábakon állt, még tusoló is volt mellette. Szappanok, tubusok, kenőcsök sorakoztak egy polcon. Maradt két üres, zöld pezsgős-üveg a kád mellett. Egy női alsónemű. Óriásbugyi. A picsába, mint nagyapád idejében. Mindig talált elhagyott fűzőket, meg még pendelyeket is. Rényi úr egy papírzacskóba gyűjtögette a szemetet, az elhagyott ruhadarabokat. Itt-ott a sarokból gumikat csippentett föl két ujjal, s mormogott hozzá, hogy száradna le a faszuk, ide dobálják.

– A nagyapád szeretett itt. Beült a kádba, gondolkodott, kifundált valamit, üzletet kötött, vagy kalandos terveket szőtt, a Holdról nosztalgiázott, valami gomb után sírt, míg nem a bevedelt jeges pezsgő és a forró víz együttes hatására el nem nyomta az álom. Sokszor költögetni kellett. Arany úr! Arany úr! Belefagy a kádba!

– Tudom, hogy sokat fürdőzött itt. Mesélte a nagymamám.

– Hát nőnapon ő is fürdőzött itt. Arról mamád nem mesélt?

– Talán csak nem jutott eszébe.

– Majd kérdezd meg egyszer Zalatnai urat.

– Jó, megkérdezem, de miért.

Rényi úr legyintett a nagy tenyerével.

– Csak vicceltem. Ne kérdezzél meg te semmit.

A fürdő végében volt a nagymedence, a csempézett, kövezett folyosó belefutott ebbe a visszhangos terembe. A kőlépcsős, korlátos medence akkora volt, hogy tizenketten is elfértek benne. Kis kőtartók az ülőkék mellett a pezsgős poharaknak, jégkockáknak. Itt is fürdőzött a nagypapa. Mert nagypapa mindenhol megfordult, pokol tornáca, az Úr meleg öle, mindegy volt neki. Szahara vagy Himalája, Tirana vagy London. Nem lehet olyan helyet mondani, ahol ne jelentette volna be valamire az igényét, vagy ahol ne lett volna ismeretsége, barátja, ellensége, jóakarója vagy összeköttetése.

– Nagy fasz volt az öreg – dörmögte Rényi úr, akinek voltak különleges tulajdonságai. Talán erre figyelt föl a kicsi Arany Ármin. Meglátta egy kútásásnál.

– Egyszer fürdőzött itt Gizella grófnő a festővel!

– Azok kik? – kérdezte Ármin.

– Nem tudod? Majd megtudod.

Amikor Adolf Hitler megnyerte a választásokat Németországban, Rényi úr kiállt a fürdő elé, és artikulálatlan ordításba fogott. Szokott így ordítani Szeva Danuma, a fuvaros is, meg Erna is tette egyszer, de ez most más volt. Meg fogja ütni a guta, szét pattan a halántékán az ér biztosan. Vörös volt a

feje, a szája habzott. Még Szeva Danuma is arra került, hogy elismerően bólogasson, de kurva szépen csinálod, te Rényi.

– A haragos Isten égesse le a kefebajuszát, hogy rekedne be örökre, hörgögni se tudjon, száradna ki a szeme világa, a faszát egyék le a tetvek, szarjon maga alá, ha csak sóhajt.

Doktor Barotány lépett közbe két markos csendőrével, bevonszolták Rényi urat a rendőrparancsnokságra, a zárásra se hagytak időt.

– Tibi bácsihoz akarsz kerülni, te hülye?!

– Hiszen ez provokáció!

– Mi, Barotány? Hogy földidegesített az a dög?!

Nagy tudomány volt a kútásás, veszélyes. Olyan tragédia is megtörtént, hogy az illető kútásóra figyelmetlenség vagy előre nem látható talajhiba miatt ráomlott a föld. Aztán már hiába kapartak utána. Állt némán az asszony. Két gyerek mellette, szörnyű félelem szivárgott a szívük mellé, ez most nem olyan, mint amikor nagymama vagy nagypapa meghalt. Itt valami olyan történik, amit soha nem tudnak majd kimondani. Mit csinál apuka? Most mit csinál, küzd, kapar, harapja a földet odalent? Ne beszéljete, csönd. Csak a földes, halott arcot, merev testet hozták föl. Ott aztán nem ástak többé víz után. Ki merészeli háborgatni az ilyen talajt. Pedig a talajban fészkelő vízhez is értő Rényi megmondta, hogy nedves és bizonytalan a föld állaga, hogy baj történhet. Megmondta ezt neki, a fafejűeknek, a bolondoknak, mert érezte. Nem hallgattak rá. A kis Aranyt meg valamiképpen megigézték a kutak, a mélységük, a titokzatosságuk, az illatuk, a lent csillanó víz, amely még a Hold vigyorát is megtúrta. Maga sem tudta, miért, de érdekelte, mi van egy kútban, csak víz-e, szellemek laknak-e ott, lidércek, néha állat esik bele, azt vödörrel föl lehet húzni, ha szerencséje van, nem fullad meg. Látott olyat is, hogy valaki, mert részeg volt vagy figyelmetlen, beleesett. Kötelet kötöttek valaki köré, az leereszkedett, kihúzta a testet. Élt vagy nem élt.

– Vetkőzz, kis zsidó!

– De...

– Csináld, vagy belelöklek ruhástól!

Megfürödtek, ő és Rényi úr, aki különben masszőr is volt. Olyan kézzel, ami kitapogat minden bajt, cseresznye nagyságú csomót, minden göböt és keményedést, kigyúrja a csontok alá gyúlt gennyedéket, az inak köré szorult, azokat élő abroncsként szorító gyulladást. Magyarázott is a gyerekeknek, aki félve takargatta a kukiját.

Mert nem lehet úgy gyógyítani, hogy csak a csontot, az inat, a becsípődött ideget, a tomboló idegvégződést vagy a fájó húst masszírozzod. Az, kér-

lek, nem elég. Ez mind anyag, matéria. Ennek a kéznek – és fölmutatta nagy lapáttényerét, meg a húsos ujjait – el kell érnie a lélekig. A test, ami mi vagyunk, a lélekben ázik. Mint ez a medence, érted.

– Értem, Rényi úr. Akkor most a lélek is ázik.

Rényi sóhajtott.

– Nem, a lélek nem ázik. Nem olyan fajta. De benne van a testben, ott van minden mögött, egy lyukas fog lyukában is benne van. Amikor masszírozol, a lélekig kell érnie az ujjadnak, csak akkor gyógyíthatsz. Az urak és a hölgyek ilyenkor jajgatnak, visítanak, mint a szakadékba hulló disznók. De úgy ám, hogy kilóg, akár egy láthatatlan fátyol, a szájukból a lélek. Viszszanyelik. Lelket nem hányunk, érted?

– Értem.

– Nem érted. De miért nézel úgy, hogy be kellene szarnom?

– Nem tudom, Rényi úr, azt hiszem, baj van.

– Ha a vízbe pisiltél, agyonverlek. Ha beleszartál, meg is kínozlak.

– Nem pisiltem bele, dehogy. Rényi úrral van baj.

– Velem?

– Igen. Az egészségével.

– Micsoda?

– Rényi úr elég beteg.

A fürdőmester masszőr úgy emelkedett ki a vízből, mint Neptunusz. Ha volna nála szigony, használná is.

– Kicsattanok, te kis hülye – ordította. – Soha nem voltam ilyen erőben, megállítom neked a szelet, a Tiszát. Erősebb vagyok, mint Szeva Danuma! Egy napon átbasztam Ellát, Cegléd legnagyobb kurváját a múlt héten, egy mázsát nyom az a lány. A végén könyörgött, eleredt az orra vére! Hogy mondatsz nekem ilyen pimaszságot, elment az a maradék eszed?!

Áron figyelte, hogy folyik le a csempén a kicsapódott gőz. Sok kis vónal. Vándorok. A csempe hideg, a gőz meleg. Víz lesz belőle. Visszatér a csepp a többihez. Nem olyan a világ, amilyennek akarjuk. Nem is az fog történni, amit szeretnénk. A csempe gyönyörű, mintha a római császárok korában rakosgatták volna fel őket. Ármin még nem tudja, hogy minden városnak van egy ilyen titka, valami rejtett szépsége, amit alig-alig vesznek észre. Nincsen ott az isten, nincsen ott semmi, csak az, ami segítség, kikiáltás, megállapítás nélkül is szép. Egy lábnyom. Egy gyermek lábnyoma, aki időben elmegegy innen, és ha visszatér egyszer, porrá éget mindent, vagy már halott. A csempe szép volt. A délutáni fény úgy ragyogott rajta, mintha arany folyt volna végig a kockáin.

– Maga meg fog halni, Rényi úr.
– Micsoda?!

– Ne tessék haragudni, de hamarosan bekövetkezik. Rettenetesen sajnálom.

– Ó, hogy az a...

Rényi nyomban kirúgta az átkozott zsidó kölköt. Lófasz a picsájába, de tényleg. Jót tesz vele, fürdetsi és tanítja, ő meg megöli. Hogy lehet egy gyerek ilyen megátalkodott? Rosszabb, mint a nagyapja. Az apja a boltban csak szabadkozott. Sűrűn hajlongva kérte a bocsánatot. Adott egy üveg pezsgőt, kettőt és egy szál kolbászt engesztelés gyanánt. Rényi elfogadta. Másnap elment Szepessy doktorhoz, nyomban fogadták, a doktor úr is állandó fürdővendég volt.

– Nem látok, nem hallok semmit, Rényi úr. Nem hinném, hogy baja volna. Ha van is, semmi komoly. A mája. Hát istenem. Egy picit nagyobb.

A város fogadó-jában három napja marosvásárhelyi színészek ünnepeltek. Ők is vigadoztak, őket is ünnevelték, akár a frontról hazaérkező, győztes csatákat megvívó hősokeket. Megérdemelték. Több pesti előadásuk táblás siker lett, az országban híre is ment, és ők, ki tudja, miért, a város fogadó-jában szálltak meg hazafelé utaztukban. Az Alföld közepén vertek tanyát. Hegyet-völgyet látnak eleget, az igaz. Nem kellett szállást, ellátást fizetniük, ezt egyrészt Csóri polgármester garantálta, másrészt a városi polgárság legott összefogott Trianon teátrumi árváinak megsegítésére, legalábbis alkalmi kárpótlására. Sütöttek, főztek a polgárházak szakácsnői, a fogadóba hordták az oldalast, a véres hurkát, a peccenyét, a pörköltet. A város a tanyerén hordozta a színészeket. Zalatnai Elek folyamatosan kattintgatott a masinájával, és az az igazság, elég jó üzletet csinált, a fotográfia hátlapjára szépen kanyargó autogramot lehetett firkantani. Az első operettet egy délután adták, már a piacosok is elpakoltak. Ez már Pesten is siker volt, Túl a Dunán, Baranyában, van egy kislány, Ott lakik a vadvirágos Mecsekalján. A szív szakadt meg. Ováció fél óráig, három ráadás. Két előadás között Újházy tyúkhúsleveset kanalaztak. Este ment *Az omnibusz tetején*, recsegett-ropogott az épület, szétordították, emlékszel, kicsikém, de csuda volt.

Radu Kipter az első sorban ült Gállal, sírt, mint a gyerek.

– Tanár úr, megfoghatom a kezét.

– Inkább csak karoljon, Radu.

– Az is jó. Csak azt akarom, hogy féltékeny legyen az átkozott!

Gál sóhajtott. Radu Kipter egész előadás alatt hozzábújt, a vállán szipogott.

Játszottak a művészek másnaposan is. Ment a *Csókos asszony, Rómeó és Júlia!* A Shakespeare-előadás után odalépett Radu Kipterhez egy őszülő, finom kezű színész, visszafogott szenvedéllyel sokáig beszéltek, a színész többször megsimogatta Radu arcát. Ő volt a Rómeóban a pap, még rajta a jelmez, egyébként Seregi plébános adta kölcsön a reverendát. Aznap Radunál este szólt a zene, ordított a gramofon.

A Kaszinóban az ünneplés tetőfokára hágott. A legfinomabb italok hal- tak meg, rumok, konyakok, whiskyk. Valaki nagyokos megemlítette a mű- vészeknek a fürdőt. Gőzfürdő, szauna, Rényi úr ezerszer áldott varázskeze! Hajrá! Abban a pillanatban nekikerekedtek. Végig énekeltek a Kossuth ut- cán, néha megbuktak egy buckán, kövön, s mire a fürdőházhoz értek, kissé kócosan, de készségesen ott toporgott Bernáth úr is. Nyitott volna a pót- kulccsal. Nem láttak, kérem, egy nagy, erős embert? Nem, nem láttak. A für- dőház nyitva volt, lógott a vaspánt. Bernáth úr világot gyújtott. Haladtak előre szépen, lecsöndesülve, mintha templomba értek volna. Egy színésznő fölnevetett. Kísértetek fürdenek itt, Ede!

A folyosó végi nagy medencében, arccal lefele lebegett Rényi úr. Nyom- ban látni lehetett, hogy eltávozott belőle az élet. Néhány pillanatig senki sem mozdult.

– Ophelia – mondta egy kissé kaptos színésznő, ő volt a drága, fülemü- le hangú Flesch Baba, majd a vízbe gázolt. Halványpiros szoknyája, mint- ha maga is vérzett volna, szétterült a homályló, meg-megcsillanó vízen. Óvatos mozdulattal fölemelte Rényi úr fejét. – Édes szegénykém. Édes drágaságom, kicsi szívem. Itt nincs kolostor.

– Hagyd már, Baba, a hülyeséget! – a társulati direktor, Battyán Kálmán morrant rá, ő volt a legkevésbé ittas, még fiatal ember, de már akkora te- kintélye van, mint egy vezénylő ezredesnek. Baba még megnézte Rényi úr kezét, arra vágyott a legjobban. Halott ujjak, mit tudtok. Nem masszíroz- zák meg az elgyötört, kifacsart testét. Én is meg fogok halni.

Nekiveselkedtek, kihúzták a testet, Baba a medencéből segédkezett.

– Rényi úr – sóhajtott Bernáth igazgató is, aztán sopánkodni kezdett. – Rényi úr, mi a lófasz ez? Hogy gondolta? Itt megpusztulni?! Pont itt? A teg- nap eresztettünk új vizet! Akkor már miért nem a templom előtt? Mi lesz velem maga nélkül, Rényi úr?

Ott állt a boltos, Arany Áron, aki előjött a szomszédból a kisfiával. Fog- ta a kezét szorosan. Szepessy doktor tapogatta a testet, nem fulladás. Egy- szer csak megszólalt a gyerek, mindenki ránézett.

- Én megmondtam neki.
- Mit?
- Hogy veszélyben van.
- Honnan tudtad? – Szepessy úgy nézett rá, mint egy tolvajra.
- Hallottam dobogni a szívét, doktor úr. Láttam, hogy már a halál vezényel neki.

GAZEMBER, BELÉPŐ

Mint egy ég nélküli tette,
kész örömmel s kárhoyattal telve
repetáztam még a földi jóból
degeszre, hisz nem hat már e kóbor
szellemre sem dörgés-dorgálás,
sem szép szóra bírt mézes máz,
s bár lelkeket látják az istenek,
eldöntöttem, hogy gazember leszek.

Ám távol álljon tőlem mind, mi rút
és alantas és sötét, mint a kút,
mert gazságom útban van, akár művelt
földben a gyom. (Jobb kitépni. Művelt
lélek burjánja északi szél,
szabálytalan vasárnap, lapszél-
jegyzet.) Élni vagyok hivatott –
még ha ez problémás is legott.

Nem mint Richard; én csak szóért ölök,
mely elcsépett, rossz mondatban hörög,
s elárul már rothadó emberit.
(Elhal a növény is, ha túlöntözik.)
De! szelekcióm öncélú szükség:
e kajla földön oly híg az érték,
mint kialudt láng fölött az omlett.
Csak félig fordítani hátat: hóstett.

Zeck Julianna

LEVÉL

Emlékszem egy történetre az életemből, amit még nem mondtam el senkinek. Nem azért, mert nincs kinek elmondanom, hanem mert elmondhatatlan. Magamnak is csak nehezen mesélem. Én emlékként gondolok rá, és úgy, mint ami velem történt. Tizenhat éves korom óta emlékszem erre a történetre, azóta nem tudom kiverni a fejemből. Mondják, hogy olyan velem lenni, mintha mindig máshol járnék gondolatban, s ha kérdeznek, mindig tudok valami frappánsat válaszolni – olykor még humorosat is –, de mindenki tudja, hogy nem mondom igazat. És tényleg nem. Ami az én gondolataimban ilyenkor megfordul, arról nem lehet csak úgy fecsegni, ezt nem beképzeltségből mondom, hanem azért, mert tényleg így gondolom. Bármiről szívesen beszélek, és tudok is, csak erről nem. És mégis, olyan, mintha mindenki pont erre kérdezne rá, erre az egy dologra, amiről pedig nem akarok beszélni. Próbálok úgy élni az életem, hogy minél kevesebbet kelljen társalogni. Azért is, hogy ne kelljen semmit sem mondanom, mert azon az egy emléken kívül semmi érdekes nem történt velem, meg azért is, mert unom, amit az emberek mondani tudnak. Azért mindig végighallgatom a mondandójukat, inkább ők beszéljenek, mint én, így nyilván figyelmesnek és udvariasnak tartanak. Úgy általában is unatkozom. Azt hiszem, kimondhatom, hogy unalmas az életem. Kívülről persze nem így néz ki a dolog. Van egy jól fizető munkám vezető pozícióban, van egy vitorlásom, biciklivel járok munkába, rengeteg barátom van, fotózom, futok, hegyet mászok. Keresik a társaságomat, és főleg a nők. Minden tetszik nekik, amit csinálok, minden, amit én annyira unok. Elviselhetetlen rajongással néznek rám, és bárhogy viselkedem, bármit mondok, ott vibrálnak körülöttem. Kár, hogy nincsenek már meghódíthatatlan magasságokban lebegő, légies, éteri szépségű nők, akik elragadnák a képzeletemet. Legalábbis én eggyel sem találkoztam. Éhesek és közönségesek, rikítók, pucérok és felkínálkozók. Nincs bennük sem szentség, sem sötétség, semmi titok, tűz vagy lobogó szenvedély. Azt hiszik, kedvemre kell tegyenek, pedig annál kiábrándítóbb nincs is. Sajnálom őket, és sajnálom magamat is, hogy nem repes semmiért a szívem. Eggyel több ember, aki céltalanul és élettelenül végzi teendőit ezen a bolygón. Sokszor gondolkodom azon, hogy mit kell kezdenem az életemmel, de semmi nem jut az eszembe. A halál az egyetlen értelmes dolog, amit

ehhez az élethez kapcsolni tudok. Bár ha a halálra gondolok, mindig megrendülök. Nem azért, mert annyira félek tőle, vagy mert annyira nagy eseménynek tartom, hogy egy életen át készüljek rá, és nem is azért, mert félek a számvetéstől vagy az életem filmjének lepergésétől, meg sok minden mástól, amit még hallani lehet; hanem mert már egyszer meghaltam, emlékszem rá. Gyanítom, hogy én azóta is halott vagyok. Engem nem a halál riaszt, nem az a tény, hogy meg kell halni, hanem a meghalás aktusa. Az tölt el félelemmel. Mert tudom, milyen az. Az életben csak képzelgünk arról, hogy milyen lesz majd meghalni, de csak tapogatózunk természetesen. Mert akik úgymond a halálból visszajöttek, azok ugye nem haltak meg. Én meghaltam, és nem visszajöttem, hanem emlékszem. Van valami, amit senki sem úszhat meg, akárhogyan is haljon meg. Maga a meghalás. Az ember nehezen hiszi el, hogy amiről annyit gondolkodott, és amitől annyira félt, az most valóban megtörténik. Hogy a halál nem a jövő, hanem a jelen, és tudod, hogy ez most igazi, nem álom, nem képzelgés, nem az elme játéka, hanem maga a meghalás. Most te meghalsz. Ezt nagyon nehéz tudni. Felfogni, hogy ez most tényleg az, nagy pillanat, és rémes, megáldíthatatlan, visszafordíthatatlan. Ennél is félelmetesebb, hogy van utána valami. Gyűlnek köréd a lények, és tudod, hogy túl vagy rajta, ez már utána van. Ami megnyugtat az életben, hogy van valami a halál után; félelmetesebbé válik, mintha semmi sem lenne. Mert olyan tartományok nyílnak meg, olyan tér, a lényeknek olyan végtelensége, hogy beleszédülsz.

Emlékszem, háború idején haltam meg, nagyon hirtelen jött, nem tudtuk, hogy támadás fogja érni Budapestet. Egy pesti gangos ház cselédlépcsőjén futottam lefelé, ki az utcára. Elindultam gyalog, lombosak voltak a fák, talán tavasz lehetett, tele voltam lehetőséggel. Nem akartam buszra ülni, gyalog akartam menni; hogy érezzem az illatokat és a szelet, ahogy az arcomba fúj. Láttam az embereket a buszmegállóban, mozdulatlanul néztek ugyanabba az irányba. Sajnáltam őket, hogy mennyi időt vesztegetnek el várakozva, egy pontba meredve. Akkor miért nem beszélgetnek inkább!? Annyira meredten álltak, egy távoli pontot bámulva, hogy tudtam, nekem is oda kellene fordítanom a fejem. Éreztem a hátam mögött gyülekező, elkerülhetetlen veszélyt. Nem akartam tudni róla, talán még át is futott az agyamon, hogy én valószínűleg meg fogok halni. Távolinak tűnt nekem, mint egy eseménymeghívás, amire, tudod, hogy nem fogsz elmenni. Mellettem ordítva, félelemtől elborult tekintettel rohantak el az emberek, belém kapaszkodtak, ráncigáltak, sodortak magukkal. Arra számítottam, hogy ha nagyon erősen akarom, újra hallok a madarakat, a város hétköznapi zaját,

visszaáll a régi rend, és lassan megjön a busz, csak annyi, hogy én nem szálltam fel. Hirtelen megnevezhetetlen, sűrű sötétség terítette be az útszakaszt, ahol sétáltam. Láttam az árnyékomat, ahogy beleég az aszfaltba. Hatalmas lökést éreztem a testemben, aztán csend lett bennem. Láttam, ahogy az emberek lélekszakadva menekülnek és hullanak el az utcakövön. Nem éreztem fájdalmat, csak azt, hogy elválnak tőlem a testem, leszakad. Olyan volt, mint amikor érzéstelenítéssel húzzák ki a fogadat. Oldalt volt a fejem, emberi végtagokat láttam magam körül, nem tudom, mennyi idő kellett, hogy rájőjjenek, azok az enyémekek. Nem éreztem semmit, csak tudomásul vettem. Tudtam, hogy most elkezdi történni velem. Emlékszem, vagyis az érzetektől arra következtetek, hogy nő voltam. Ezt csak azért említem meg, hogy értsd, milyen minőségű is ez az emlék. Mondhatnád, hogy álmodtam, és még az is lehet, hogy igazad van. De ha álmodtam, attól mennyivel lesz kevesebb?

Azért írtam le neked mindezt, hogy ez maradjon az egyetlen hiteles nyoma az életemnek, a halálom története. Reménykedem, hogy legközelebb nem fogok emlékezni rá.

Csak mert kérdezted, hogy mire gondoltam.

Apád

ÚTITÁRS

Április elsején gondoltam egy nagyot, és felültem a Corona Intercity-re. Gondoltam, meglepem a barátomat, biztos örülni fog, hogy képes vagyok tizenhat órát utazni miatta. Egy könnyű hátizsákot vittem magammal, benne egy váltóruha, mobiltöltő, könyv meg néhány tisztálkodási eszköz. A magyarországi rész sivár, sehol egy hegy, de domb is alig. Elővettem a könyvem, és úgy döntöttem, olvasok a határig. Addig úgyszincs semmi érdekes. A határ előtt felszállt egy bozontos hajú srác, folyton felém pillantgatott. Helyes volt, nem mondom, de azért félelmetes dolog a vonaton ismerkedni. Egyszer csak odajött, megállt az ülések mellett, és elkezdett beszélni hozzám; ne haragudjak, hogy így leszólít, de ritkán lát olvasni valakit, főleg Bartis Attilát. Rámosolyogtam, kezében egy nyitott könyvet lobogtatott, aztán megmutatta a borítóját. Ugyanazt a könyvet olvastuk. Gondolta, ihatnánk egy kávét vagy egy sört a büfékocsiban. Igent mondtam. Legalább há-

rom órán keresztül beszélgettünk. Először a könyvről, aztán minden másról, úgy általában az életünkről. Hamar megnyíltunk egymásnak, talán a tavaszi levegő tette, ami befűjt a vonatablakon. Ültünk az ablakkal szemben az egymás melletti bárszékeken, a tájat figyeltük, és hallgattuk a vonatzakolatást. Tütüm-tütüm, tütüm-tütüm. Valamiféle köztes lét ez, se itt, se ott. Ami volt, elhagytam, ami lesz, még nincs itt. Mindig úgy éreztem, hogy a vonatút ajándékidő, a sors kegye. Nem kell csinálnom semmit. Ez a beszélgetés is olyan volt, mintha nem az életemhez tartozna, ezért sokkal inkább önmagam lehettem, kiszakadva az időből. Nem szerelem volt, ő, de-hogy. Volt neki barátnője, és én is a barátomhoz mentem. Inkább úgy éreztem, jó útitárs. Nem így kéne éreznünk mindenkivel kapcsolatban az életünkben? Hiszen tényleg „csak” útitársak vagyunk. Közben elkapott egy mély érzés, hogy jó helyen vagyok, jó, hogy itt vagyok. Akkor nagyon tudtam, ki vagyok én. Elhoztuk a cuccainkat, és végleg berendezkedtünk a büfékocsiban, olykor még a büféssel is szóba elegyedtünk. Addig ültünk ott, míg valamelyikünk le nem szállt. Közben váltogatták egymást az emberek, csak mi voltunk állandó vendégek. Sokszor csak úgy hallgattuk, hogy miről beszélnek a többiek. Meglepődöm néha, hogy mennyire másképp élnek az emberek. Hogy milyen filmbe illő életutak vannak, mennyire nyomorultak vagyunk olykor. Lassan alkonyodott, élesebbek lettek a belső tárgyak, a külső táj meg egyre elmosódottabb. Én Sepsiszentgyörgyre mentem, ő Gyergyóba. Volt még egy kis időnk. Telefonszámot cseréltünk, és megbeszéltük, hogy még biztosan találkozunk. Persze, tudtam, hogy ez nem fog megtörténni. Emlékszem, tetszett a srác, de csak addig, amíg le nem szállt. Akkor azonnal megtört a varázs. A büfékocsiból is kimentem, egyébként is, az már korábban bezárt, úgyhogy egy ideje már két előre berendelt sörrel ültünk kettesben. Visszaültem a helyemre, és újra elővettem a könyvemet, de nem tudtam olvasni. Hogy elrepült az idő, mindjárt le kell szállnom, és valahogy nem volt kedvem. A vonaton akartam maradni, úton akartam lenni, nem megérkezni. El tudtam volna képzelni, hogy mindig utazom, hogy ez legyen az életem. Ahogy ültem egyedül, mert már szinte mindenki leszállt, arra gondoltam, hogy én nem is szeretem azt, aki felé robog ez a vonat. Én nem hozzá akartam menni, csak érlelődött bennem egy érzés, amit nem akartam elengedni, és ez az út csak megszilárdította bennem az elhatározást, hogy el akarom hagyni őt. Úgy szálltam le a vonatról, mint akit elvárásoltak, sorsszerűnek éreztem minden mozzanatot. Elmentem a barátomhoz, örült is, meg nem is. Még elmentünk együtt éjszakázni a városba, aztán másnap megmondtam, hogy vége, és hogy nemsokára indul a vona-

tom. Hidegen nézett, mintha megbecstelenítettem volna az otthonát. Felöltözött, és elment inni a barátaival, és én hálás voltam ezért. Alig vártam, hogy felüljek a vonatra, és végre tényleg egyedül legyek. Nem vágytam beszélgetni, nem voltam a büfékocsiban sem. Bámultam ki az ablakon, és a gyergyói útitársamra gondoltam. Hogy valószínűleg mi sohasem találkozunk, de mégis milyen meghatározó helyet kapott életem egy nehéz pillanatában, úgy, hogy még én magam sem tudtam akkor, hogy hamarosan milyen döntést fogok hozni. Most meg olyan könnyű vagyok, hogy ha hagynám, a szél ki tudna repíteni az ablakon. Nézem, ahogy az arcom tükröződik az ablaküvegen, mögöttem gyorsan elsuhanó táj, cseppekben hulló eső mossa el a gondolataimat, és a képet is az ablakon.

METAMORFÓZIS

Mimi szívébe tavasszal költözik be az ősz. Miközben a természet éledzik, és ontja magából a friss illatokat, az új hajtásokat, ő az elengedésre rendezkedik be. Számára a tavaszi hónapok jelentik a legnagyobb szenvedést. Mikor mindenki reményteljes, és megújult erővel veti bele magát az életbe, neki elbújni van kedve a világ elől. Van egy pad a Tóth Árpád sétányon, ahol órákig üldögél az életéről elmélkedve. Meleg tavaszi szellő fúj, de ő fázósan húzza össze magán a kabátot, és az állával a magas nyakú pulcsija mögé bújik. Elkékül a szája, remeg, és sapkát húz a fejébe. A többi ember már az év első fagyiját nyalogatja, amikor ő dideregve, fogát vacogtatva fagyoskodik a padon. Elvesztett gyermekét gyászolja így, aki halva született. Eltelt már három év azóta, a férjével elváltak, egyedül maradt. Ez a pad volt a legjobb barátja, ha kisfiával akart beszélgetni, mindig ide jött. Többnyire tavasszal, amikor már hosszabb időt lehet a szabadban tölteni. A terhessége alatt is sokat járt ide, akkor is a kisfiával beszélgetett, azóta sem szűnt meg köztük a kapcsolat. Sosem foghatta a kezébe, nem simogathatta, nem szoptathatta, nem ringathatta, nem is látta, miután megszülte, az orvos azt mondta, jobb ha nem nézi meg, ne ez a kép maradjon meg a fejében. A pocakját simogatta, sokáig érezte is a benne fejlődő lényt, minden apró moccanását, míg egy napon megfagyott benne az élet. Legutolsó közös sétájukon is erre a padra ült le, már megkeményedett hassal, úgy érezte, mintha egy nehéz téglát hordana a méhében. Itt búcsúztak el egymástól, ő

és a kisleány, egy meleg tavaszi napon. Minden márciusban kijön ide, aki látja, azt hihetné, nem is e világról való, olyan idegen fény ül a szemében. Mint ha máshol tartózkodna, csak a teste van jelen, a lelke meg, ki tudja, talán a fiánál. Nem vesz tudomást a körülötte történő dolgokról, csak úgy van, mindentől függetlenül, kiesnek ezek az órák, nem tudja felidézni őket. Sötétedéskor indul csak haza, amikor már annyira átfagyott, hogy a teste önvédelemből felállásra készíti.

Mimi nem akar többet gyereket. Neki ott van a fia. Annyira lefoglalja a vele való elszakíthatatlan és súlyos kapcsolat, hogy senki mással nem tud foglalkozni. Az év többi részében nem ennyire elveszett. Március elmúltával, mint bábból a pillangó, Mimi is metamorfózison megy keresztül. Szétrepeszt a burkot, és ledobja magáról azt a szomorú köpenyt, amit egy hónapja le sem vett magáról. Sudár, vékony testére lenge ruhákat vesz fel, hosszan nézi magát a tükörben, mint egy süldő lány. Annyira szépnek látja a testét, hogy lassanként, elnyújtott izgalommal bontja le magáról az öltözékét, mintha egy férfi keze simogatná szenvedélyesen. Ráfog a derekára, hogy még vékonyabbnak tűnjön, felül már csupasz, de még rajta van a bugyi. Miközben tenyerét a derekára tapasztja, látja, hogy bimbói felélednek, vágyakozva és hívogatóan duzzadnak meg mellei. Kint csivitelnek a madarak, a növények tele vannak friss rügyekkel. Halk zihálással tolja le magáról a bugyit, és már úgy tekint magára, mintha mindig is ez a tükörben lévő nő lett volna vágyainak tárgya. Olyan feszes, csillogó és hajlékony a teste, mint egy igazi csábítónak, aki mindenkit el tud bájolni. Önfeledten veti bele magát a nyárba, kéjesen és gondolkodás nélkül. Éli az éjszakai pillangók életét, felelőtlenül, éjszakáról éjszakára.

Kitárulkozó magány. Idegen test. Forró nedvek. Ziháló izmok. Kék foltos combok. Délutáni ébredések. Párolgó alkohol. Szomjazó növények. Kallódó fehérnemű. Lefordított mobil. Karikagyűrű az éjjeliszekrényen. Sorvadó szív. Lefelé pillantások. Borfoltos szőnyeg. Csikkek az ablakpárkányon. A város erősödő, majd halkuló zaja. Nyitott ablakok. Félig elhúzott függöny. Sietős mozdulatok. Túl éles fények. Egy új nap ígérete. Süppedő ág. Kávészemcsék a konyhapulton. Kezdődő magány. Minden nap ugyanaz. Aztán újra tavasz lesz, és újra kirügyeznek a fák. Kinyílik a táj, ünnepel a természet. Mimi nincs a padon, fagyijukat nyaló gyerekek ülnek ott. Egymás szavába vágva beszélnek, a fagyalt meg olvadozik a kezükben, végigcsöpög a tölcsér oldalán, aztán lepottyan a földre. Egy színes pillangó landol az eperfagyin, aztán felröppen a padra, a gyerekek mellé.

VISSZAMESE

Úgy eltűnt a földre hasaló füvek között, mintha sose létezett volna, pedig igencsak volt, hiszen végigiskolt az udvar „via-appiá”-ján, melyet réges-régen téglából rakott ki valaki.

Pár hónapja az út még tizenöt centi mélységben, álomba szenderülten várta, hogy egy másik valaki kiássa, talán sejtette, nem máshova fog ő vezetni most, mint az éppen alakuló kertbe, még a föld alatt is egyre hallotta a kis konyhaépület lebontását kísérő egykori zokogást – tehát végigsurrant a tégláúton, és a felhőtlen boltozatú aszály szorgalmas percegése közepette felszívódott a tűz földre hanyatló lángnyelveinek emlékképeiben.

Illékony teste fényes, mintha nárdussal kengették volna, a mindig figyelő szeme körüli élénk sárga foltok aranylevelek, menekülés közben fel-felemeli fejét, tudni akarja, követik-e, futnak-e utána, akarnak-e tőle valamit, mert ő aztán semmit sem akar senkitől se, csak el innen, a kókadozó virágok közül, be a már-már
szövetsűrű fűbe.

Hangtalan trappolása veri az időnek a taktust,
én meg csak hüledezek a mögöttem álló vályogház hűvös
leheletében.

Járdán sétáltombam pillantottam meg
a buja vadszőlő és a piruló kecskecsöcsű közötti,
idén egyelőre gyümölcstelen szőlőtőkénél,
mellette vadhagyma, petúnia, méhbalzsam, természetes fűcsomó.
Azon mélézött, milyen is volt,
amikor a bagdadi kalifa lányaként finom kezével
reggelente kitérte palotája ablakát,
a fák lombjai mögül előkócolódó szél pedig
meg-meglebbentette aranylevélszerű fülönfüggőit,
éjfekete ruháján ámult a dióburok –

ő maga se tudta, hogyan került
erdei sikló képében ide hozzám.

VISSZA SE NÉZZ

Az éj peremén úszik a köd előre,
a tárgyak hült helyén halk dallamuk.
Fekhelyeden vár vak téglapárnád.
Csemetéid tövén föltámadt homok.

ADVENT. ESTE

Rág valami a sötétség gyökerén,
elmozdul egy léc a csendboltozatban.
Újraolvasom a leveleimet,
tükörkép nélküli tó.
Fészek leszek, jelentsen ez bármit is,
pedig nincs a világon hely, ahol.

MOZGÁSGYAKORLAT

A sötét ház álmából felébred.
Míntha nem volna egyedül.
Valaki épp kinéz az ablakon.
A táj nem tűnt el. Sosem volt
fán hinta száll. Kettő. Mindörökké.

Magyary Ágnes

SÉTA AZ IDŐBEN

KÉT FEJEZET A SÁRKÁNYKOPONYA ÁLARCBAN
CÍMŰ REGÉNYBŐL

Sándor Zsiga élt, de nem létezett. Legalábbis nem hivatalosan. Ezért tisztelték annyira, mert aki évszázadokon laza csuklómozdulattal átnyúlva tud túljárni a mindenkori hatóság eszén és úgy jön-megy a világban, hogy az senkinek sem tűnik fel, az igazán csavaros elméjű ember és méltó a többiek csodálatára.

Az elhalálozás legnagyobb haszna: nem kell többet a hatósággal küszködni. Errefelé az emberek nem szeretik az ilyesmit. Mert a törzsfőnök, a király, a fejedelem, a császár, az államelnök, tanácselnök és a párttitkár kínosabbnál-kínosabb kérésekkel fordul az alattvalóihoz. Mindenféle zagyvasággal. Így aztán nem csoda, ha nem is értik, hogy mit akarnak tőlük. Persze az sem sokkal jobb, ha ők keresik meg ügyes-bajos dolgaikkal a törzsfőnököt, királyt, fejedelmet, államelnököt vagy a megyei tanácsot.

Például amikor szóvá teszik, hogy rosszak az utak, akkor azt válaszolják a megyétől: mégis mit akarnak?! A gödrökről, eső vájta árkokról és kilónyi kövekről a földutakon nem a megye tehet, hanem ők! Ezt még az ötéves kisgyerek is tudja! Mert ha nem szentségnének annyit ezeken az amúgy kiváló minőségű utakon közlekedve, és nem emlegetnék annyit a kénköves poklot annak összes lakójával, akkor nem lenne itt semmi baj, mert az Ördög sem venné a lelkére az őt ért gyalázkodásokat és nem szórná tele a vidéket hatalmas kövekkel. Szóval, ha valami bajuk van ezekkel az úton heverő szikladarabokkal: ne hozzájuk, hanem a papjukhoz forduljanak, mert csak ő tudja ájtatos hangon énekelve, füstölőt szakszerűen lóbálva kikergetni ezt a sátánfajzatot, és ne jöjjenek azzal, hogy ők kálvinisták, mert ez aztán végképp nem a megye felelőssége.

Vagy amikor a választás előtt ellátogatnak a faluba és ők megemlékik, hogy náluk, ahol máskor a legnagyobb eső nélküli nyári szárazságban is erekben folyt a víz a Gergely utcában és a hegyen minden kert vízben állt; most a legmélyebb kútból sem tudnak vizet merni. Erre szintén az a válasz érkezik, hogy erről is ők tehetnek, minék isznak annyit. Ők egy emberként mordulnak fel és kikérik maguknak: ők aztán igazán nem vízzel élnek, de pálinkát

mégsem adhatnak az állatoknak, hiszen hova vezetne az. De a politikusok eszén így sem tudnak kifogni, mert azt javasolják, hogy akkor fúrjanak új kutakat.

Sándor Zsiga azzal vigasztalja a társaságot, hogy semmi meglepő nincs ebben, hiszen Ulászló, Csák Máté, Báthory István, Mihály vajda, Ferenc József, Giurgiu Dej vagy akárhogyan is hívják, tulajdonképpen ugyanaz a személy: mindent akarnak és semmit sem adnak. Emlékezzenek csak vissza – persze ők nem emlékeztek semmire, hiszen a XX. században születtek –, amikor 1506-ban a királynak fia született. Micsoda nagy felhajtás lett belőle. Hogy nekik kötelességük az uralkodó fiúgyermekének világra jövételekor adót fizetni. Micsoda?! Ők ilyesmire nem emlékeznek. Ki és mikor találta ki ezt az ostobaságot? Hát, hogy még az Árpád-házi királyokkal egyeztek volna meg erről – mondták a hatalom emberei. Ők nem tudnak ilyesmiről, sőt még a nagyapjuknak a nagyapja sem regélt még hasonlóról sem – válaszolták. Különb is se Zsigmondnak, se I. Ulászlónak, se V. Lászlónak, se Mátyásnak ők ilyen adót nem kellett fizessenek, akkor II. Ulászló – nekik csak Lengyel László – minek alkalmatlankodik.

Ezeknek – kötötte az ebet a karóhoz Tomori Pali királyi adószedő Erdélyben – egyiknek sem született fia, de hála Istennek a mostaninak igen. Ez igazán nagyszerű – mondták ők –, Isten áldja a királyt a királyfival együtt, de adót ettől még ők nem fognak fizetni Isten jóvoltából, mert az égbekiáltó igazságtalanság lenne, és az ilyesmit az ő igazságérzetük nem tűri. De hát értenek-e ezek a jó szóból? – tárta szét teátrálisan a karjait Sándor Zsigmond. Érdekli-e őket a székelység szabadsága? – tette még hozzá. Így aztán a király emberei addig akadékoskodtak, hogy hadsereggel kellett őket szétverni, de akkor aztán megtanulták, hogy adóügyben nem jó velük ujjat húzni.

– És aztán mi lett? – kérdezték lelkesen és abbéli reményükben, hogy ha egykor megúszták a székelyek ezt a kellemetlenséget, mint a hatalmasoknak való adakozás, akkor talán most is lenne rá mód.

De Sándor Zsiga lehűtötte a kedélyeket. Mi lett volna, vonta meg a vállát, hadsorba állította a király az övéit – most mindenkit –, és úgy elverték minket, mint a kétfenekű dobót.

– Akkor kell-e nekik fizetni vagy nem? – érdeklődtek teljesen összevarodva.

– Próbálkozni kell – válaszolta az öreg.

Majd azt magyarázta, hogy minek volt úgy oda a király a trónörökössel, mert csak bajt hozott rájuk. Csak arra szolgált, hogy belefúljon a patakba Mohácsnál! Ennek kellett volna nekik az ökreiket odaadni. Még jó, hogy nem hagyták magukat.

– De hát a király elvert minket! – okvetetlenkedett Mojsza. – És az ökröket csak elhajtották.

– El-el – igazította helyre a másikat a vén Sándor Zsigmond –, de mindenki megtanulhatta, velünk nem lehet packázni.

Csak az Ördögnek – gondolta Mojsza, de hangosan kimondani már nem merte. És most elkapták ezt a mihasznát és jól bezárták a tenyészbika istállóba – a régi kollektív területén. Engedélyre várnak, hogy rágyújthassák több évszázados sérelmüket az ökrök elhajtásától, a papjuk lelövésétől, a rossz állapotú utakig és hogy lassan innivaló víz sem marad a kutakban.

Testületileg vonultak tehát Sándor Zsiga házához eligazításért. Ez kedden este hétkor történt. De ennek szinte nem volt semmi jelentősége, mivel Sándor Zsiga minden idejét a pincéjében töltötte – ami nem csoda, mert annyi évszázadot megélni igencsak kimerítő és köztudomású: a túlzott fáradtság következménye az örökös nyugtalanság, ennek az ellenszere a pálinka. Pálinkát viszont csakis nyugodt körülmények között lehet fogyasztani, és van-e békésebb hely a pincénél.

A kapu öregemberesen nyikorgott, nagy püsszegések közepette vonultak a pinceajtóhoz – nem akarták a háziakat zavarni. Az ajtóban kisebbfajta vita alakult ki, hogy akkor ki is kopogjon, mert Sándor Zsiga amióta hivatalos minőségében nem létezett, úgy vélte: rá a törvény nem vonatkozik – ez igaz is volt –, és azt bicskázhat meg és akkor, amikor úri kedve tartja. Meglehetősen szeszélyesnek bizonyult ebben a kérdésben, nem csoda, ha mindenki vonakodott az ajtót megzörgetni. Végül arra jutottak, hogy nem kopognak, hanem az ajtón keresztül mondják el a jó hírt:

– Elkaptuk az Ördögöt!

A válasz: nagy csend. Nem moccan semmi. Még az az átkozott szű is abbahagyta a fagerendák dézsmálását. A diófa lombja sem suhogott, mint ha ő is megütközött volna ezen a világszenzáció-számba menő bejelentésen. Az univerzum hegyezte a fülét, hiszen ilyesmi még nem fordult elő a világtörténelemben, de azon kívül sem. Márpedig az Ördög azon kívül is futott be karriert, bár ezt a mostanit sokkal jobban élvezte. Ezt mindenki tudja, még a szű is – aki a legszívósabb lények a teremtett világnak. Sándor Zsigmond biztos volt benne, ha ez a gazfickó valahogy elérné, hogy beferkőzön a sátánfajzat bőre alá, őt is kirágná ebből az árnyékvilágból. A faluban mindenki fából építkezett: a házak, a gazdasági melléképületek, istállók, kerítések, kapuk igazi ínycsikékként kínálták magukat ezeknek az elvetemülteknek. Valóságos szűparadicsom. Itt aztán évszázadokig lehet

ezeknek a férgeknek csócsálni, nyalogatni, rágcsálni a csemegét, a fát szorgos molnárként őrlni.

Sándor Zsiga is épp azt figyelte, ahogy az aprócska szakember szépen lassan és módszeresen darálja a gerendáját. Finom por alakban pottyan le a hulladék, picurka kupacot alkotva a pince döngölt padlóján. Ez a dög – gondolta Zsiga bá –, már az ötödik házamat rágja szét. Mondjuk volt ideje rá bőven – szötte tovább gondolatait –, ha úgy vesszük, ötszáz év alatt még én is szétrágcsálnék bármekkora épületet. Itt tartott elmélkedésében, amikor szöszmötölést hallott az ajtó felől, majd otromba módon belekiabáltak emelkedett lelki szemlélődésébe.

Hallotta a pinceajtóról a földre koppanni ezeket az elkeseredett szavakat: elkaptuk az Ördögöt. Még ez is! – gondolta Sándor Zsigmond. Ő ismerte a komát, ezért két esetet tartott valószínűnek: az Ördög szándékosan esett a falu csapdjába, mivel valami világraszóló beugratáson töri a fejét, vagy valamilyen szerencsétlen flótásról gondolják, hogy az maga az ősellenségük. Egyikhez sem volt kedve.

Aki annyi évszázadon keresztül forgolódik a világban, annak nagyon elfárad a lelke. Mert nem igaz, hogy a test lankadása jelentené a véget. Szó sincs róla. Amikor eljön az, hogy minden nemű emberi érzés fáj, akkor kezdődik el a romlás. Sándor Zsigmond 1764. január 7-én érezte úgy: épp ideje lenne, ha egy ágyúgolyó telibe találná, és kilehelné lelkét, annak rendje és módja szerint, miközben teste ezer cafatban röpülne szerteszét. De a halál nem kívánság. És ezt ő tudta a legjobban. Mert miközben halomba halnak körülötte az emberek, repülnek a fejek, anyjuk után sírva kapaszkodnak az életbe, majd ernyedten esnek le az ujjak az élni akarásról, ő még mindig szálfa egyenesen áll vérbe borítva. A többiek vérébe borítva. Legalább, ha a sajátja ömlene, már az is okot adna a derűlátásra, hogy már nem sok van hátra. Másrésztől érthetetlen, hogy miért pont ott január 7-én Madéfalvánál tört el benne valami, hiszen az a mészárlás labdába sem rúgott a kenyérmezei csata mellett, nem említve a lengyelországi kalandot követő hajmeresztő eseményeket.

Ezért haragudott Sándor Zsigmond leginkább az időre, mert minden korábbi szilárdnak hitt meggyőződése előbb-utóbb megkérdőjeleződött. Ez utálatos volt. Sőt, émelyítően bosszantó és agyvelőszaggató, hiszen minden egyes illúzióvesztés után egy évszázad szükségeltetett ahhoz, hogy újra hihessen valamiben. Mert hinni kell. Hol hit, ott van bizakodás. Ha van bizakodás, akkor van remény. Mert amikor a lélekből kiszáll a fényesebb jö-

vőbe vetett hitt, mint pöszme a nyári melegben, akkor minden egyes perc kínszenvedéssé lesz.

Mert ordas hazugság, makacs ostobaság, hogy az idő rostáján a jelentéktelen dolgok kihullanak. A valóság ezzel szemben az, hogy ez a tengernyi aprócska csekélység hatalmas szikladarabbá áll össze, és úgy kólintja fejbe az egyszeri embert, hogy az azt sem tudja, hogy fiú-e vagy lány. És amikor ez a sunyi orvtámadás bekövetkezett, olyan változások jönnek, amely alapjaiban írja át a nagy bölcsességek összes vonatkozásait. Ezekről az óriás fejbeverésektől irtózott a legjobban Sándor Zsigmond, mivel bőven volt tapasztalata és egyik sem volt túl kedvező.

1761-ben szinte a megszokott kerékvágásban kezdődött el a hecc, amikor tudomást szereztek, hogy valami nő fogja nekik megmondani, hogy mit kell csinálniuk, amikor fegyverforgatásra kerül a sor. Ezt természetesen kikérték maguknak! Merthogy ők szabadok. Ha nem hiszik el ott a messzi Bécsben, akkor olvassák Szamosközy Istvánt, aki érzékletesen festette le, hogy ez az ő lelkületükből adódik. Mármost a szabadságszeretet. És e tekintetben nem hagyják magukat meggyőzni. Ha kell, vérre, öltre, pokolra, mennyre mennek. Ha az udvar nem olvas szépirodalmat és szociográfiát, arról ők nem tehetnek, de erősen ajánlanák műveletlenségük azonnali felszámolását.

Erre az a válasz érkezett, hogy az udvar inkább őket számolná fel úgy, ahogy vannak. Mert az nem lehet, hogy valaki nem fizet adót, amint az sem lehet, hogy akkor ragadnak kardot, amikor akarják és nem akkor, amikor mondják nekik. Ebből aztán nagy huzavona lett. Ők azt gondolták, hogy ez majd nagyjából a megszokott forgatókönyv szerint fog lezajlani: ők hadba szállnak és jól megverik az uralkodó embereit, majd amazok állnak sorba és jól megverik őket, és utána lenyugodnak a kedélyek.

Fatális tévedésben voltak. És ezúttal nem a történelem nyitját nem lelték, és nem is az Ördög tolt ki velük. Először arra gyanakodtak, hogy itt csak egy nyelvi félreértésről van szó. Ugyanis, mi történt tulajdonképpen? Egy borongós reggelen a hatalom emberei újabb nekik nem tetsző rendelkezésekkel álltak elő. Ők természetesen úgy tettek, mintha meg sem hallották volna ezeket az újabb abszurd ötleteket, de amikor csak úgy véletlenül elsétáltak a kockafejűek mellett a vállukkal jót löktek rajtuk, akik arccal előre beleestek a jóféle csizmamarasztaló sárba. Ezt a tudálékos vigécek zokon vették és rögtön fenyegetőzni kezdtek, mondván: az új uralkodóval nem fognak olyan könnyen elbánni, mert ennek szoknyája van. Nem baj, mondták ők nagyképpően, Fráter Györgynek, a barátnak is az volt és mire ment ve-

le. Nem, nem – magyarázták a talpnyalók – ennek igazi van. Ők legyintettek. Nem értik a bécsi divatot – mondták, de ha jól esik, miért ne húzhatnak szoknyát a férfiak is, csak nekik hagyjanak *békit*, mert errefelé túlságosan hideg van az ilyen hóbertos cicomához. Nem, nem értik – fontoskodtak – ez tényleg asszony. Megvonták a vállukat, hogy mi közük nekik ehhez.

A gond az lehet – vélte Sándor Zsigmond –, hogy sosem foglalkoztak alaposabban a görög mitológiával. Mert ugyan biza, miért kellett Tróját mindenáron megostromolni? A női hiúság miatt. És ki hiúbb: a halandók, vagy az istennők? Kibogozhatatlan. Talán mindkettő. És mit tesznek ennek a kérdésnek az eldöntéséhez? Egymásnak ugrasztják a férfiakat. A férfiak meg azt hiszik, ezt a világot ők irányítják. A nők tudják, hogy nem. És ebben az Isten is tettestárs, különben nem győzte volna meg az erősebbik nemet, hogy ők a teremtés koronái. Ha őnekik ez elég – legyintenek a nők, akik minden tekintetben szívósabbak a férfiaknál, és erre Sándor Zsigmond 1764-ben jött rá, amikor január 7-én Mária Terézia olyan elszántsággal ágyúzta romlandó testét, hogy csak úgy tudott megmenekülni, hogy ott helyben asszonnyá változott.

Az idegen

Poszttraumás szindróma – mondaná a pallérozott XXI. századi olvasó. Mert a XXI. században mindenki módfelett tájékozott, főleg a lélek dolgaiban. Így aztán mindenki lelkes, hiszen mindig a suszternek lyukas a cipője, de nincs semmi baj, mert övük a mennyeknek országa – nem a susztereké, hanem a lelkesekneké. Kár, hogy ebben már senki sem hisz. Mármost a mennyeknek országában. Ugyanis nincs Isten, de ha lenne is, akkor sem beszélne róla. Azonban, ha nincs Isten, akkor az Ördög sem nagyon lábatlankodhat és ütheti bele az orrát mások dolgába. De ha Őkelme nem létezik, akkor ugyan biza ki kavarta úgy a kártyákat az elmúlt évszázadokban, hogy a székelyeknek többnyire pocsek lapok jutottak?

De a XXI. századnak erre is megvan a magyarázata: nem kell itt semmiféle túlvilági erő beavatkozását keresni, minden a táplálkozáson áll vagy bukik. Mivel a székelyek eltökélten lendítik gallér mögé a töltelkes káposztát tejfellel és pálinkával, ezért siklik félre aztán az idő és a történelem. A kulcsszó a gluténmentes és az alkoholmentes. Le a vöröshúsokkal, a szénhidrátokkal, és az agysejtgyilkos alkohollal! Ady Endre forog a sírjában, de

sebj, mert ő úgyis csak egy önimádó és önpusztító XX. századi anakronisztikus sámán volt. Mellesleg Dózsa György unokája.

Sándor Zsigmond azt sejtette, hogy valami lelki nyavalya húzódnak meg az őt ért váratlan változások mögött. (Még véletlenül sem gyanakodott a hurkára és puliszkára.) Nem volt ő műveletlen ember, jól tudta: az ember nem csak test. De mi a lélek? És ami a legfőbb: hol van? Lebeg az Úr lelke a vizek felett. Valahogy így kezdődött minden. Isten lelkével, amely állhatatosabbnak bizonyult minden másnál. Az emberénél mindenképp. Mert az ember olyan, mint ősszel lehulló levelek, amelyeket a leglágyabb szellő is könnyedén felkap. Az ember lelke pedig maga a szellő. A finoman simogató fuvallat azonban bármikor képes orkánná változni. A tomboló vihar nincs tekintettel semmire és úgy tépi ki a fákat az erdőből és az embert az időből, mint a patás a bicskát. A székelyből. A szüreti bálban.

Az emberben őrző lélek azonban végzetes lépések felé löki a gazdastet. Ezt hívja a pszichológia neurózisnak. Ez történt Sándor Zsigmondal is ott Madéfalván, ahova csak azért érkezett, mert sosem tudott a fenekén ülni és történnjen bármi, neki ott kellett lennie. Az anyja sírva-ríva könyörögött neki, hogy maradjon otthon, és ha már annyira mehetnéke van, akkor inkább menjen ki az erdőre tűzifát vágni, mert ropog a hó, csikorog a hideg, még a Jóisten is favágásra teremtette ezt az időt. Ő persze fittyet hányt az anyai aggodalmakra, és sűrű ölelgetések közepette eljött otthonról, mondván:

– Ne keseregjen, édesanyám, csalánba nem üt ménkű!

Igaz: ütni nem üt, csak a csalánból csihánt csinál.

Tehát kackiásan lovagolt be régi katonatársa portájára, ahol már jó sokan gyülekeztek. Álltak a tornácon, udvaron, tele volt a pince, még a kapu előtt is férfiak taglalták az eseményeket. Hogy mi volt Gyergyóban, hogyan kergették meg a szelindekek a katonákat Alfaluban, és micsoda lárma és tumultus keletkezett Székelyudvarhelyen, miután – nem lehet tudni kicsoda – fültövön vágta generális Buccow szárnysegédjét, miközben azok győzködtek az összeverődött népet: nincs jobb dolog, mint a hatóságnak igazat adni. Ekkor ütöttek először. Kínos érzékenységgel reagáltak erre a csacsi taslira a császárnő emberei, és a végén legalább száz ember sérült meg a verkedésben. De nem halt meg senki!

De ez a csámpás Bécsből szalajtott Adolf egyáltalán nem tűnt elégedettnak, hanem rögtön ott dohogni kezdett: micsoda hálátlan vad emberek ezek itt mind. Ahelyett, hogy kezet csókolnának neki, és könnyes szemekkel hállázkodnának, mint megveszekedett pogányok támadnak rá az uralkodó hi-

vatalnokára. Ez hallatlan! Sándor Zsigmond nem állhatta meg, hogy közbe nem vágja:

– Vademberek?! – kiáltott fel. – Látott volna minket 1506-ban, amikor Tomori Pál hadseregének kellett köztünk rendet vágnia!

Buccow generális összevont szemöldökkel kereste meg az okvetetlenkedőt, aki jogos kirohanását zavarja, és amikor megtalálta Sándor Zsigmond tekintetét a tömegben, hosszan néztek farkasszemet. Buccow generálisnak barna gombszeme volt pont olyan, mint a párhónapos kiskutyáknak. Ez meglepő volt.

– Ez a kockafej – dohogott magában Zsiga bá – azt hiszi, mi nem vagyunk képesek meghallani a civilizáció hívó szavát. 1506-ban még azt hittük, ha valakit megölünk, az majd minket szolgál a másvilágon. Hol vannak azok a régi szép idők?!

Csak legyintett. Mert fogalma sem lehet egy ilyen Buccow félének arról, hogy mennyire nem vademberek ők, mert ha csak egy picit is azok lennének, akkor a drága Adolf kockafeje zötyögve gurulna végig Székelyudvarhely utcáin, hangosan óbégatva, édesanyját és a császárnőt szólongatva. Utagyerekek hada rohanna utána, nyílnának az ablakok, kapuk. Özönlene a nép csudát látni, mert mégsem minden nap vágják le az uralkodó generálisának a fejét Udvarhelyen. Ilyesmire legfeljebb minden évszázadban csak egyszer kerül sor.

Tehát nagy volt a mozgás a faluban és a régi katonatársa házában, amikor megérkezett. Hogy adják vissza régi szabadságukat, hogy ők az országból ki nem mennek sehova katonáskodni, hogy a régi törvényeket tartsák be, hogy ide ne tolják a pofájukat, mert akkor... Akkor dördült el az első ágyú. Lett nagy sikoltozás, futás, síró gyerekek, kétségbeesett asszonyok, káromkodó férfiak és vér. Aztán hirtelen halálszag lett. Érezte Sándor Zsigmond, ahogy a hegyről leereszkedik a medencébe az elmúlás lélekcsavaró bűze. Először csak óvatosan szálingózott, alig lehetett érezni, finoman csipegetett bele az életbe, egy-egy sebesült felsírt, majd látta Sándor Zsigmond, ahogy elkezdenek felszállni a lelkek. A halál le, a lelkek fel. Szépen, mint a reggeli köd gyümölcsfákkal szabdalt szántóföldek felett. Aztán ahogy egyre jobban erősödött az ágyúzás, úgy a halál is mind inkább lejjebb ereszkedett. A földön testek vonaglottak, a kaszás settenkedett a fájdalomban, ő meg – Sándor Zsigmond – állt megkövülten. Nem mozdult, nem kiabált, nem futott. És ami a legijesztőbb: nem félt.

Mert a félelem legalább annyira része az életnek, mint a fájdalom. Azonban Sándor Zsigmond nem félt, csak fájt. A lelke. Mert érezte, ez így nincs

rendben. Ennek nem így kellene történie. Először is nem lehet orvul másokra támadni, nem lehet egy falut, ami tele van nőekkel, gyerekekkel és öregekkel, ágyúztatni, még a fenséges császári megbízottnak sem. Nem lehet félelem nélkül nézni mások haldoklását, nem lehet túlélni úgy, mintha semmi sem történt volna. De ebből is látszik, mint hiába barangol bárki is akárhány évszázadon át az időben és történelemben, semmit sem tanul. Sándor Zsigmond pont olyan értelmezhetetlen elvárásokkal állt ott az élet remélt igazságosságával szemben, mintha a XVIII. században született volna. Vagy a XXI.-ben.

Maga sem tudta hogyan, de elindult haza. Valahol Szentkeresztbánya környékén roskadt le először az erdőben és gondolkodott el azon, hogy mi is történt és vajon, mit fog otthon mondani. A helyzete meglehetősen kétes volt. A története hihetetlen. Ő maga pedig tehetetlen. A nadrág csúszott le róla, a kabát lötyögött, a csizmában csúszkált és a sírás kerülgette. Pedig életében nem sírt, még akkor sem, amikor hétévesen az apja ostorral verte meg az istállóban, mert valaki felgyújtotta a lovak abrakját. Az apja rá gyanakodott. Alaptalanul, mert bár ő verte le a környék összes fecskéfész-két, lopta a szomszédok almáját, kergette a ludakat, megverte a lányokat, kilopta a perselypénzt, de akkor kivételesen ártatlan volt. Az egyik bátyja volt a ludas. De az ő renoméjával nem volt mentség: apja bűnösnek titulálta és nem volt apelláta. Nem az ütések fájtak, hanem az igazságtalanság. Abban a pillanatban az apja nem tűnt nagyon másnak, mint bármelyik király, fejedelem, tanácselnök vagy törzsfőnök.

Fél nap alatt érkezett meg Dályába. Amint felbukkantak az első házak, lassított léptein. Mire a templomhoz ért, már szinte sétált, ami meglehetősen szokatlan volt. Hétköznapi nő nem andalog a falu utcáin. Gyorsan észbe kapott, és szaporábbra vette a tempót. Közben azon gondolkodott, miképpen adhatná elő, mi történt vele. Hát, megrontották. A lelkét. És mi rontotta meg az ő lelkét? Hát a hatóság! Jelen esetben ez a Buccow. Aki a távoli Bécsből jött.

Bécs oly távol van, hogy tulajdonképpen nem is létezik. Ahogy ők is oly távol esnek a császárvárostól, hogy az ottaniak népmesei motívumként gondolnak csak rájuk. Hol volt, hol nem volt.

– Ezekkel az Adolfokkal mindig baj van – gondolta Sándor Zsigmond 1944-ben, amikor a dályai határban vívták élet-halál harcukat a német és szovjet hadsereg páncélosai, ők meg a nagy robajokat elhallgatva, nem tudták eldönteni, kinek a győzelmét kívánják.

De ott és akkor kisebb gondja is nagyobb volt mindenféle XX. századi futóbolondnál. Be kellett lépni a szülői házba és mondania kellett valamit. Arról, hogy mi is van. A család a tűzhely körül ült, az anyja sírt, a húgai szipogtak, az apja és a fiútestvérei némán néztek maguk elé. Ő óvatosan lépett fel a tornácra, és nem tudta eldönteni: illik-e kopognia, vagy nem szükséges, hiszen elvégre ez az ő otthona. Végül mégis csak kopogott, de nem várva választ azonnal belépett.

– Zsiga? – kérdezte bizonytalanul az apja.

Ő sem volt biztos benne. Így inkább nem nyilatkozott. Szó mi szó, ő is érezte, egyszerűbb és tisztességesebb lett volna meghalni. A fiútestvérei már hangosan röhögtek volna, de nem volt merszük megmukkanni. Sándor Zsigmond tudta, valami magyarázatot kell adni, mert bármi is történjen, azt szavakba kell önteni.

– A dolgok nem épp úgy alakultak, mint reméltük – mondta –, de én túléltem és hazajöttem, ahogy édesanyámnak ígértem.

De az apját nem lehetett üres szavakkal kifizetni. Érdekelte is az öreg a retorika! A hajánál fogva rángatta be az istállóba. Bár Krisztus is az istállóban jött erre a világra megváltani azt, Sándor Zsigmond apja fittyet hányva minden szakralitásra, nem éppen vallásos érzülettől vezérelve, úgy elverte a fiát – akarom mondani utódját –, hogy még a gerendák is beleremegtek. Mivel alapos és türelmes ember volt az öreg, az atyai intést a jószándékú helyreigazítás megfontoltsággal kívánta végrehajtani. Sikerral járt. Majd, amikor az épület előtt várakozó családhoz lépett ki, ezt a beszédet intézte hozzájuk:

– Ez itt – mutatott a háta mögé – idegen számomra, és semmi keresnivalója ebben a házban.

Így már érthető volt, hogy Sándor Zsigmond vonakodott bármilyen kétes kalandban részt venni, mert erős volt a gyanúja, hogy meglepő átváltozása mögött a lelki megrázkódtatás áll, és minden igyekezetével azon volt, hogy az ilyesmit elkerülje. Ami meglehetősen reménytelen próbálkozásnak tűnt, de mégsem annyira, ha valaki már elvileg nem él. Viszont az idő elene dolgozott.

Mivel azonban erős volt a gyanúja, hogy valami ártatlant zártak be az Ördögnek képzelve az istállóba, valamint az is óriási megrendülésnek számít, amikor elevenen égetnek embert, és napokig szálldos a levegőben az emberhús édeskés illata, inkább kikecmergett lelki elmélkedéséből és kinyitotta a pinceajtót.

– Mi van?

- Megállt az idő! – magyarázták.
- Legfőbb ideje – vontta meg a vállát Sándor Zsigmond.

De erőt vett magán és végül kiadta a parancsot, hogy az embert – ezt a szót jelentőségteljesen nyomta meg és még véletlenül sem ejtette volna ki a száján azt a szót, hogy idegen – azonnal engedjék ki, és hozzák el a házához, mert ők nem így bánnak a hozzájuk érkezőkkel, még akkor sem, ha az maga az Ördög.

Az emberek szó nélkül elkullogtak, mert némi igazsága volt az öregnek, aki jól tudta, miről beszél, mivel 1872-ben Gergely Máriával kötött esküvőjén személyesen bicskázta meg a patást, aki idegen fiatalember képében jött el a bálba, ahol rögtön magába bolondította a falu összes hajadonját, házas asszonyát, özvegy- és öregasszonyát. Még a piruló menyasszony is feltűnően kacarászott a hivatlan vendég viccein. Mert ha valaki idegen ebben a világban, az maga az Ördög, pont ezért érzi magát oly otthonosan benne. Miközben mindenki más idegenül botorkál, ő feltalálja magát. Sándor Zsigmond bicskája szépen behatolt az átokfajzat húsába annak rendje és módja szerint, de az ahelyett, hogy fölszisszent volna a fájdalomtól – az Ördögnek semmi sem fáj – vigyorogni kezdett, mint a sok rokonházasságtól félhülye trónörökös.

- Hát így bánnak itt az idegenekkel? – kérdezte.

Majd egyszerűen eltűnt, és Sándor Zsigmond ott maradt egyedül bicskával a kezében. A násznép már igencsak kábult volt, sokan aludtak. Az éjszaka sötétje foszladozott. Zsiga bá árnyéka tompán nyújtózkodott a falon. Mojsza Ferenc később megesküdtött: Sándor Zsigmond terpeszkedő másán jól kivehetően látszott a patás láb.

Kézdi Imola

EGYEDÜL

eszed ágáról
szakadtam éhesen,
s csak nézek ki a
fejedből.
pedig a szíveden
lenne a helyem,
nem értem.
frissen facsart,
behízalgó szívritmuszavart,
vágyban sült egytál életet
hoztam neked.
friss húst is tettem az asztalra:
együtt rágódjunk rajta,
igyuk a levét.
de elfűrészelted alattam
a fád reményt.

A VÉG

végül
kies testünk, hú,
fényévekké fakul,
s szeretők szerepéből
ki-kilép, kies.
végül
egymásról
lenyúzott bőrünk
gyűröttre szárad
a lelkünkön.
végül
dallamos emlékek

fenedobozából
ki-kinéz, kiles
forró szerelmünk.
és langy kétségbe es,
mert rajtunk már a
vég ül.

MANIK ŪR

hejha, héj!
örömünkre ég
a bágyadt tavasz,
a tikkadt nyár,
a fáradt ősz,
a sápadt tél.
hejha, héj!
hervadt évszakok
hagynak cserben,
örömágyban
rágjuk le egymást
szépen, csendben,
hejha, héj!
örömlakk-lemosóvá
vált a szenvedély.

CSENDES

a csendes lányok
reggel
a konyhában
szerelmet hámoznak,
a csendes lányok
délután
könnytárba járnak,

mindent kiolvasnak,
magukon kívül,
nem ritkán.
a csendes lányok
nem zavarnak vizeket,
inkább zátonyra
futkosnak,
erdőben, ha lehet,
tönkre.
a csendes lányok
este
magukra csendesen
fütyülgetve
kötögetnek,
horgolnak,
múltat, jövődőt
hímezgetnek párnájukra,
éjjel
abba belebújva
üvölteni tanulnak.
gyakran
érezik úgy, hogy csak halni jár,
vagy kár beléjük
a lélek, de
másnap
a csendes lányok
újra kötélnek állnak,
és felkötögetik magukat.

BOLDOGÍT

esküvői tortán
döglött marcipán.
nézz rám!
esküszöm, míg élek,
minden nap szépen

belénk szárad majd
a lélek!
nézd meg!
indul, ó! a nászhisztéria,
ki lett mondva
a boldogító iga.

HIÁBA MINDEN

hiába,
minden porcikám
megkövetel. elkövetlek.
te vagy az első, s az utolsó
hibám is te leszel.
tudsz követni?
minden hiba, lélekporcica.
hízni tudok már, bízni nem,
homokba rejtett szerelem,
strucc, strucc, strucc.
a türelmem fogyóban,
ennivaló agy!
a méregnyelvem csetlik-botlik,
belőled két krokodilra is telik.
tudsz követni?
tucc, tucc, tucc.
ez remek, kérlek,
mű, de remek
cucc, cucc, cucc.
kétszer sírt fel a pacsirta azóta,
hallottad? hallj' oda!
tudsz követni?
aki ezt írta, annak semmi sem új,
léket kapott a mellem,
ujjujj! ujjujj!
süllyedek,
nem mellékes.

szerelmehártya, például.
vagy lélekkártyavár,
lélekütőkártya.
látod? melletted mindent
kimondok.
még tudsz követni? hiába.
futsz, futsz, futsz.
meg tudnál kövezni? viccelsz?
(ha-ha-ha), nagy hiba.
jujj, jujj, jujj!
belém fojtottad a jót.
fúj, fúj, fúj!
meg tudsz követni?

Móritz Mátyás

ÉJJELI TÁPLÁLÉK

Azt gondoltam, én naiv, hogy ezen a zord, kietlen és hideg tájon, a semmire és senkihez nem hasonlítható démonom, amiről és akivel már annyit álmodtam az elmúlt negyven év alatt, elég feltűnő jelenségnek mutatkozik majd, amelyről az itt élő holtak történeteket mesélnek majd egymásnak. Hogy meglátni a költő félelmeinek kivetülését az életükben, valamiféle kivételes pillanatnak számít. Hogy akár a csak itt honos vérmedvének és vérfarkaskutyának, az én kísértetemnek is prominens hely jut az itt élők ősi és népi mitológiájában. Ennek a reményében utaztam el e tájra, ennek előtte, nem is tudom, hány évvel, hogy csak most és csak neked meséljem el ezt a kalandomat, ami végül, dönts el magad, hogy maga a kudarc vagy a megváltás.

Hiába kutattam hosszú napokon át a helyi könyvtárakban, az én félelmetes lényem alig kapott pár sornyi említést a helyi lapokban vagy könyvekben. Dühömben és elkeseredésben már azon voltam, hogy ha már így állunk, majd magam ruházom fel őt emberi tulajdonságokkal, és írom meg úgymond a természetrajzát. Eldönteni nem is tudtam, hogy jóságosnak, ravasznak, hiszékenynek vagy gonosznak ábrázoljam-e, de azt ellenben nagyon is, hogy majd beleképezek valami félnket és titokzatosat. Kinézetre nem tudtam, hogy mihez vagy kihez viszonyítsam, hogy mikor, mennyit és hol alszik, hogy mivel és hogyan táplálkozik, hogyan vadászik, és cserkészi be a bánatának, elkeseredésének kiszolgáltatott áldozatát. Hogy egyedül él-e, és hogy hol, vagy klánban, mondjuk a sűrű aljnövényzetű erdőben, hogy biztonságban érezhetem-e magam a nyílt területek közelében, hogy ne végezzem én is az éjjeli táplálékkaként. Nem tudtam eldönteni, hogy ennek a rémnek az életét mihez kössem. A földhöz vagy a pokolhoz, vagy ne adj' isten!, a mennyekhez.

Ki tudja?

Lehet, hogy azért nem találkoztak még vele az itt élők, akik egyre jobban elzárkóztak a közeledésem és a kíváncsiságom elől, nem is értve, hogy honnan evett ide a fene, és hogy miért, mert mondjuk föld alatti üregben él, amely rendszerekről azért olvastam nem egy érdekes történetet a könyvtárak vaskos és poros ősi kalendáriumaiban.

Ki tudja?

A rémem, lehet, hogy nappal ezeknek az üregeknek az egyikében húzza meg és alussza ki magát, és ha szerencsém van, a táplálékát is itt keresi, mondjuk egy-egy giliszta képében. A rémekről olvastam már annyi novellát és regényt, hogy másnak a könyökén jönne ki, de az enyémmel valahogy egy elbeszélésben sem találkoztam.

Úgy éreztem, egyedül maradtam vele, hogy az én démonom, vagy nevezzük akárminek és hogyan, kívül esik az irodalom szféráján. Az én rémemmel az irodalom nem csinált semmit, mint amit vagy akit egy író sem akarna megismerni és kielemezni, testet és lelket adni neki, rémtörténetbe írva vagy megszelídítve, mondjuk egy gyermekeknek szánt mesébe. Az én rémem kimaradt minden szórásból, mintha tiltott dolog volna vele még csak a gondolat szintjén is foglalkoznia bárkinek is.

Hiába jártam és keltem hosszú órákon át az utcákon, a tereken és az erdőknél, a hírét sem láttam az én démonomnak. Nem is tudtam, hogy örüljek-e ennek, vagy sem, hogy megosszam-e veled mindezt, és ha igen, hogyan, milyen formában.

Miközben ezeket a sorokat írom, remélve, hogy van erre posta, és hogy meg is kapod a levelem, a rémem talán, éppen az erdő szélén áll, és onnan figyel engem. Észrevétlenül, és hangtalanul.

Hogy őszinte legyek, még megfordulni sincs kedvem és erőm, meg amúgy is, napok óta valami megmagyarázhatatlan nyakfájás gyötör. Így csak elképzelni tudom azt a vadállati pillantást, amivel most engem kémlel, mint aki, velem ellentétben, minden pillanatban résen van. Biztos még az én számomra is érthetetlen módon gondolkodó állat, aki teljesen a saját jogán éli a napjait, feltöltekezve a föld sötét szagával.

Szemtől szemben vele még nem találkoztam, csak az álmaimban. Nem úgy, mint te, aki, ha jól számoltad, öt-hat alkalommal is láttad már, tizenéves korodban a házatok közelében, amely, ha jól emlékszem, az erdő szélén állt, és a kilátás egy folyóra nyílt. Tökéletes terepnek bizonyulva a rémem számára.

Ahogy visszaidézem azokat az éveket, az az erdő még számunkra is nehezen volt átjárható, alig húsz méterre a házatoktól, és hogy egy patak folyt még akkor a folyó felé. Hogy az útról mindig a patak partján mentél fel, mert ez volt a rövidebb út.

Egyszer, ahogy meséled, hazafelé tartottál. Világos nyár végi este volt, amikor a rémem első ízben ballagott lassan feléd. Mint egy lassított felvételt, ahogy fogalmaztál. Róla akkor még csak annyit tudtál, az egyik rémnovellám alapján, hogy még a csontot is képes átharapni. Dobogó szívvel fel is

ugrottál egy útszéli kőre. A rémem közben megállt, rád nézett, hogy láthatóan felmérje, el tud-e surranni melletted. Mivel nem tudott, így aztán hátat fordított neked, és visszaballagott, eltűnt a patakparti sűrű növényzetben.

Azon a nyáron a helyi folyóirat nyomdájában és szerkesztőségében dolgoztam, busszal járva be a városba, így aztán hetente több alkalommal is, ugyanott és ugyanabban az időpontban tűntem fel, de nyilvánvalóan a rémemnek is állandó szokásai voltak, mert egyszer sem találkoztam vele. Nem hallottam, ahogy te, a csörtetését, miközben leszaladtál az útra, és továbbmentél egy darabon, mert nem akartad elzárni előle az utat. A rémem nem is nézett rád, csak kijött az útra, és elindult felfelé. Az volt az érzésem, hogy megbarátkoztatok egymással. Jót akartál neki.

Most, amikor e zord, kietlen és hideg tájról hazafelé tartok a sztrádán, a sűrű kukoricaföldek mellett, és látom, hogy a rémem fekete és fehér pofával, véresen és mozdulatlanul fekszik az úttesten, tehetetlen düh és harag fog el, mert valahol én öltem meg, mert képtelen voltam lemondani, nem is sorolom, mi mindenről. Azt gondoltam, nem változtathatnék egyedül semmin, hogy a bűnöm a te bűnöd is, amit csak együtt tudnánk feloldani.

CSONTZENE AZ ÖREG ÉS KISZÁRADT, SZENT IMRE TÉRI SZÖKÖKÚT MELLETT

Menjünk a Hotel Mentolba! – karol belém Naómi, mondván, hogy szombatonként ez a legtutibb hely a városban, és neki nagyon nem akaródzik még a pasijához hazamenni, akivel amúgy is hajba kaptak. Megint és sokadszorra. Mondtam neki többször is, hogy engedje el a dolgot, és ne erőltesse, hogy a pasas csak hülyének nézi és kihasználja, de mintha a falnak beszéltem volna. A céges bulira sem sok kedvem volt elmenni, de addig erősködött, hogy beadtam a derekam. A rossz előérzetemet az alkohol sem tudta legyűrni, amit az indulás előtt magamba erőltettem. Nem vagyok az a nagy ivó, és sok értelmét nem is láttam annak, hogy a tiszteletemet tegyem az

újabb összejövetelem, aminek nem is értettem a lényegét és a mikéntjét. Gondoltam, majd az estén történekekről összehozok egy novellát, amit amúgy is rég írtam már, és ötletem sem volt nagyon, hogy miről és kiről és hogyan írjak. A Hotelbe gyalogosan mentünk. Naómi barm bár benne volt nem egy pohár alkohol, és hiába erősködtem, hogy jobb lenne, ha hazamenne, hogy a taxi költségét természetesen én állom, ne is törődjön velem, nem engedett, és csak mondta és mondta, miközben hol hányini kísértem el, hol pisilni. Alig állt a lábán. Rossz volt ilyen állapotban látnom, és mások miatt is szarul éreztem magam, nem is értettem, hogy kerültem megint ide, hogy mit keresek én itt.

A Hotelben rögtön mutatta, melyik a törzshelye, hogy azt mindig fenntartják neki, hogy ide szokott általában járni Ladislavval. Alig ültünk le, már vad hadonászásba kezdett, eltorzult mosollyal az arcán, hogy ott a munkatársa, a Mattatiás, hogy menjünk oda. Mit is mondhattam volna? Előbb persze rendbe próbálta szedni magát, miközben a zsebtükrében nézegette magát, mondván, hogy olyan csúnya az arca meg az orra, hogy azt is meg kell majd műttetnie, ahogy a melleit is, mert így nem érzi magát jól, és hogy ő sem lesz már fiatalabb. Magamban csak nevetni tudtam, vagy inkább sírni. Vagy a fene tudja. Nem vagyok az az ismerkedős típus, de mi történhet. Legalább megismerem ezt a Mattatiás srácot, akiről amúgy már annyit hallottam Naómitól, hogy egy idő után csömöröm is lett tőle, miközben persze valahol irigyeltem a srácot, hogy sikerült ilyen közel kerülnie a lányhoz, aki iránt mindig is többet éreztem, mint holmi barátságot, amit persze félttem elmondani neki. A félnkségem és a kettőnk közötti korkülönbőség miatt is. Biztos a képembe röhögne, hogy ő soha nem gondolt többnek, mint egy barátnak, akire támaszkodhat.

Mi történhet? Tettem fel magamban és magamnak újra a költői kérdést. Legfeljebb megismerem a srácot, akihez még nem volt szerencsém, és ahogy Naómi is mondta, mindig izgalmas dolog megismerkedni idegenekkel. A ma esti kísérom, mutat be Naómi, amin nem kissé lepődöm meg, ami után nem is tudom eldönteni, hogy köpjek-e vagy nyeljek. Mi az, hogy a kíséroje, meg hogy a mai? Tovább nem is nagyon akarom ragozni és gondolni a dolgokat, mert a vége csak az lenne, hogy szó nélkül otthagynom a francba, még ha ez nem is egy úriemberre valló cselekedet. Még kapóra is jött volna a sértődöttségem, mert az alkohol is a fejembe szállt már, s az álmoság és kimerültség jelei is kezdtek kiütkezni. A fejem, hála istennek!, még nem kezdett el hasogatni, de tudtam, ha így folytatom, csúnya másnaposság lesz

a dolog vége. Amit a részemről Naómi mellett gondoltam eltölteni, de úgy látszik, ez az álom is kútba esik.

Nem láttad múltkor a tévében? Kérdezi tőlem, miközben oldalazva bepréseljük magunkat a rögzített asztal mellett. Mondom, hogy nem, hiszen mint mondtam, nincs tévém. Ja, igen. Most már emlékezem. Na, mindegy. Író az én Mattatiásom. Én meglepődve bámulok hol Naómira, hol a költő srácra, aki kaján vigyorral bámul a képembe.

Ha nem lettem volna olyan zaklatott ideg- és lelkiállapotban, nagy valószínűséggel ott helyben lekeverek neki egy istenest, ahogy korábban, a céges partin a két vezetőnek, akik megint túllépték azt a határt, amit még csak meg sem kellett volna közelítsenek. Naómit szó szerint a karjaik közül kellett kiszabadítanom, és nem sok hiányzott hozzá, hogy ne a két barom előtt osszam ki, képeljem fel. Mintha a történet ismételte volna önmagát.

Mintha ezt már egyszer átéltem vagy már megírtam volna egy novellámban. Mert hogy én is írok ám, csak erről az én drága Naóميمnak eddig még nem beszéltem. Hogy az ellenszenvem kinyilvánítsam, csak megvonom a vállam, hogy lássa ez a segg, csöppet sem örvendek a híres társaságának. De már olyan mindegy. Az estém, ahogy a másnapom is, el van cseszve. Hibáztatni csak magam hibáztathatom, hogy belementem megint ebbe a hülye játékba. Hogy mennyire hiányoznék neki, hogy nélkülem nem is menne el, hogy csak otthon sírna, nem is tudva, hogy mit csináljon magával. Hagynom kellett volna, hadd főjön a saját levében. Mert mi a franc közöm van tulajdonképpen hozzá és az életéhez? Miért kellett nekem az ő kislányos bajait is a nyakamba vennem? Mintha nem lett volna elég bajom addig is.

Aznap még egy temetésre is mennem kellett, ami után részemről lezártnak tekintettem volna a péntek estét, de persze hogy a temetőkapuban megcsörrent a telefon, hogy annyira hiányzom neki, hogy úgy imád és szeret, hogy ne tegyem ezt vele, hogy számít rám, és hogy találkozzunk. Mind ezt éppen vécézés közben tudatta velem... De már ez is mindegy. Nekem már minden.

Ahogy elhelyezkedtünk, lehunytam a szemem, laposan pislogva jeleztem, hogy nagyon nem muszáj velem beszélgetniük, ha nincs hozzá hangulatuk. Ha egyáltalán beszélgetésnek lehet nevezni, amikor egy ittas lányt fűz egy srác, aki a fiam is lehetne. Jön a pincér, aki egyedül Naómira köszön, nem is kérdez semmit, csak nyugtázza, hogy akkor hozza is a krigli söröket meg a fél Unicumot.

Mit csináltak ti együtt? Kérdezi a srác, amitől rögtön felmegy bennem a pumpa. Már mint hol, mit csináltunk? Adja a hülyét az én drága Naómim. Hát úgy egyébként. Úgy egyébként semmit. Egy céges bulin voltunk, aztán idejöttünk, hogy tovább piáljunk, ha nem látnád. A srác erre édesdeden elkacagja magát, hogy lássa az ő Naómija, milyen fasza és beleváló fickó. A kezem vad remegésbe, vagy inkább rángatózásba kezd az asztallap alatt, amit úgy, ahogy van, ráborítanék erre a nyálas szájú művészkére, de hála istennek!, megjön közben az ital. Naómi kegyesen megengedi, hogy kifizessem a rundót, miközben tudja, alig van nálam, és hogy így már a taxira sem futja majd. Közben beszélgetni kezdi ezt a Mattatiást, akire egy idő után már nem is tudok figyelni, ahogy csak jártatja a száját, próbálja elhitetni az én Naómimmal, hogy milyen különleges, kivételes képességű nagy művész. Aki előtt, ha lenne hely, az én könnyen kapható barátnőm vagy mim, rögtön hasra is esne.

A srác éppen valami újságíróval történt afferről beszél, aki becsmérelni próbálta az egyik dalszövegét. Engem, tudod, fordul hozzám, mintha érdekelne, hogy mit mond, az alkotás, az alkotás öröme éltet, számomra ez mozgatja a világot, no meg persze a szex, a szex, ahogyan Moravia is mondotta volt, a szex nem csupán a gyönyör előidézője, de becsvágyunk, és az életfelfogásunk legfőbb alakítója is... Erre a Naómi úgy kacag fel, hogy félek, magára önti megint az italát, ahogy a céges rendezvényen is, ahol sikerült magából és belőlem is hülyét csinálnia.

De ott legalább ingyen volt a kaja és a pia, itt meg, merőn meredve az asztalra, a rogyásig üres korsókkal, feles poharakkal, nemrég bontott cigarettás csomagokkal, csak azon jár a fejem, hogyan fogom én ezt kifizetni, mert lassan világossá vált számomra, hogy ezek ketten az én kontómra ittak. Kurvára baleknek akartak nézni. De engem biztos nem vesznek palira. Mindenki fizesse ki a maga szarját, ordítom magamban, aztán persze kifizetek mindent, nem tudva, hogy a hónap végéig így hogy húzom ki.

Már éjfél is elmúlt, mire a parkba értem a temetés után, ahol próbáltam továbbgondolni a történetet, ami aznap reggel megfogalmazódott és körvonalazódni látszott a fejemben. Tudtam, hogy nem engedhetem el a történetet és Naómi kezét, akiről a történet szólt volna. Nem terveztem egy komoly és ütős darabnak, még csak tanulságosnak sem, de tudtam, hogy meg kell írnom.

Mi lenne, gondoltam, ha a hotelbeli találkozás után elkódorogna valamerre a Mattatiással? És mi lenne, ha az én költői énem, habár tudná, hogy tanácsos lenne kiszolgáltatottnak és védtelennek éreznie magát, mégsem

érezne semmi ilyesmit? Konokul hinni akartam az újabb komédiám győzelmében, hogy kivívom vele az olvasóim megbecsülését, magam már a Csepeli Művelődési Ház színpadán látva, ahogy a történetem lehangoló előadása után a szépszámú közönségből csak az elismerést váltom ki.

Mi lenne, ha a költői énem, akinek még csak nevet sem adtam, elszánná magát a merész tette, és odaszökkenne ehhez a művész gyerekhez, és ráverne egyet a vállára? Hogy aztán egy állkapcsot törő jobbhoroggal a földre terítse, közvetlenül az öreg és kiszáradt Szent Imre téri szökőkút mellett?

Mi lenne, ha a költői énembe, ebben a történetben, végre felszínre törne a szikrázó harag és a mély undor? A parkos jelenethez pár embert is írhatnék, akik a jelenetre fölélénkülnének, mint akik nem is vágnak másra, csak egy kis csontzenére és egy kis vér látványára?

Nem akartam nagy jelenetet kerekíteni a dologból. Egy kis gyepálást gondoltam csak, hogy ennek a Mattatiásnak kicsit elcsúfítsam az arcát. Aztán persze a történet magát írná tovább, és egy meg sem írt alak tűnne fel, az én költői énemhez lépve, hogy faszikám, te meg mit csinálsz, és hogy ne szórakozz már, hogy mi a francot akarsz a sráctól. Hogy rendes gyerek ez.

Nem tudom, hogy kerültem haza és az ágyba, csak azt hallom, hogy valami reccsen, hogy eltörik, hogy egy másik világban ébredek. Hogy tovább nem lehetek az, aki voltam, hogy a cégnél kiverekedett és küzdött nimbuszomnak annyi, vége és fuccs. Be kellett látnom, hogy egy megvénült nyúlbéla lettem. De hol van, és hová tűnt az én drága és egyetlen múzsám, a Naómi? Szerencsére éppen a szemeim előtt.

Szeretlek, mondom ki végre. Még ha nem is büszke annyira rám, és nem is rajong annyira értem, mint azért a Mattatiásért, akinek, mint egy titkár-nő tartja számon a karrierjét, hogy aztán mindenkinek, így nekem is, teli szívvel áradozzon róla. Magam előtt látom őket megint a történetemben, amelyet, fogalmam sincs, hová akarok kifuttatni, hogy hogyan és mikor lesz vége. Próbálok lépést tartani velük, és a nyomukba szegődni, próbálom kivenni a dallamot, amit teljesen összehangoltan dúdolnak. Egy Píramis-szám lesz az.

Elvárásolom a szíved is.

A tested könnyűvé teszem.

Ölelj át, és élvezd, hogy repülsz,

s a sötétségbe zuhansz velem.

Közben a telefonom is megcsörren. A főnök az, hogy miféle tempóban dolgozom én, hogy hogy lehetek ennyire hálátlan. Hogy hogy az ördögbe képzelem én a világ folyását. Elmondva mindenfajta szarházinak, aki még

csak őt sem képes tisztelni ebben a rohadt életben. Aztán leteszi. Én pedig meg sem lepődöm. Eddig is rosszul állt a szénám a kiadónál. Mondtam volna ugyan, hogy éppen egy új darabon dolgozom, aminek lassan a végére is érek, hogy most ez nem fikció, és tényleg a valódi életből merítettem a témát és az alakokat is hozzá, de már mindegy. Közben a szám tovább folytatódik bennem.

*Engedd, hogy odabújjak melléd,
engedd, hogy megkísértslek.
Engedd, hogy feloldódjak benned,
mert holnap már nem leszek veled.*

Ami alig fejeződik be, máris egy Mustang áll meg a történetem szereplői mellett, amelynek a sötétített ablakán át egy srác hajol ki, lehet, hogy éppen a Ladislav, aki Naómit szólítja és inti magához. A költői énemre közben a hirtelen fáradtság tör rá, szörnyen unni kezdve az egészet. Akit az útjára is engedhetnék, hogy menjen, amerre lát, mint akire itt már nincs semmi szükség, ahogy talán soha nem is volt.

Aztán ahogy az már csak lenni szokott nálam, szemkápráztató gyorsasággal elevenedik meg minden. Még időm sincs reagálni és közbeavatkozni. Nézem, hogy a lelki szemeim előtt hogyan pattan fel a Mustang ajtaja, hogy kiugorjon belőle az én drága Naómimnak a partnere, hogy egyenesen a költői énemnek rontson, hogy elkapja a grabancát, maga felé rántsa, és hogy a térdével gyomron rúgja. De hála istennek!, nem sikerül neki. Naómi közben visít és tiltakozik, hogy ne bántsák, mire a Mattatiás gyerek földbe gyökeredezett lábakkal áll csak, átnedvesedett nadrággal.

Tudom, hogy valamit tennem kellene. Mert hogy ezt Jack London biztos nem tűrné el. Magam elé képzelem, ahogy a költői énem, kivetkőzve magából, ide-oda dobálva püfölni kezdi ezt a Ladislavot, akár egy transzparens rongybábut. Még a vére sós ízét is érezni vélem a számban.

Látom, ahogy Ladislav tökéletesen megfélemlítve odaoldalog Naómihez, aki egy vigyort erőltetve magára öleli, mondván, hogy most már tényleg haza akar menni. A költői énem közben józanabbá válik, mint egy absztinens éjjeliőr, akinek bár ingere támad szemrehányást tenni az ő Naómijének, inkább csak a költői kérdéseket ismételi magában, miközben a Mustang elhajt a csepeli éjszakában, hogy miért csattan el egyáltalán a pofon, hogy egyáltalán volt-e valami. Aztán belátva, hogy az égadta világon semmi se történt, belevizel az öreg és kiszáradt szökőkútba.

A MÖGÖTTES TARTALMAT ILLETŐEN

1.

A lány csak ült az ágyon, rossz ízű borzongással a testében, ami csak keringett és keringett. Kizökkenve érezve magát. Abban a tudatban, hogy nincs otthon már sehol. Megint a négy fal között, szerelem és barátok nélkül. Közben a falak nagyon lassan, de mozogni kezdtek. Közeledni. Hogy megfojtsák. Gondolta, el is menekülhetne megint, mint már olyan sokszor. Alkohollal csillapítva a félelmét, a magányát, járva csak a sötét utcákat, egykor volt szeretőinél keresve menedéket. Könyvek vagy filmek elképzelt világába rejtőzve, több zacskónyi chipsszel és több táblányi csokoládéval és több liternyi kávéval. A lány vésszesen visszafelé haladt az idővel, mind testileg, mind lelkileg. Fiatalodni kezdett. Huszonhattól visszafelé. Az idő ugyan az ablakon túl továbbra sem parancsolt állj-t, és a jövő felé araszolt és sorjázott, azonban a lány szőke haja kezdett visszabarnulni, mint egy visszafelé lejátszott filmfelvétel egy lehullott falevélről. A bőre feszesebb lett, a tartása egyenesebb. Az emlékei úgy tompultak, majd törlődtek, akárcsak a költő szerelme javított szövege a számítógépe kijelzőjén, aki most éppen róla írja az újabb dolgozatát. Mivel a barátai régen nem voltak rá kíváncsiak, és régen nem látogatták, csak a fürdőszobai tükör adott visszajelzést az állapotáról, amely tükröt a volt főnökétől kapott. Hetek óta nem tudott a munkahelyén róla senki és semmit. Idővel nem is hiányzott már senkinek, és fel sem tűnt a hiánya. Csak egy fiú volt, aki aggódott érte, aki többször is utánaérdeklődött, és ráírt, de ő is beleunt egy idő után a dologba. Ha nem érdeklém, hát így járt. A lány a telefonját sem kapcsolta be, úgy süllyedve bele a saját maga teremtette nyomorába. Észre sem vette magát és a körülményeit. És még csak nem is volt ellenére a dolog. Úgy egyébként. Még örült is, hogy egyre szűkebb, majd egyre kisebb ruhákat tudott magára venni. Bár bánta, hogy így az útlevelei és az egyéb fényképes okmányai mind hasznavehetetlenné váltak. Mivel volt férje könyveinek jogdíjai szépen csordogáltak, nem kellett munkába sem állnia és kitennie magát a környezete furcsáló tekintetének.

2.

Az író itt járt a félig igaz, félig fikciós történetében, aki másodállásként pultusként dolgozott egy kis cukrászdában, amikor egy mezítlábás lány jelent meg előtte, egy pohár vizet kérve. Jól emlékszik, egy pénteki nap volt, talán 2021 novemberében. Ki tudja, honnan jöhetett ez a lány. Talán egy céges buliról. Annyi biztos, hogy jól el volt ázva, és gyaníthatóan az alkoholra még drogozott is. Persze ez nem az író dolga volt. A lány cipője, ami nem volt egy olcsó darab, és amit talán nem is engedhetett meg magának a saját pénzéből, a kezében fityegett. Az író rögtön elhűlt, mert ilyen csak az írásaiban szokás. Nem is értette, hogy ez a finom lány mit keres, és hogy keveredett ide a munkásváros zsúfolt lakótelepére. Nem is tudta hirtelen zavarában, hogy hol is tartott éppen a megírandó történetében, és azt sem, hogy elsírja vagy röhögje el magát. Annyira idegen és groteszk volt az egész. Lehet, hogy ebből kellene kihozni valami érdekeset, amit talán még le is közölne valami országos folyóirat. Nem tudja, miért, de az író szemében a lány, akit úgy huszonhat év körülire tippelt, rögtön métereket nőtt, és ha titokban is, de beleszerelmesedett. Később haza is kísérgette. Egyszer gyalog, más-szor busszal. Jócskán elmúlt már éjfél, mire hazataláltak, de akkor már az anyja és az apja sem élt, így nem is törődhetek vele, hogy mit tesz, és kivel tölti az idejét. A szemére vetve megint, hogy mikor talál már magának egy értelmes és jól fizető munkát, hogy mikor hagy már fel a hülye írogatással, amiből még semmi jó nem származott. Hogy mikor éri már magát utol, hogy miért kell azon aggódniuk, hogy merre jár éppen a sötétedés után.

Hogy mikor tanulja már meg végre, hogy semmi értelme a múltban kukázni, miközben elmulasztja észrevenni a jelent. Az író nem is akarta összeszámolni, hogy ilyenkor hány-szor érezte magát úgy, felkapva a fejét, mint a hunyó, aki túl sokáig számolt, miközben már rég ráesteledett, és a többiek rég hazamentek már. A lánnyal az első csókra a lépcsőházban került sor, aki nem is kérdezte, inkább állította, hogy másnap is jön. Az írónak még meglepődnie sem volt ideje ezen, mint aki nincs tisztában azzal, hogy mi a teendő másnap, ha az ember életében először csókol meg egy lányt. Csak bólintott. És a lány valóban megjelent másnap is, harmadnap is, és a csókból egyre több lett, míg egy napon hivatalossá vált, hogy ők ketten bizony járnak. Ez a szó az írónak megint csak olyan ismeretlen volt a mögöttes tartalmát illetően, mint egy latin szó. Jártak, mert így volt szokás mondani, mindennap találkozva és összebújva. Az író mohó keze egy idő után a toll helyett még az álmaiban is a másik kezét kereste.

3.

Egy igaz barátira, egy igaz szeretőre vágyott, egy szerető családra, ami soha nem adatott meg neki. A szülei soha nem éltek együtt, hétfégenként egyedül ült a tévé előtt. Kirándulni sem vitte el sem az apja, sem az anyja, és még rokonok sem jártak hozzájuk. Nyaranta arról álmodott, hogy legalább a közeli tavak valamelyikéhez elengedik fürödni, ahová annyi korabeli lányt kísért el egy-egy fiú mint hivatalos barát. Álmaiban az osztály új fiújáról álmodott, aki még egy verset is írt neki és hozzá, és amit bár nem egészében értett, de rögtön tudta, hogy ő az igazi. Akivel szívesen megismerte volna a szerelmet, a kor zenéit és filmjeit, akiért még a húsevésről, a kávézásról és a cigarettázásról is lemondana, akivel ebédelni, koncertre járna, elringatva egymást és a félelmeiket. Akivel együtt fejeznék be a középiskolát, és kezdenek el dolgozni az első munkahelyen, ki kisebb, ki nagyobb lelkesedéssel. Akivel rögtön az első hívó szóra összeköltözne, nem találva vonzóbbnak, hogy kifogást keressen, nem merte felvállalni a közös élet felelősségét és búcsút mondani a gyermekkorának. A lány még azt is csak pár hónapja tudta meg, hogy akit az édesapjának hitt, és akinek a nevét viselte, valójában csak az örökbefogadó apja volt. Egy távoli rokon szólta el magát, amikor összefutott vele, bár azt a lány is tudta, hogy ez az elszólás közel sem volt céltalan és véletlen. Rögtön feltörték belőle a sérelmek, amiket még a naplójába sem mert beleírni, mert ki tudja, kinek a kezébe kerülnek majd. Igen. Az apja többször is bepróbálkozott nála, ahogy később az apja vér szerinti fia is, aki a közösségi hálón keresett utána, felizgulva a lány kihívó és provokatív képein, amelyeken bizony nem rejtette véka alá az idomait. A lány nem tudott szabadulni az egy héttel korábbi céges bulin és az az után történetektől. Ő aznap úgy tervezte, hogy szerelmeskednek majd az új-régi szerelmével, aki nagyon mással volt elfoglalva. A végébe vonulva sírta el magát először, ahonnan még egy munkatársát is felhívta, hogy elzokogja, hebegje és habogja a bánatát, hogy az ő nagy szívszerelme bizony nem akarja a magáévá tenni. A munkatárs, aki amúgy egy-egy versével hódította meg, na persze csak mint barátot és lelki szemeteszsákot, rögtön maga előtt látta a könnyektől szétkenődött sminkjét, a rázkódó vállát, arra gondolva, hogy milyen szerencsés is, hogy a múltját fürkészve, valódi arcokat láthat, hogy a fényképekről hús és vér emberek mosolyognak rá, akiknek a szemét örökölte, a haja színét, a körme formáját, a mosolyát, a türelmetlenségét, a versek értését, a félelmet a háborútól, a római orrát, a kíváncsiságát, amellyel

nem szűnik soha kifürkészni a világ titkait, a fülét, amely kicsi ugyan, de abszolút hallással ajándékozta meg, és a nevét, amelyet büszkén viselt.

Miközben a fülébe csengtek a hörgő és fulladozó szavak, hogy a senki lánya vagyok, a senki lánya. Az író ugyan álmos volt, és mindenre vágyott, csak egy ilyen telefonra nem, próbálta volna vigasztalni a lányt, de mit is mondhatott volna neki? Hogy ő majd a magáévá teszi, és átszeretkezi vele az éjszakát és az egész hétvégét? Tudta, hogy a lány csak kikacagná.

4.

Az író próbálta felidézni az eredeti történetet, amiből nem is tudta, hogy mit akart kihozni, és hogy miért kezdett egyáltalán bele, megpróbálta ott folytatni a történetet, hogy a lány szétcsúszva felcsörgeti az egyetlen embert, aki még kíváncsi volt rá, a művész fiút, akinek fogalma sem volt, hogy mit adhatott volna ennek a lánynak, ami betölthetné a pusztá semmit, a nagy és fehér foltot, ahol egy arcnak kellene lennie, amely elkíséri a tekintetével, amely vigyázza és óvja őt, amely arra fordul, amerre érdemes menni, ahová érdemes eljutni, és megmutatja, hogyan érdemes élni. Közben a valóságos szerelmét ölelte, csókolta és szerette, tudva, hogy véget ért valami. A képzeletbeli lány, gondolta, jó lenne, ha végre megtudná, hogy hívják az igazi édesapját, akire ugyan haragudna, de akit annyira szeretne megtalálni. Hogy félve a közös találkozástól, később inkább le is mondjon róla, nem tudva meg soha, hogy az íróval vértestvérek. Az író sajnálta, hogy ehhez a képzeletbeli lányhoz, akinek még neve sem volt, nem úgy, mint a cukrászdába betoppanó lánynak, a Noéminek, esélye sem volt közelebb kerülni, bár örült is egy kicsit a dolognak, hiszen tudta, hogy soha nem tölthetné be azt a szerepet az életében, amire szánta volt a lány. Hogy nem veheti fel egy ismeretlen, talán nem is élő férfi jelmezét, sorsát, nem olvashat neki meséket lefekvés előtt, nem öltöztetheti, nem kísérheti iskolába, nem vehet neki babákat és plüssmackót, nem borogathatja a lázas homlokát, nem játszhat vele doktorosat. Nem ölelheti úgy, nem aludhat vele úgy. Hogy nem kell belátnia a valóságot, hogy két világban élnek. Hogy a lány az apját keresi, ő pedig a szerelmét. Amit aztán egyikük sem talál meg, az egyiket sem.

5.

Az író érezte, hogy hamarosan be kellene fejeznie az írást, mert kicsúszni látszott az egész történet a kezéből. A lány viszont azt érezte az ágyán ülve, hogy a hamarosan szó lassan az értelmét veszti az életében. Már az is különleges feladatnak tűnt számára, hogy felkeljen. Mint aki már írni, olvasni és beszélni is elfelejtett. Már az is gondot okozott számára, hogy bekapcsolja a számítógépet, hogy bekösse a cipőfűzőjét, hogy megmossa a fogát, vagy hogy a hátáról a hasára forduljon. Hiába érezte, hogy még idejében ki kellene mennie a szabadba, hogy valaki végre rátaláljon, ellássa, különben éhen hal vagy megfagy. Hogy mindennek az őt kitaláló és életre hívó író legyen csak a tanúja, hogyan múlik el a világból, és tér vissza oda, ahonnan huszonhat évvel ezelőtt érkezett. Hogy hogyan lesz a valamiből semmi.

Az író, aki úgy érezte, a végére elég ütős kis prózát kerekített, üdébbnek, frissebbnek érezte magát, mint az utóbbi években bármikor. Szinte a kamaszkor jeleit kezdve felfedezni magán, úgy, mint a pattanásokat, a nedves álmokat, a nyugtalanságot, amely azt súgta, hogy valami nagyra hívatott, hogy valami különleges feladat vár rá, amire a születése előtt kiválasztották. Amire hamarosan ráébred.

SZÍVVERÉS

(ZSOLTÁRPARAFRÁZIS 42–43.)

Amikor gyermekként ministráltam, egészen közel voltam hozzád,
néztem, ahogy a pap felemeli a kenyeret, mondván: „Ez az én testem...”;
majd felemelte a kelyhet, és azt mondta: „Ez az én vérem...”
És hittem, hogy te vagy az ostyában, hittem, te vagy a borban.
És te mindig velem maradtál: akkor is, ha náthásan szortyogtam,
ha súlyos lázban fetrengtem, vagy vakbélgyulladásból előntött a genny,
megvigasztaltál, amikor nem akartak játszani velem, vagy gúnyolódtak,
hogy foci helyett miért gombfocizok, és miért rollerezek, ha van biciklim,
megvédtél, amikor szembecsukták velem az ajtót, és kutyákat
küldtek rám,
elhallgattad, ha magam helyett téged hibáztatlak, amiért nem szeretnek,
s eltűrted, ha egy városi kocsmában hajnalig dorbézolok bánatomban.
Te mindig, mindig velem maradtál: akkor is, amikor édesanyám beteg lett,
s én aggódva figyeltem, mikor tér vissza arcába a pirosság, szemébe
a mosoly,
és nem hagytál magamra akkor sem, amikor nagyanyám hajnalban
elaludt,
majd sorban mind aludni tértek: édesanyám, másik nagyanyám,
nagyapám.
Biztos fedezéknek idős apámat hagytad mellettem, általa éreztem, tudtam,
ha hallgatsz is, ha kérdésemre nem is felelsz, rejtetten mégis itt vagy.
De egy napon magaddal vitted őt is a némaságba, bezárult a családi
kripta.
Itt hagytál magamra, s hiába akarom, hiába énekelném, „Ahogy
a szarvas...”,
hogy „Mikor mehetek már, hogy lássam...”, cserbenhagy a mondat,
nem ér utol, nem éri utol a szó, örvény hív örvényt, hullám a hullámhoz,
reped, szakadoz, roskad minden az ég alatt. A szívverésem hallani.

LÁBNYOM

(ZSOLTÁRPARAFRÁZIS 68., 77.)

Téged dicsérnek patakok, folyók, tengerek,
bálnák, cápák, halak, medúzák, elsüllyedt hajók.
Téged dicsér az ég, égen a felhők és a madarak,
űrhajók, műholdak, repülő, drónok és drótok.
Téged dicsér a föld, földben a vakond, a kukac, a kő,
a fű, a virág, a búza, mely belőle kinő, majd ledől.
Téged dicsérnek házak, kutypajták, tornyok, paloták,
pironkodó örömtanyák, szent húségükben a templomok.
Téged dicsér öregotthonokban senyvedő sok öreg,
kórházban tőled vár segítséget, ki nehezen vesz levegőt.
Téged dicsér az út, mely elhagyott falvak felé visz,
hol megroggyant porták vak ablakain a némaság kinéz.
Téged, végül téged dicsérnek évszázados temető,
fejtől kikorhadt keresztek, s a holtak a föld alatt.
Utad mély tengeren vitt át, tátogják néma partok.
Ösvényeid nagy vizeken, susogják szélről szelíd fák.
S mi lábadnak nyomát keressük azóta szüntelen.

OLYAN MESSZE

(ZSOLTÁRPARAFRÁZIS 10.)

Szava villámsújtotta fa, tekintete sötét alagút.
Hagy vergődni, tárgyak csörömpölésébe zár, míg
bennem a csend zakatol, s élek, mint kit elfeledtek,
bár a nappalok dúvadjai lesik, meddig bírom még,
az éjjel őrszemei figyelőznek, ütemes-e a légzésem.
Maszkjait cserélgeti, akihez fordulhatnék, egyre
messzebb kerül tőlem, nem von ítélete alá senki.
Kies liget, nagy, kerek erdő, hegyek s a puszta ég.
Mától indulhatok visszafelé – ahol meleg tenyér a föld.

ÁTTŰNÉSEK

A napfonat, az izzó kosár fogva tartja
a lebenyeket, tudómezőt, a monoton dobogó húst,
koszorúér méasztömbök között a forró patakat –
a hűvös fal kivasal, gerincedet egyengeti,
mint leeresztve nyirkokon a deszka
majd, kopogó rögök alatt –

szeptengelyed körül fordul meg a napút,
felkelsz, akár egy égitest, és beállsz, mint az éj,
homokozóban zördül a felrepedt szemhéj,
lépteinkben a súrlódás, mint kapcsolatunkban –
itt is elhagyott, eleven játékaid keresed,
a hatásvonal közös, nyomatékaink
kiegyenlítődnek, nyakadon fűzött lánc,
a gyerekkor nevető kövei –

partra menekülsz a fehér gömbök között,
Lót napjaira gondolsz, a bálványá lett asszonyra,
megpróbálsz elaludni, mielőtt elönt a tenger.

KÖRTÁNC

Körben állunk, középen a Nap éppen kalapunkra lát,
körbeleng az árny, az óra, bogármódra a sűrített talajokba
menekülve oszlop tapossa ízelt lábaink nyomát –
potrohunk világít, mintha volna itt valami erőmű, fényüzem,
váltó villan, elől a bakter áll (és üzen); ezüstvonatjait látja
közeledni a sebes acéljövőnek, fénylő síneken.

Ünnepelnek ma az állatok, a vadak estje ez –
pántok, pengő paták, a táncot kábult lovak nyitják,

arcukon festett narancs, lebegő bőrök, nemez,
ritmikusan dong a hordó, rajta prém és bunda, eksztatikus
táncában a bukott Nap, ahogy elnyelik a paradicsomi vizek,
dölyfös vitorlák rothadt ízét lebegteti a szél.

Aki a világító folyón átér, meghallja
a kerubok énekét, és megérti majd a testek szomjúságát,
a tékozló a révésznek múltjával fizet, leszakadt gombokkal,
sötét istállók szagával, görnyedve mond el egy imát –
lesimítja a fényes cseppeket, eldobja gönceit, és a ruhátlanok
pompájával terített asztalhoz ül.

DAGERROTÍPIA

Kopott asztal,
a kövön szertefutó szürkült erezet,
ráncokat számolgatsz a mélyben,
mint régen, nagyanyánk
kisírt, napszálltól rojtos arcán –
ha elég bátrak lennénk, leltárt
készíthetnénk néhány érintésről,
testrészeinkben a kihajtott félelemről,
elhallgatott szavakról –
amikor felnyitjuk a mondatokat,
láthatóvá válik majd az igaz,
metszett inak között az eltakart szándék –
születésem előtt diótörő voltam, ezt tudod,
de én boncmesteri praxisokból tudom,
egy művészi módon ejtett metszésnek
teremtő ereje van –
dédapánk mindig festeni akart,
eltakarni a rétegeket, hajszozni a tökéletest,
szébbé színezni az őszülő napot –
ecsettel kezében aludt el végül, a padlón
aszalt virágok maradtak utána.

TÜKÖRÉLMÉNY

A pillanat egy fénytelen tükörben ül.
Térelmény, egyben időtlenség a fény számára, hogy megnyilvánulhasson. Hiánykommunikáció. Tompára csiszolt lapokon a keserű tekintet.
Még gyerek lehettél, mikor rászoktál, hogy rendszeresen sétálj a varjakkal. Innen eredhet önsajnálátod, melyet nem oldott fel az emlékezés. Károkat okozni könnyű volt, de beszélni róluk szívszorító. Barátaid, sőt szövetségeseid lettek a szomorúság madarai.

Sosem gondoltuk volna, hogy az üveget metszik, a rózsákat levágják, az emberi rendben a disznókat nemesítik, keresztezik, felkenik őket. A kereszttel nekünk más koncepcióink volt.
Kertészek végül mégsem lettünk. Vágytunk rá ugyan, de nem volt bátorságunk meghatározni magunkat a földön, hova minden vérvonalunk végül elvezetett.
Persze, azért voltak erősségeink is. A betoncsíkok és kockák fölött egy utolsó utáni karcsapás. Töredezett, olcsó folyó. Eresz, majd csatorna, táguló lüktetés. Önmagunkat látjuk a kattogó ébredésben vizes falak mögött, kopnak a napok, hordalékokban a partra szállított idő, mégsem feslik fel minden szöttes.

Lassan kortyoljuk együtt az alföldet. Homokágy, bűgő hangtál, öblös, becsomagolt porcelánszimfónia. Anyátlan gyerekek, sár. Vas- és kapcsolathány, újra- és újrakomponált melankólia. Az azonossághoz végül két út vezetett. Az egyik összeállt, a másik, mint egy kerub, saját tudatára ébredt.

SZÁRADÁS

Víz alá küldenek újfajta mérgekért.
A kísértetekkel telített iszapba ásott
hárítások levedlik az áttetsző vizeket,
gondoltam, de kezd kiázni belőlem
minden hiedelemvilág. Hiába hát bármi
kalimpálás, bár működnek a tenyésztett reflexek,
nem küzdök már semmi ellen, megadóan süllyedek.

A visszatartott lélegzet szűrni kezd,
mint egy lenyelt hegy csúcsa. Legalább ébren tart,
mert az álmatlanokat hínárba csavarják.
Magamhoz hasonlóvá kényszerítem
az üledéket: a homályban kétséssé válik minden,
ami egyszerű.

Megszűnnek a felszín hangjai: hangtompítót
csavartak magukra a fentiek, ami csak sejtetni engedi
a fegyvert mögötte. Úgysem úszom meg,
hogy kimenjek a hőségbe, száradjak, ráncosodjak,
és elcsendesedjek. Mintha visszahódítanék valamit.

ÉDES RONTÁS

Az öröklődő étkezéslet hézagaiban
szellemek tátognak. Mintha megrágták
volna a nagymamás mintát,
kiköpött városrész minden porcelán.

idegen szorongásokat. Kedvükért hirtelen állnak meg ismert terekben, látványosan, beletorpannak a hozott éhségbe.

Ne zsaroljon már architektúra!

Úgy csinállok, mintha vendég volnék én is, elterelt folyó a mesterséges szürkületben, foltot hagyok a falakon, édes rontást. Én ezt tudom, száradó mintákkal adni tovább a szellemeket, várva, ránéz-e valaki, mielőtt megszáradna, átkozott szemeivel.

SZELLEMCSALÁDFA

Csomókban állnak a szorongások,
mintha összenőttek volna a morzsák,
az elhullajtott függőségek,
amikért senki nem akar lehajolni.

Lassan az égig burjánzik, szellemcsaládfává nőnek a fantazmák,
maroknyi levelekkel. Olyan erővel
próbálja szorítani ökleit,
hogy ne szívároghasson ujjai közül a szeretet,
mert csak így üthet akkorát,
hogy még generációkkal később is érezzék.
Kezeiben ehető méretű a tél,
zimankönyelveitől elkékül a hangom.
A zsebembe nyúlok, mintha folyton védekezni kéne.
Megrémít, ha arra gondolok, mi vagyok nektek.

SAKK

Rozsé kapott egy írógépet. Ajándékba kapta, mert ilyesmit sosem mert volna venni magának, határozottan szégyellte volna, amolyan hipszterségnek tűnt volna a számára, hogy egy olyan eszközt vegyen magának, amit nem érzett igazán korhűnek. Miközben igazából sosem érdekelte igazán, hogy mi korhű és mi nem az, zenéből is inkább a régieket hallgatta, a fekete-fehér vagy némafilmeket is szívesebben nézte, mint a mai tiritarkákat, a telefonját is elsősorban telefonálásra használta. De egy írógépet azért mégsem vett volna magának, ezért aztán kifejezetten örült, amikor egy barátja megmentette attól a szégyentől, hogy be kelljen sétálnia egy írógépboltba.

Azt persze sejtette, hogy ilyen nem is létezik, de eddig annyira nem gondolt arra, hogy vehetne magának írógépet, hogy az volt az első kép a fejében, amikor végül is megkapta az ajándékot, hogy most nem kell bemennie egy hatvan körüli, szemüveges, sőt, inkább pápaszemes, komoly és félelmetes bácsihoz, aki sokat látott, elítélő tekintetével kíséri, ahogy Rozsé nézelődik a boltban, egyik lábáról a másikra állva, latolgatva a nála lévő pénz mennyiségét, meg hogy az melyikre lesz elég, és hogy közben azon gondolkodik, mennyire tűnjön szakértőnek a bácsi előtt – akit magában Rosenbachnak hívott, ki tudja, miért –, mert úgy érezte volna, hogy azért egy teljesen tudatlannak biztosan el sem adja Rosenbach akármelyik gépét, mert azért az írógép hosszú távú használatához legalább annyit érteni kell, mint egy kényesebb növény gondozásához; de közben nem akart nevetségessé sem válni valami bemagolt féltudással, amiről nyilvánvaló, hogy nem átfogó, felületes, és csak arra jó, hogy egy kocsmasztalnál pár percig hangzatosnak tűnő kiselőadást tudna tartani a témához semmit nem értő barátainak, úgyhogy inkább dolgavégezetlenül, Rosenbach most már határozottan elítélő tekintetétől kisérvé inkább kimenekült volna a boltból. Így viszont nem kellett.

Az írógépet (amelynek ráadásul különleges képessége volt, hogy két színnel is lehetett rajta írni, egyik tinta halványzöld, a másik majdnem vérpiros betűket vetett papírra) egy formás, fekete bőrtokban tartotta, és bár a megkapása utáni percekben szinte olthatatlan vágy ébredt benne, hogy ott rögtön az asztalnál kipróbálja, és alig várta már, hogy a barátja végre elmenjen (mert egyszerűen olyan intimnek tartotta az első betűk majdani, esetleges leütését, amit legalább annyira szégyellt volna bárki más előtt végezni,

mint a nagydolgot), miután kettesben maradt a géppel, egypár percig nézte, majd a doboz fedelét óvatosan lecsukva feltette a szekrénye egyik üres polcára, pár centivel pont szemmagasság felett, és egy évig felé sem nézett.

Ez persze nem jelenti azt, hogy nem is gondolt rá. Legfőképp az első napokban, miután az írógép elfoglalta helyét a polcon, Rozsének tudatos erőfeszítésébe került, hogy ne nézzen oda, mert ha odanézett volna, a börtönön keresztül is látta volna a gépbe tűzött üres lapot, azzal szembenézni számára olyan volt, mintha ő lenne a vadállat, a papírlap az ember, márpedig a kétfajta lény tekintet-párbajában mindig az utóbbi győzött, mert az állat nem állhatta, hogy az egymásra bámulásból végül nem lesz semmi. Az ezt követő napokon pedig már egyre kevésbé kellett koncentrálnia, hogy ne nézzen a gép felé, az agya egy takaros, láthatatlan falat emelt a tok elé, nem hiányt hozott létre Rozsé világában és szobájában, hanem mintha egy terméketlen parcella lett volna a búzamező közepén, ahol valami mélyen a föld alatt nem engedte, hogy nőjön a termés, így aztán csak ott volt egy apró négyyszög nem-zöld, és semmi nem hiányzott róla, mert úgysem nőtt volna rajta semmi.

Aztán egy év után megelégte, hogy csak porosodik a tokban a gép, és mivel épp akkor költözött Rozsé kerttel is ellátott házba, úgy gondolta, majd a természet közelsége, a sok fal által kizárt forgalomzaj hiánya biztosan zavartalan írásra sarkallja majd, egy szép tavaszi délelőtt megfogta a börtököt, és kicipelte a masinát a kertbe. Egypár percig csak ült a fehér lap előtt, várta, hogy a fű zöldje, a gesztenyefa hűsítő árnyéka, a kertben mászkáló macskák motoszkálása megtermékenyítse elméjét, hogy aztán a fehér lapon is kikeljenek a piros és zöld szóvirágok.

Azt már korábban eldöntötte, hogy játszani fog a váltakozó betűszínekkel, ahogy még fiatalkorában látta a *Végtelen történet*ben, ahol a történet két szintje (a könyv és a könyv a könyvben szövege) két különböző színben váltották egymást, mert már akkor is nagyon tetszett neki ez az egyszerű, de hatásos technika, és most szinte előre elrendeltnek tűnt neki, hogy egy olyan írógép talált rá, ami alkalmas volt ennek reprodukálására. Tisztában volt vele, hogy manapság már tökéletesen egyszerű módon, szövegszerkesztőben is meg tudta volna oldani, hogy a mondatait átszínezza, de ezt valahogy csalásnak érezte, rövidítésnek, olyannak, mintha eldöntötte volna, hogy a kert nem elég zöld, ezért olajfestékkel nekiállt volna átfesteni az összes fűszálat és levelet. Az írógép saját színei organikusnak érződtek a számára, de ami a legjobban vonzotta, az behatároltságuk volt, hogy ha akart volna, akkor sem írhatott volna szimpla feketével (csak ha tintapatront cserél, azt pedig ko-

moly, invazív műtéti beavatkozásnak érezte volna, egy indokolatlan amputációnak), úgyhogy már előre vágyta a zöld és piros határok beszűkítő szabadságát.

A levelek azonban hiába susogtak körülötte, a macskák is inkább csak lustán heverésztek, esetleg ferde szemmel a közelben leszálló galambokat lesték, a fű pedig csendben, magában zöldellt, mindenesetre egy félóra után még mindig érintetlen maradt a befűzött papír fehérje, ami legalább annyira bénítónak és félelmetesnek hatott Rozsé számára, mint egy pupilla nélküli szempár. Egy ideig Rozsé szórakozottan, az eredménytelen koncentráció által egyre elcsigázottabban figyelte a belső udvaron a macskák és galambok hasonlóan eredménytelen harcát, a szárnyak és vadászreflexek örökös patthelyzetét, amikor eldöntötte, hogy ha nem megy organikusán, hát harcra lesz szükség.

Végre megindult a kattogás, egymás után sorakoztak fel először a halványzöld betűk, két sorban: abcdefgh ABCDEFGH. Majd megfordította a lapot, és a megfelelő helyre tekerve, a lap aljára ugyanezt vörössel is leírta.

Most, hogy a betűkatonák felálltak, Rozsé egy röpké pillanatig azt is mérlegelte, hogy írjon-e a lapszélekre számokat, ahogy az egy rendes sakk-táblán dukál, de aztán úgy döntött, hogy ennyire mégsem akarja korlátozni a hadtestek mozgását, nem akarta koordináta-rendszerbe szorítani a szöveget, inkább úgy gondolta, hogy hagyja majd a háborút a maga szabályai szerint, a maga tempójában lezajlani. A számok kérlelhetetlenségének nem volt helye a szövegben.

Most, hogy így elkészült az alappal, megkönnyebbülten dőlt hátra a kerti széken, elszívott egy mentolos szivarkát, belekortyolt a rozéfröccsébe, és kiadta a parancsot a támadásra, ezután pedig élvezettel nézte, ahogy a piros és zöld betűk elindulnak a fehér lapon, ahogy a számozatlan sorokon előre-, majd hátravonultak, egy ideig kerülgették, méregették egymást, fenyegetően rázták egymás felé végtagjaikat (a vörös H és a zöld a kifejezetten barátságtalanul vicsorogtak egymásra, látszott, hogy közöttük régóta fennáll valamiféle kondicionális feszültség), majd támadásba lendültek.

Nagy meglepetésére nem a vörösek, hanem a zöldek kezdték az offenzívát, az elején egy csoportba sűrűsödve (annyira, hogy Rozsé már alig látta, hol kezdődik egyik betű és hol ér véget a másik) vonultak a vörösök ellen, aztán a zöld b, majd vele karöltve a B is támadásba lendült, rávetették magukat a vörös g-kre, nyomukban pedig az összes többi betű is csatlakozott a csetepatéhoz, ahol érték, ütötték egymást, csak úgy záporoztak a védtelenül hagyott betűvégekre a csapások. A hófehér lapnak lassan nem maradt

olyan szabad pontja, ahol nem feküdt volna egy gazdátlanra vált kanyarulat vagy egyszerű vonallá degradált A-alkatrész.

Végül az egész hadművelet még azelőtt befejeződött, hogy Rozsé megitta volna a fröccsét. Mikor lenyelte az utolsó kortyot, még látta, ahogy a túlélők sebesült társaikat magukkal vonszolva visszavonulnak a lap két sarkába, néha még egy-egy röpke sértést vágtak ellenfeleik fejéhez, majd lenyugodva, feszültségüket immár kiadva, megpihentek a papíron.

A betűk nem tudták eldönteni, ki is nyerte meg akkor most ezt a csörtét, a vörösek úgy gondolták, hogy veszteségeik ellenére derekasan helyt álltak, a zöldek pedig az esélytelenek (idegesítő) morális felsőbbrendűségének tudatában vélték magukénak a győzelmet, csak Rozsé látta, hogy mennyire tökéletes döntetlent hozott a konfliktus. Egyúttal pedig biztos volt benne, hogy a komplementer színeken játszó írógépen nem most zajlott az utolsó csata, sőt, szinte szükségszerűen következett a helyzet eldöntetlenségéből, hogy a feszültség nem szűnt meg teljesen, és abban is, hogy azzal, hogy visszahelyezte a polcra (egy polccal lennebb) a bőrtokot, még nem nyugdijazta véglegesen a számos betű halálát okozó eszközt.

ROZSÉ ÉS A MESSIÁS

Már több mint egy hete várta Rozsé, hogy megérkezzen. A gyárban a kollégáival is egyre többet emlegették, és valamelyikük még azt is tudni vélte, hogy valamikor szerdára fog ténylegesen megérkezni. Aztán, ahogy az lenni szokott, jött a szerda, és el is ment, de nem érkezett meg. Majd jött csütörtök, péntek, és még mindig sehhol semmi. Már szinte el is felejtették, hogy érkeznie kell, aztán hétfőn reggel már teljes, csillogó valójában fogadta Rozsét a gyártószinten.

Egy gép volt, a Roll-R 2400-as, a legújabb széria, állítólag tízszer gyorsabban dolgozott, mint egy képzett hőszigetelés-tekergető, és lényegesen kevesebb hibával, a prospektus, amit Rozsé és összes munkatársa megkapott az egy héttel korábbi orientáción, legalábbis ezt állította. Bár a 160 oldalas kézikönyvet is mindannyian megkapták, Rozsénak továbbra sem volt fogalma sem arról, hogy egészen pontosan hogyan is működött a Roll-R 2400. Mondjuk, ez főleg annak tulajdonítható, hogy Rozsénak sosem volt igazán erőssége a technika, és bár megpróbálta értelmezni a sok nyelven

nyomtatott kézikönyvet, de agya néhány sor után egész egyszerűen feladta a harcot a technokrata szöveg értelmezésével. Még néhányszor nekifutott az orientáció után, ugyanis a cég vezetősége részéről az volt az ukáz, hogy mindenkinek értenie kell valamicskét a gép szervizeléséhez (ez volt az általános elvárás mindennel kapcsolatban, hogy abban az esetben, ha véletlenül megbetegedett volna valaki, ne kelljen átképzéssel sok időt eltölteni), és Rozsé teljesen azzal a szándékkal süllyesztette el az öltözőszekrénye aljába a kis könyvecskét, hogy majd még alkalomadtán nekiveselkedik, de az alkalom valahogy sosem akart jönni.

Arról ugyanakkor, hogy valóban olyan sebességgel képes-e dolgozni, ahogy a leírás állította, hétfőn még nem tudtak megbizonyosodni Rozsé és kollégái, egész álló nap ugyanis három, láthatóan nem a gyárhoz tartozó fickó (legalábbis a szinte vakítóan tiszta munkaruhájuk, ami színeiben sem a gyár egyenruháit idézte, erről árulkodott) folyamatosan csavarozott, hegesztett, fúrt, és ahogy Rozsé elnézte az egyre idegesebb mozdulataikat, az egyre növekvő szerszám- és hulladékhalmozatot a fickók mellett, nem is úgy tűnt, hogy a Roll-R 2400 egyhamar megtizedelte volna a hőszigetelés-tekergetők munkáját.

Mert azért be kellett vallania legalább magának, ha már a kollégáknak nem is, hogy egy kicsit tartott attól, a gép majd pont őt fogja helyettesíteni, hogy néhány hétnyi vagy akár napnyi szuperszonikus tekergetés után főnöke behívhatja magához Rozsét, és közli vele, hogy sajnálja, de a Roll-R 2400 annyira bevált, hogy végül mégis el kell engedniük néhány dolgozót a gyárból, mert hát gazdasági megfontolások meg túlképzettség meg amúgy is lejárási szerződés, de reméli, hogy mihamarabb talál magának új munkahelyet, és, persze, természetesen, ragyogó ajánlólevelet is ad majd neki, vagy legalábbis reméli, hogy kap olyat, mert itt, a gyárban mindig minden olyan poros. Ennél a résznél öblöset kacagott volna, csak, hogy oldja a kínossá dermedt hangulatot, és Rozsét egészen az öltözőig kísérte volna az öblös kacagás, és valamiért mégsem oldotta volna a hangulatát.

És ugyan neki sem vallotta be egyik kollégája sem, de Rozsé látta rajtuk, hogy ők is tartanak attól a naptól, amikor majd beindul a gép, legalábbis amióta megérkezett, mintha egy kicsit mindenki komolyabban vette volna az egészséget. Például teljesen megszokott volt, hogy a szünetek előtti utolsó percekben már mindenki álldogált, és hosszasan tisztogatta magát, a napi nyolcórás munkaidőből körülbelül húsz percet lefaragva, az utóbbi néhány napban viszont szinte kínos pontossággal ügyelt mindenki arra, hogy teljesen kihúzza a munka végét jelző csengetésig.

Ez a kamerák felszerelése után csak még kínosabb pontosságot eredményezett, pedig senki nem volt biztos benne, hogy egészen pontosan ki is nézi (vagy nézné) a felvételeket, már ha azok egyáltalán voltak, és nem csak mutatóba szereltette fel a vállalat igazgatója. Most már nemcsak a soha ki nem mondott, tapinthatatlan és nehezen körülírható közmegegyezés, az egymással szemben vállalt kollegiális felelősség hajtotta a végletekig a munkásokat, de szó szerinti tárgya is akadt a félelmüknek.

Már ha lehetett csak tárgynak nevezni valamit, ami ennyire művészi szinten végezte a munkáját, Rozsának legalábbis mindig úgy tűnt, amikor a tekerési fázisban, a munkába bemelegedve a Roll-R teljes kapacitással végezte a dolgát, hogy az áramkörök közé egy kis élet is bekeveredett. Tudta, hogy csak a remek programozásának volt köszönhető, de a gép emberi szem számára alig látható módon tekert és javított közben: ha görbe volt például a hőszigetelő-henger formája, laza mozdulattal kiegyenesítette anélkül, hogy eltörte vagy akár megkarcolta volna a viszonylag puha, porlós anyagot, de az is elképesztő volt, ahogy a végterméket fedő fóliarétegen minden apró szennyeződést észrevettek a vizuális szenzorok, és a másodperc töredéke alatt parancsot is küldtek az „agynak”, ami aztán utasította a Roll-R egyik vékony karjára szerelt porszívót, és ami normálisan egy kellemetlenül kinéző kitüremkedés lett volna a hengert borító fólia amúgy sima felületén, mint egy gennyes pattanás egy másképp makulátlan arcbőrön, annak létre sem kellett jönnie. Rozsé egy ideje rájött, hogy bármilyen cselekvést, aminek meghatározott célja, remélt eredménye van, lehet művészi szinten művelni, ahogy arra is, hogy egyes cselekvésekben kissé nyilvánvalóbb a szakértelemnek ez a csak nehezen és kitartással elérhető szintje, mint másokban. Egy labdazsonglőr biztosan több bevételt tudott volna összekalapolni a szakértelme utcai mutatványként való fitogtatásával, mint egy hőszigetelés-tekerő, vagy éppen egy targoncás autókezelő, pedig léteztek olyanok (párral találkozott is az elmúlt időszakban), akik legalább annyira jók voltak a gyári munka különböző (még) nem versenyszámaiban, mint Ronaldo a fociban.

Ez a robot pedig már inkább Puskásnak tűnt mindenki mellett. Rozsé, elnézve a Roll-R által készített hengereket, többé már nem tudott ószintén haragudni a masinára. Egyszerűen jobban kezdte tisztelni annál, mintsem hogy ne szakmai alapon, tehát mélységes tisztelettel viseltessen a tökéletes kolléga irányába. Ez az érzés mindig kiegészült némi viszolygással is, de ez is inkább csak abból eredt, hogy a tökéletességnek ez a foka idegennek és elérhetetlennek tűnt Rozsé számára, nem pedig undoralapú vagy lenéző volt.

A robotmessiás pedig meghozta a hõn remélt megváltást a gyárnak: a termelés több mint húsz százalékkal nõtt, a kiadások legalább ennyivel csökkentek, és a termék minõségére vonatkozó visszajelzések is egyre pozitívabbak lettek. Két hónappal késõbb, a végkielégítéssel a számláján pedig Rozsé is tudott örülni annak, hogy nem innen fog nyugdíjba menni, mert itt nem volt rá szükség. Jött helyette valami, vagy talán valaki, aki jobb volt abban, amiben jobbnak kellett lennie, és betöltötte a helyét, Rozsé pedig végre feloldozásban részesülhetett, és többé nem kellett a Megváltóra várnia, mert tudta, hogy az már legalább ebbe a gyárba megérkezett, és levette Rozsé válláról a megváltás terhét.

SZÉLCSEND UTÁN

Nyakamba fúj a szellő, ami talán csak
pillangócsapás volt pár éve messze innen,
aranyozott minták, kovácsoltvas kapuk,
öregember slattyog fel-alá a kertben.

Lesem, lesem, nagyapám, vízhasad
hány liter, mekkorára dagad az örvény,
mielőtt eltűnne hirtelen?
Ágyba vizelsz rendszerint. Meg ne mozdulj,
összenyomod a katicababákat
és a csecsemőférgeket. Olyan nehéz vagy,
olyan nagyon nehéz tudsz lenni.

A szélcsend az búcsú,
kényszertalálkozás. Gondoltál már arra,
hogyan fekszem rajtad, mint hajó
a tenger fenekén? Megalázó ez,
ismerősen bűzlik, és ezért szeretjük.
A vasárnapi ebéd pizstráng, megint, nyilván.

Körmönfont dolog a törődés, álmomban
gondnokok kopognak vastag talpú
cipőben, mindent többször zárni,
mindent egyszer nyitni, vattával tömni be
a falnak a füleit. Álmomban gondnokok
rohannak ki a köztérre, összeverekednek,
de nem jön ki a rendőrség,
és a sötétben egyetlen kamera se rögzít felvételeket.

Napellenzőt hordanak a pálmafák,
távoli tájak kerülnek szét fejemben,
mint a szőnyegként felcsavart gyep.

Ha egyetlen kívánságom lenne,
most mégis mit kívánhatnék?
Akárcsak a szemem fényére,
szélcsend után, úgy tudjak vigyázni rád.

MADÁRTÁVLATBÓL

Én sosem féltem, csak megijedtem párszor.
Hogy most tényleg nem bocsáthatok meg,
se holnap, se holnapután, se magamnak, se másnak.
Hogy a cement megköt, és benne marad a lábnyomom.

Aztán kis idővel minden elsimult,
és ami a padláson lakott, a pincébe költözött le.
Madártávlatból szebb lehet a város,
egészségesebbek a gesztenyefák.
Nem látni elhanyagolt kertet,
összeroppant csigaházakat.
A magasban lakni nem egy állapot,
csupán szemszög, sosem biztonság.

A biztonságot hajkurászni sem lehet.
Akkor öntöm le magam kávéval,
amikor a legjobban vigyázok.
Akkor álmosak a szemeim,
amikor a legkevésbé szeretném.
És azokon a reggeleken süt leginkább a nap,
amikor muszáj kimozdulnom. Ilyenkor
történnék a dolgok, amiktől megijedek,
a dolgaim, amiket utólag megbocsátok,
mert csak így lehet.
Kis idővel, szelíd reménnyel, madártávlatból.

Garaczi László

WESZTEG

REGÉNYRÉSZLET

Felzúg a ventilátor, belépek team viewerrel az ügyfél gépébe. Vírustalanítok, frissítek, helyreállítok. Lefoglalom a weszteg.hu domaint. Fáj az ujjam és a csuklóm az éjszakai konzolnyomogatástól. Tájékoztatok, felvilágosítást adok, ajánlatot teszek. Gyorstalpaló számítástechnikai alapismeretek, a laptop első törvénye: ha túlmelegszik, lefagy. Átutalják a munkadíjat, nem adok számlát, pandémia alatt nem szívózik a NAV.

Megbízható rendszergazda vagyok, közepes programozó. Érték hozzá, de nem érdekel különösebben. Örülök, hogy nem vagyok tehetséges, idegesítene a favágás. Munka után nyomok egy Mortal Kombatot, és eldobok tízszer három nyilat a dartstáblámra. Hírek: nem kell maszkot hordaniuk az autistáknak, kórházból szökött betegeket keres a rendőrség, világhálóra költözött Fiona, a vízilóbébi.

Hideget kajálok, chips és konzerv, néha rendelek pizzát, kínait vagy hamburgert. A maradékot kidobom, nem melegítek, nem mosogatok. Ülök az asztalnál, úristen, megint enni kell. Gyorsan megromlanak az ételek, talán mert nem tisztelem a gasztronómiát. Zöld penészszerű a csirkeszárnyon.

Az emberek ráérnek főzni, és jókat kajálnak. Ritkán főzök, és nem eszem finomakat. Nem tudom, mi az, hogy finom. Nincsenek kedvenc ételeim. Minden kaja egyforma. Mintha nem is éreznék ízeket és illatokat. Érzek, de nem érzem a különbséget. Ne legyen bűdös. A reggelit szeretem, mert röviden el lehet intézni. Mint egy gyors akkutöltés vagy alaplemezcsere. Ma kivételesen főzök spagettit, van szósz is hozzá. A kanál öbléne támasztom a villát, a gombóccá tekert tésztaspulnit a számba teszem.

Egy soproni megnyitón ismertem meg Hajnit, akkor még vállaltam külsős melókat. A sörgyár logisztikai és adatkezelési rendszerfejlesztésének koordinálása. Minden estémet a szállodaszobában töltöttem, felszivárgott az étteremből a zene és az ételszag. A cég píarosa hívott el a galériába.

Késtem, hogy elkerüljem a megnyitó ceremóniát. Már csak néhányan lézengtek a termekben, a píaros nem volt köztük. Provinciális posztavangárd, ez a kifejezés jutott eszembe a kiállított tárgyakról. A katalógusból megtud-

tam, hogy a művész nem gyógyít, mert ő maga a fájdalom. Nem tudtam, melyik a művész, mind jókedvűnek tűntek.

Hajni egy zenélő diszkógömb előtt állt pohárral a kezében. A tükrökre bibliai miniatúrákat festett a szenvedő művész. Beszélgetni kezdtünk. Zöld szem, almaillat, fátyolosan rekedt hang, erre mondják, hogy szexis. Ismerős részletek, de az egész, az összbenyomás váratlanul erős. Otthagytuk a galériát, beültünk egy borozóba. Középiskolában tanít, én programozok, mindketten rossz alvók vagyunk, és mindkettőnk apja horgászik. Lány léteére jó matekos volt, csupa ötöst kapott számtanból, de gimiben a humán tárgyak kezdték érdekelni.

Megnyomja a filtert, elpattintja az aromakapszulát. Határozottan emeli szájához a poharat. Szinte hadar, annyi a mondanivalója, mintha régóta arra készülne, hogy valakinek mindent elmeséljen. Fékeznie kell magát, hogy időnként elhallgasson, és átadja a szót. Vele ellentétben én lassú vagyok, keresgélem a megfelelő kifejezést, nem tudom a mondatot befejezni. Talán azért bénázok, hogy esendőségemmel a bizalmába férközzek.

A homlokára vagy a feje fölé nézek, hogy legyen időm elkapni a tekintetem a melléről. Rózsaszínű tűzfolt a szegycsontján. Tisztában van két-ségbeesett erőfeszítéseimmel, kérdés, hogy méltányolja-e igyekezetemet, esetleg imponál neki, vagy viszolyogatóan nevetségesnek találja. Nem bámultam a mellét. Képes voltam uralkodni magamon. Egyszerre nyúltunk a pohár után. Összeért a kezünk, összekoccant két köröm.

Amikor a sörgyári melóval végeztem, felkért az önkormányzat egy másik munkára. Az ételszagú szállodából átköltöztem Hajnihoz. Kilátás a hegyre, csilingelő szélharang a konyhában. Kialakítjuk a közös élet szabályait, szokássá tesszük a lelki, szellemi, testi felszínnek összedörzsölését. Eltelik néhány hónap, egy év, és az első villanás emléke kezd elhomályosulni. Felejtés és lebomlás. Az eredeti ráismerés fényének kihunyása. Elhanyagolni a misztériumot, elherdálni, elveszíteni, elárulni.

A perc, amikor megérted, hogy minden megvolt. A *Párhuzamos történetek* felolvasása, Prodigy Bécsben betépve, Görlitzer park, Kaurismäki ösz-szes, golden shower. Ami rejtélyes volt, mámorító és szent, görcsös után-zássá válik. Kontúrjaid elhalványulnak, zavaros lesz, nyálkás és maszatos.

Fülessel porszívózik, zizeg a mobilja az asztalon, hiába kiabálsz, nem hallja. Odaugrasz integetve, rémülten elejti a gégecsövet. Elsírja magát a *Csillag születiken*, és az a durva, hogy te is majdnem. Forró könnyek gyűl-nek a szemedbe. Valami végzetesen félresiklik. Sodródtok az elhülyülésbe, egy giccses melodráma poklába.

Bűnhődsz, és nem tudod, miért: a rokoni színezetet nyerő érzelmek vérfertőző tilalom alá helyezik a dugást. Egyre többször vered ki magadnak. Akkor szeretsz otthon lenni, amikor ő nincs otthon. Megcsalod. Megint megcsalod. Megváltoztatod a mobilod biztonsági kódját. Ugyanazzal a lánnyal csalod meg. Szeretőt tartasz. Új szeretőd lesz. Több szeretőt tartasz egyszerre. Beleszeretsz az egyik szeretődbe. Újra megváltoztatod a pinkódot. Hajni már nem érdekel, Zita érdekel. Visszaköltözöl a szállodába.

Egy középkelet-európai laptopot üzemeltet be Zita albérletében. Kinyitott egy üveg bort. Nagy szemű, hosszú lábú lány, kicsi, hegyes mellekkel. Ugrásra kész, impulzív, lobbanékony. Elmondtam Hajninak, hogy lefeküdtem egy klienssel. Csak annyit kért, hogy ne találkozzam vele többé. Zita felhívott, hogy szaggat a wifije, a routerrel lehet valami gond.

Belekeveredsz valamibe, ami nem törődik veled. Nem kelted fel az érdeklődését, de átveszi az uralmat az életed fölött. Nem tudod, hogy ez már a fatalitás vagy még csak a következmény-nélküliség világa. Véletlenszerű természeti katasztrófák. Recseg, ropog, fénylik, és egyszer csak megérkezel a visszafordíthatatlanba. Fölveszel egy emlékformát. Eltűnsz, felszívódsz egy idegenben.

Áll előtted a múlt, folynak a könnyei, megszakad a szíved. Érinthetetlen fantom. Nem törödsz vele, más a dolgod, be kell laknod az új életedet, be kell vackolódni. Újratervezés. Megismerkedni az új szokásaiddal, rögeszméiddel. Megbarátkozni velük. Egyik valóságból a másikba, nincs hol eltévedni.

Budapestre már egyedül jöttem haza, jó volt újra használni a dartstáblát. Zita idősebb pasikban utazott, de most becsajozott a változatosság kedvéért. Berlinbe költözött a barátnőjéhez. Időnként írunk egymásnak Messengeren vagy lájkolom a mariannenplatz-i tűzoltószobroknál készült szelfijét.

Formálisan nem szakítottunk: elment egy előadásra, és nem láttam többé. Sybille Koch ökofeminista költő és közíró képekkel és zenékkal dúszított előadástje az Aurórában. Vele lépett le.

Női aktivizmus, klímaváltozás, járványpolitikák. Karl Fishert hallgatott Londonban, a Humboldton doktorált. Több tüntetésen őrizetbe vették, félmillió követő az Instán.

Zita a karantén alatt átképezte magát pékké és műfordítóvá. Azt írta, reméli, hogy sok gazdag elpatkol, mert a vírus demokratikus, és nem válogat. Pár napja elküldte Sybille új könyvének készülő fordítását. *Snábel doktor énekei*. Titkos szerzőtársként infókkal látta el a kelet-európai járványkeze-

lés pikánsabb részleteiről. Műfaj: esszéprózaversdráma. A gyanús könyveknek először csak a nyitó- és záróoldalát olvasom el. Az elején megőrül valaki, a végén leesik egy pohár az asztalról. Bezártam a fájlt.

Bemondtam a böngésző diktafonos keresőjébe, hogy ökofeminizmus. Az első linkről egy kusza kiáltvány nyílt meg, de a Wikipédián találtam egy jó összefoglalást az ökogótika és melankológia szócikk mellett. A nők és a természet kizsákmányolásának ugyanolyan logikájú elnyomó stratégiái. Főzés, mosás, takarítás: naponta tízmilliárd ingyenes munkaóra. A nő társadalmi léte az önértéktől megfosztottság. Reprodukív test, szülőgép. Tiszteletreméltósága az anyasága. Sorsát nem szabad döntések határozzák meg, hanem a nemzet fenntartásának biológiai szükségszerűsége.

Ősszel hívott Hajni, hogy állást kapott Pesten. Visszautasíthatatlan ajánlat. A hangjából éreztem, hogy sejti, arra gondolok, ha kapott is ajánlatot, az nem feltétlenül visszautasíthatatlan. Már az első hétvégén nála aludtam. Hajnalig veszekedtünk. Végig kellett gondolnunk, hogyan tovább. Levonni a tanulságokat, újrahúzni az operációs rendszert.

Januárban láttuk egymást utoljára. Azóta nem randizunk, real life kilőve. Áttranszponáltuk magunkat a virtualitásba. Távkapcsolat. Mail, viber, cset. Mi már a szigorító intézkedések bevezetése előtt elkezdtük a távolságtartást. Azt hittem, nem fog működni, de működik. Létrejött egy viszonylagos egyensúly. Alapszabály, hogy bizonyos dolgokról nem beszélünk. Ha Zitát szóba hozza, vége, de nem hozza szóba. Talán nem is tudja, hogy szakítottunk.

Fotók, festmények, versek. Online filmes és zenés programok linkjei. Helyzetjelentések, egy kihallgatott beszélgetéstöredék. Sürgős esetben telefon. Videocset kizárva. Mostanában hangos beszámolók. Voice message, diktafonos üzenet. Megfigyelések, jegyzetek, álmok, emlékek, kommentárok. Nem mindig küldöm el őket. Fölveszem, meghallgatom, nem tetszik, kuka.

Funkcionális alkeszek vagyunk, napközben elvégezzük, amit kell, este berúgunk. Régen együtt, most külön. Nem minden este. Vezeklőszünetek. Előre kijelölt absztinens és piás napok. A szerzetesi lemondás és a kicsapongó élvezet dinamikája.

Bármiről beszélünk, arról beszélünk, hogy miről nem beszélünk. Tojástánc a vékony jégen. Hogy van, kérdem, hogy vagyok, kérdi. Nem tud aludni, javasolom, hogy igyon nyugtató teakeveréket, ne nézzen filmet éjfél után, számoljon el ezerig. Ezekkel a módszerekkel már mind kudarcot vallott. Akkor jógázzon, a jóga segít, hogy ellazuljon és összeszedje magát. Ahhoz,

hogy jógázzon, eleve összeszedettnek kellene lenni, mondja, ha pedig összeszedett, akkor minek jógázzon.

Józan vagyok, ő már nem biztos. Elkent diftongusok. Azt mondja, el akar utazni Sopronba, hogy megöntözze a virágokat. Hetekre begubózik az albérletébe, most meg elutazik vidékre virágot locsolni. Halaszthatatlan tendő. Meglocsolja a filodendront, és jöhetnek a végítélet lovasai. Nem kommentálok, addig is időt nyerek.

A soproni lakás bérlője SMS-ben tájékoztatta, hogy lelép. Az utolsó hónapot már ki sem fizette, ez a bevétel is megszűnt, és nem könnyű ilyenkor bérlőt találni. A suliban szerződéssel tanít, bármikor kirúghatják. Mikor menne, holnap. Rizikós, csak nyomós okkal szabad elhagyni a lakóhelyet. Kérdés, hogy a locsolás annak számít-e. Utcán ellenőrzik szűrőpróbaszerűen a lakcímkártyát.

Hangsúlyozzák, hogy nincs szó Budapest lezárásáról, vagyis van róla szó. Az új rendeleteket délben jelentik be, és éjfél-től hatályosak. Ha reggel megy, este vissza tud jönni. Másnap már nem biztos. Fölkelsz, és nincs, ami volt: lezárnak egy megyét, eltűnik egy város. Megszűnnek az intézményi funkciók és garanciák. Blokkolják az utakat, macerás, de megoldható. Budapest esetében külön öröm, hogy ellenzéki viperafészek.

Igazam van, de ő akkor is ott alszik. Rendben. Nem vitatkozom. Aludj ott. Ellátom tanácsokkal: ha a vonaton melléül valaki, viselkedjen furcsán. Köhögjön, gyűrögessen papírsebkendőt, szívja az orrát. Oké, mondja, ezt be fogja gyakorolni.

Megkérdem, jól értem-e, hogy kijárási tilalom alatt elutazik Sopronba virágot locsolni, miközben azok a virágok minden bizonnyal réges-rég elszáradtak. Miért nem kéri meg valamelyik szomszédját. Nem száradtak el, mondja, és a szomszédoknak nincs kulcsuk. Akkor adjon nekik, például a Bokor úrnak. Ő ott a házi buzgó mócsing. Balog úr, javít ki Hajni, de neki biztos nem ad. Miért nem. Mert nem lehet. Értem. Világos. Logikus. Nem lehet. Téma lezárva.

Ne aggódjak, mondja, nem lesz semmi baj. Nem aggódok, de attól, hogy azt mondja, ne aggódjak, aggódni kezdek. Megkérdem, tudja-e, hogy miért állítottak akasztófát a falvak határába járványok idején. Hogy megijeszszék a pestist, kérdez vissza bizonytalanul. Nem, így jelezték, hogy mi vár arra, aki megszegi a szükségállapot szabályait. Köszí, mondja, én is szeretlek.

TANULSÁGOK

0.

A fehér terítón azt láttam, hogy folttalan.

1.

Voltak térképek, amelyen az országot
három részre szakadva ábrázolták,
miközben a szomszédok atlaszában
nem is létezett. Annak vagyok, hittem,
a következménye, hát idegen
szemmel nem látható a sorsom.

2.

Nem tudom, hogy a visszafordíthatatlan döntést
vagy a saját elhatározásomat mutatja-e be
az elvetett kocka, de mire elgurul a táblaszélig,
hogy lehulljon és csont módra kopogjon a padlón,
már feltárul az a hagyomány, amely
odadobja alakomat a jövőnek,
és a legvégén maga alá teper.
Holott az ősbűnt nem a kocka elvetése adja,
hanem amerre gördül. Van, aki isteni jelnek
harsogva felállítja azt a csapdát,
amely engedelmesen magába foglal,
és a sorsomat – markomban a kocka – legitimizálja.

3.

Hogy kalandfilm volt-e, érzelmes kisregény
vagy rövid szonon a bárnak nevezett kültelki kocsmában,
egyre megy. A főhóst én, tizenhat éves, ha voltam,
bár láttatom magam többnek, öreg bácsinak tudtam.
Az bizonyos, hogy Csocsoszán dalolt számára,
és fűrészlapon hegedültek az ének alá.
Ma, ötven évvel később, fiatal férfinak,

ki a nősülés idejébe ért.
Előzőleg vagy végül voltam-e bölcs,
ki egyetlen dolgot követelt az élettől
– nincs mersz a tévedéshez.
Utólag, tudom, foglalót kaptam,
s ma azt, hogy mindazt tekintsem végelszámolásnak.
A kíváncsiság az egyetlen hajtóerőm.

DOKUMENTUM

Szabó Róbert Csaba

„TEGNAP VADÁSZNI VOLTAM, TISZTÁBB ÉS KEMÉNYEBB VAGYOK, MINT RENDESEN”

VÁLOGATÁS SZÉKELY JÁNOS 1964-ES
SZERKESZTŐI LEVELEIBŐL

Székely János 1964-es levelei elé

„Nagyon szép levelet szeretnék írni, meleg hangot keresek, mert jól emlékszem még, milyen keserves pillanat volt az, amikor az én első versküldeményemet az *Utunk* elutasította, mennyire rányomta bélyegét egész további írói magatartásomra. Remete lettem tőle, önmagamba bűvő csigaszarv.” Székely János írja ezt önmagáról egy 1981-es keltezésű levélben, amelyben éppen visszautasítja egy fiatal szerző verseit.

Márciusi lapszámunk dokumentum-gyűjteménye Székely János 1964-ben írt szerkesztői leveleiből szemlél. Mindegyik levél valamilyen formában visszautasító szöveg. Hol a versek minősége az indok (*képzavar, nem eléggé mélyek, tévedést tartalmaz, gondolatszegény, közhelyszerű, elvont és általános, nehézkes-görcsös* stb.), hol a cenzori hivatal az ok (*pesszimista s így közölhetetlen, kár lenne megkísérelni leadásukat, közlés szempontjából versed utolsó sorai is problematikusak* stb.), hol pedig helyhiány miatt kap visszautasító választ a szerző.

És kik a visszautasított költők? Főképp az 1940-es generáció tagjai: Csiki László, Farkas Árpád, Gyimesi Éva, Király László, Magyar Lajos, Mandics György, Molnos Lajos. De ott vannak az egészen idős generáció tagjai is: Franyó Zoltán, Horváth István, Horváth Imre. A középgeneráció tagjai, bár őket kisebb szigorral, főleg helyhiány vagy a cenzor miatt nem

tudja közölni: Deák Tamás, Lászlóffy Aladár, Majtényi Erik, Palocsay Zsigmond, Páskándi Géza, Szilágyi Domokos.

Székely János a visszautasító levelekben nyílik meg leginkább, akkor tud igazán beszélni saját költészetfelfogásáról. Hosszan értekezik például Molnos Lajosnak arról, hogy háborús verseket nem írhat az, „akinek alig lehet tudatos emléke arról az időről”. Vagy Farkas Árpádnak arról ír, hogy a konkrét és az elvont képek egyaránt fontosak a versben, egyensúlyban kell lenniük.

Nehéz elképzelni, hogyan élte meg ez a rengeteg tehetséget felvonultató, negyvenes években született nemzedék az *Igaz Szó* versreszortjának (Székely János kifejezése) eléggé gyakori visszautasítását az 1960-as évek első felében. Vagy talán mégsem nehéz, ha a fentebb idézett 1981-es Székelyvallomást hozzáolvassuk a kiválasztott levelekhez. Kemény iskola lehetett Székely Jánosnak verset küldeni, ám valószínűleg a pályakezdő költők akarták ezt az iskolát. Nem feltétlenül a közlés lehetőségeinek szűkössege miatt, hanem mert tudták, érezték, hogy jóféle iskola lehet a Székely Jánosé. Legáltalában a későbbi levelezések, az *Igaz Szó* anyagai arról tanúskodnak, hogy szinte mindannyian megugrották az akadályokat, állandó szerzői lettek a lapnak.

1964-ben a szerkesztőség egy új koncepcióval kezd el kísérletezni: minden hónapban a korábban megszokottakhoz képest jóval terjedelmesebb versanyagot kívánnak közölni – egyetlen szerzőtől. A hónap szerzője stratégiával igyekeznek hangsúlyossá tenni a lap versanyagát, „amelyre később is visszaemlékezhet az olvasó”.

Székely kérlelhetetlen szerkesztői szigora mellett felvillannak a magánélet apróbb-nagyobb pillanatai is ezekben a levelekben. Barátságok, nyaralás, kórházi kezelés, évzáró ünnepségek, gyerekek. 1964 márciusában Székely János a 35. születésnapját ünnepelte. Abban az évben vált el feleségétől, Varró Ilonától, akivel később újra összeköltözik. 1964-ben jelenik meg *Dózsa* című poémája.

És hogy végül 1981-ben mit írt annak a fiatal költőnek, akinek megvallja, hogy remete lett a visszautasítás után? „Szeretném elkerülni, hogy ugyanazt tegyem valakivel, amit énvelem is tettek. Azonban nincs erre más eszközöm, mint éppen csak a meleg hang, mert érdemben sajnos nem mondhatok mást, mint amit nekem is mondtak. (...) Tájékozottsága, fantáziája és intelligenciája elegendő van, éppen csak érnie kell még.”

* A levelek verscímeinek, ill. lapok címének kurziválásai a szerkesztő kiemelési, pótolva az akkori technikai lehetőségek hiányát.

*Farkas Árpád elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. május 12.
Kedves Farkas elvtárs!*

Hosszú hallgatás után küldött két újabb verse megérkezett. Elolvastuk őket, és a következő szerkesztőségi véleményt alakítottuk ki:

Versei – mint az eddigiek is – határozott tehetségről tanúskodnak, azt talán már mondanunk sem kell. Véleményünk szerint azonban egyik sem sikerült maradéktalanul. Az *Estében* például (amelyet jobbnak tartunk) a képalkotás szándéktalan groteszksége a legzavaróbb. Olyasmik vannak benne, hogy a nagy *sötét* tehén *izzó* tőgyéből *közös* sajtárukba csordul *a fény*. Nagyon jól tudjuk, kedves Farkas elvtárs, hogy ez a tehén jelképes, és az *estét* jelenti, mégis a képnek konkrétan is talpán kellene állnia, hogy groteszkké ne váljék. Vagy másutt a cigaretták felparázslása azt jelzi, hogy „miről foly a beszéd”. Itt is erős költői túlzást értünk, mert hiszen a parázslás mértéke legföljebb arra utal: mennyire szenvedélyes a beszélgetés, tartalmáról azonban semmit sem árul el. Végül az utolsó strófa pongyolasága, határozatlan fogalmazása szembeötlő. Hogy értsük azt, hogy „madárlátta kezek”? És mért beszél általában kezekről, mikor az előző strófa nyilvánvalóvá teszi, hogy a „fiatalok, vénék” kezéről van szó. Megjegyezzük, ez a sajátos képi áttétel a másik versében is jelentkezik. Itt *a kéz a szemét* süti le. Mindent összevéve, arra szeretnők kérni, kedves Farkas elvtárs, fordítson figyelmet képeinek konkrét és jelképes oldalára egyaránt, mert a jó költői képnek mindkét vonatkozásában hibátlannak kell lennie. Ez mostani kéziratának legfőbb buktatója; reméljük, hamarosan letisztul ebben a vonatkozásban is.

Elvtársi üdvözléssel: Székely János

*Deák Tamás elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. május 13.
Kedves Tamás!*

Richarda Huch-küldeményed megérkezett. Egyelőre csak én olvastam el, mivel a júniusi számunk sajnos annyira túlzásfolt, hogy amúgy sem szóríthatnók már bele semmiképpen. A magam részéről lehetségesnek tartom a közlését (júliusban), noha előre látom: nem kelt majd túlzott lelkesedést. (Eléggé idegen számunkra ez a költői világ.) Mindenesetre elolvastatom az anyagot a többiekkel is, s mihelyt biztosat írhatok – azonnal megírom. Kérlek, légy addig türelemmel.

Barátsággal ölel: Székely János

*Bodor Pál elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. május 19.
Kedves Pali!*

Március 4-én azt írtad leveledben, hogy a Dumitrescu-fordítást másnap postázod. Persze azóta sem érkezett meg, nyilván mert fel sem tetted. Elnézésed kérjük, Pali, de minthogy a júniusi számot mindenképpen le kellett zárnunk, abból most már kimaradt. Mihelyt elkészülsz vele, küldd el, s akkor ismét laptervbe vesszük.

Időközben elolvastuk eredeti verseidet is, és nagyon sajnáljuk, hogy alig esik szó bennük arról, amit a csillag alatti alcím ígér, ti. a felszabadulásról. Amiről szó van benne, az a háború a maga borzalmaival; úgy gondoljuk azonban, erről a kérdésről nemigen tudsz (nem is igen lehet már) tartalmilag újat mondani. Amiben újszerű akarsz lenni, az a „hogyan”. Sajnos azonban éppen verseid „hogyanja” ellen merültek fel kifogások a szerkesztőségben. Formavilágukat, képi fegyverzetüket ugyanis túlkomplexnek, túlhajtottnak találjuk tényleges gondolati tartalmukhoz képest. Arról van szó, hogy rendkívül felduzzasztott képi-nyelvi apparátussal mondasz el viszonylag egyszerű igazságokat, ezért aztán az apparátus öncélúvá, a szöveg modorossá, bőbeszédűvé válik.

Nem tudom, egyet tudsz-e érteni véleményünkkel, Pali kedves. Egyáltalán nem tartjuk magunkat csalhatatlanoknak, ezért azt javasolnók, mutasd meg a kéziratot más szerkesztőségnek is, hátha kedvezőbbben vélekedik majd róla.

Barátsággal ölel: Székely János

*Molnos Lajos elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. május 21.
Kedves Molnos elvtárs!*

(...)

Ami most már újabb kéziratát, az 1944-et illeti, a következő szerkesztőségi megjegyzést kell hozzáfűznünk. A kézirat merő elvontság, merő általánosság; egyetlen reális kép, élmény, emlék sem található benne. Szemmel látható, hogy olyasvalaki írta, aki nem élte át tudatosan azt a szörnyűséget, amely ellen most (egyébként nagyon helyesen) állást foglal – ti. a háborút. Ismerünk verseket, amelyeket a háborút ténylegesen megjárt költők írták: kevésbé elvontak, sokkal reálisabbak, és sokkal hatékonyabbak is. Olyan költők verseit is ismerjük, akik otthon vészelték át a háborút. Ezekben is konkrét élmények, a rémület és nyomor konkrét képei vonulnak fel. Miért kezd

hát hozzá a háború hangulatát, élményét idézni olyan költő, akinek alig lehet tudatos emléke arról az időről? Mért nyúl olyan témához, amellyel kapcsolatban szemmel láthatólag csak könyv és filmélményei vannak, s amelyről épp ezért csak általánosságokat mondhat? Azért vetjük fel ezeket a kérdéseket, kedves Molnos elvtárs, mert úgy látjuk, egyre gyakrabban nyúl személytelen témákhoz, egyre kevésbé használja fel mindennapjainak élményanyagát, s emiatt versei is egyre elvontabbak, hatástalanabbak. Első verseinek legfőbb erénye az volt, hogy saját életéből merített, hogy amit írt, az plasztikus, reális és hiteles volt. Mostanában viszont nem egy verbális, élménytelen, szokványos verset küldött, amelyeknek közlését természetesen nem vállalhatjuk.

Elvtársi üdvözléssel: Székely János

Franyó Zoltán elvtársnak, Temesvár

Marosvásárhely, 1964. június 2.

Kedves Zoltán bácsi!

A redakció nevében értesítelek, hogy *Román kortársaim versei* c. sorozatodból júliusi számunkban a következő darabokat közöljük:

Arghezi: Egy középkori házára

Maniu: Hazai táj

Blaga: Város – éjjel

Eftimiu: Óda a román nyelvhez

Cazimir: Szeretet

Többet sehogy sem tudunk leadni terjedelmi okokból, úgyhogy a fennmaradó anyaggal rendelkez szabadon.

Hallom, Zoltán bácsi, megbántódtál a Faust-részletre írott jegyzetem miatt. Nincs okod rá, mert az „legfeljebb” tisztán a terjedelemre vonatkozik. Ti. nagyon hosszú lett volna számunkra az a részlet, amelyet küldtél.

Barátsággal ölel: Székely János

Horváth István elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. június 29.

Kedves Pista bácsi!

Tanúként c. versedet, melyet Jánosházy Gyurka juttatott el hozzánk, megkaptuk. Elfelejtette odaírni a szerző nevét, ezért aztán stíluselemzéssel kellett kiderítenem, hogy Te írtad.

Pista bácsi kedves, a vers szemmel láthatólag nem éppen az évfordulóra készült. Mégis örülünk, hogy elküldted, és föltétlenül közölni szeretnők,

mert ragaszkodunk hozzá, hogy jelen légy az augusztusi „felvonuláson”. A szöveggel kapcsolatban volna egy-két megjegyzésünk (nemcsak nekem: az egész szerkesztőségnek), s arra szeretnénk megkérni, segíts rajtunk, amilyen sürgősen csak tudsz. Én feltételesen és félénk javaslatképpen elvégeztem a szövegen a szerkesztőség által kért módosításokat, s most elküldöm az új változatot azzal a kéréssel, hogy nézd át; ha egyetértesz vele – sürgősen értesíts róla; ha nem értesz egyet: találj valami jobb, véglegesebb megoldást a módosított szövegrészekre. De mindezt gyorsan, minél gyorsabban.

A változtatások egy részére verstani okokból van szükség. Pl. a második strófa azonkívül, hogy eléggé nehézkes fogalmazású, két esetben is vét a sorvégi jambuslábak kötelező tisztasága ellen. Olyan hiba, Pista bácsi, amelyen föltétlenül segíteni kell. Szintén a fogalmazás erőltetettsége miatt javasoljuk kihagyásra a 10. strófát. Hiánya szerkezeti szempontból semmilyen törést sem okoz. A többi módosítás csak a szórendet érinti, gondolom, ezek szóra sem érdemesek.

Újból köszönöm a verset, Pista bácsi kedves, s újból megkérlek, minél előbb válaszolj a levelemre, mert a kéziratot nyomdába kell adnunk.

Barátsággal üdvözöl: Székely János

Molnos Lajos elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. június 6.

Kedves Molnos elvtárs!

Három újabb verse megérkezett. Véleményemet kéri róluk, íme, hát megírom a véleményem:

A három versnek megítélésem szerint három különböző hibája van. A *Lámpák a csillagoknak* az ötlete kezdetleges és szokványos, minek következtében mondanivalója is közhelyszerű. Ellentétbe állítani a csillagfényt az ember-teremtette lámpafénnyel s érzelmi-erkölcsi döntést hozni a lámpák javára – bizony ez nem vall túlságosan nagy költői találékonyságra. Évekkel ezelőtt Csávossy Györgytől közöltünk már egy hasonló verset. Júliusi számunkban Lucian Blagának jelenik meg egy hasonló ötletű műve – kérem, figyelje majd meg, mennyivel finomabban dolgozták fel a témát mindketten.

A *Zivatarnak* az a hibája, hogy elmond, leír egy valóságosnak látszó esetet anélkül, hogy bármily csekély mondanivaló bontakoznék ki belőle. Az olvasó azt mondja: így volt, elhiszem, no és? Mért kell ezt leírni, milyen emberi tartalmat hordoz, mi derül ki belőle azonfelül, hogy megtörtént? Véleményem szerint itt elmulasztotta kibányászni élményanyagából az eset-

leges mondanivalót; nem alakította a valóságot művésziileg jelentéssé; egyszerűen lefényképezte.

A *Ballada* véleményem szerint modoros. Ismét egy ősi-banális történetet ír meg benne (a megejtett és hűtlenül elhagyott asszony történetét), s mindössze annyi sajátossággal, hogy belekeverik a kerítésléceket is. Nem tartom sikerült kísérletnek, noha magam is úgy vélem, a népballadák formavilágának felhasználása igen gyümölcsöző lehet a műköltészetben.

Ez a véleményünk, kedves Molnos elvtárs. Kísérő soraival kapcsolatban csak azt írhatom, hogy egyáltalán nem bántott meg múltkori levelével; nem is értem, hogyan gondolhat ilyesmire.

Elvtársi üdvözlettel: Székely János

*Szász János elvtársnak, Bukarest
Marosvásárhely, 1964. július 2.*

János, kedves,

nem tudom, végül is hogyan utaztál el Vásárhelyről. Kerestelek telefonon Hajdu Zoltinál is, Dóczynál is, de már nem voltál náluk, nekem pedig el kellett mennem a gyermekek évfáráó ünnepélyére, hát nem őrizhettem tovább a készüléket. Vedd úgy, hogy búcsúzáskor megpusztilalak.

Az augusztusi verset nem küldted el. Miért? Nagyon megígérted ittlétedkor.

Még csak annyit, hogy július folyamán Ivóban leszek; ha nincs jobb dolgod, látogass meg. Kitűnő cigánytábori körülmények várnak, nagy nyugalom és pompás levegő.

Addig is öllek-csókkollak:

Székely János

*Horváth Imre elvtársnak, Nagyvárad
Marosvásárhely, 1964. augusztus 26.*

Kedves Imre!

Értesítelek, hogy szerkesztőségünkben levő verseidet egy híján a mai napon nyomdába adtuk; a szeptemberi számban jelennek meg. A kihagyott kétsoros címe: *Hívatásom*. Azért nem közölnők szívesen, mert igen sokszor megírták már az ötletet. Változtatási javaslataid is megérkeztek. Itt azonban úgy gondoljuk, jobb lenne eredeti formájukban közölni a verseket.

Barátsággal ölel: Székely János

Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. augusztus 26.

Kedves Sanyi!

Hallom, csakugyan felhívtál telefonon, míg kórházban voltam. Remélem, azért elmentetek Ivóba, s remélem, jól is telt ott. Jövőre hátha sikerül együtt mennünk.

Sanyi lelkem, ami a kézirataidat illeti, a következő a helyzet: az augusztusi számból kimaradt versed szeptemberben megjelenik, s szintén megjelenik a rövidebbik Felea-fordításod.

A Baconsky-fordítást is le akartuk adni, amikor kiderült, hogy ugyanez a versünk már jó ideje ki van szedve Franyó fordításában. Kérlek, Sanyikám, ne haragudj meg, de úgy gondoltuk, hogy mivel neked versed is van a lapban, ezt a verset Franyó verziójában adjuk le. Remélem, megértesz minket.

Barátsággal ölel: Székely János

Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. szeptember 4.

Sanyi lelkem!

Sürgős munkára szeretnénk megkérni. Azt mondják, feltűnt mostanában egy igen tehetséges fiatal kolozsvári költő, név szerint Ana Blandiana. Kötete is megjelent már, *Persoana intia plural* címen. Szeretnénk októberben közölni tőle egy szép (és időszerű) verset, akár kötetből, akár valamelyik lapból. Megkérünk, Sanyi lelkem, válassz ki egy igazán szép darabot ettől a szerzőtől, és sürgősen fordítsd le. Mindent rád bízunk, csak a terminust nem. Legkésőbb 10-re itt kell lennie. Kérlek, értesíts, el tudod-e adni a készítenit vagy sem.

Barátsággal ölel téged és tieidet: Székely János

Lászlóffy Aladár elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. szeptember 11.

Kedves Ali!

Legutóbbi munkagyűlésünkön, azon töprengve, hogyan tehetnők jelentékenyebbé az *Igaz Szó* versanyagát, a következő konklúzióra jutottunk: Nem igyekszünk ezentúl minél több szerzőt felvonultatni egy-egy számban, mert ez részint minőségi engedményekre vezet, részint pedig szürkíti a számokat (abban az értelemben, hogy a jó versek sem válnak emlékezetessé a sok közepes között). Azon igyekszünk ellenben, hogy minden számban legyen egy-egy minőségében és terjedelmében egyaránt jelentős

ciklus vagy poéma, amelyre később is visszaemlékezhet az olvasó. Éppen ezért arra kérünk, gyűjtsd össze már megírt (vagy ezután írandó) verseidet, s amikor együtt van már 10-12, egyszerre küldd el nekünk. Arra is megkérünk, azonnal írd meg egy lapon, mikorra számíthatunk ciklusodra, mert az új elgondolás pontosabb tervezést is kíván.

Barátsággal ölel: Székely János

[*Ugyanezt a szöveget megkapta: Kányádi, Majtényi, Horváth Imre, Horváth István, Hajdu Zoltán – szrcs.*]

Majtényi Erik elvtársnak, Bukarest

Marosvásárhely, 1964. október 27.

Erik lelkem!

A mai napon foglalkoztunk részletesebben decemberre „betervezt” versanyagoddal. Legfőbb problémánk az volt, hogy váratlanul túlságosan terjedelmesre nőtt az anyag, semmiképpen sem fér be egyetlen számba. Próbáltunk válogatni belőle, de – hála Allanak – nem sok sikerrel. Mindössze három verset találtunk, amelyek megítélésünk szerint, noha nyugodtan közölhetők, talán mégsem érik el a többi színvonalát. Ez a három: *Úgy lendül, Őszi építkezés* és *Mint fejszenyél*. De ha ezeket kivesszük, még mindig 18 vers marad, s ez még mindig túl sok. Éppen ezért azt javasoljuk, kedves, emeljük ki ebből a közleményből a *Kései lágernaplót*, mint egységes egészet, s közöljük külön, akár mi, egy későbbi időpontban, akár más lap (ha megígéred, hogy később új ciklust adsz nekünk is).

Ebben az esetben 14 versed jönne decemberben. Kérlek, mielőbb írd meg a véleményedet javaslatunkról. Véglegesen csak azután döntünk, hogy megismerjük álláspontodat.

Barátsággal ölel: Székely János

Szilágyi Domokos elvtársnak, Bukarest

Marosvásárhely, 1964. október 30.

Kedves Domi!

Két ügyben is írok, de sajnos mindkettőben kedvezőtlen hírt közlök. Először is a múltkoriban elfogadott *Viszonylag* verseddal az történt, hogy leadtuk és kiszedettük, de azután felettes fórumaink kitanácsolták a lapból. Úgyhogy az októberi számban csak két versed jelenik meg.

A másik rossz hír az, hogy a szerkesztőség ma beszélte meg a *Tranzisztoros verseket*. Úgy találtuk, hogy sem gondolati mélység, sem formai bravúr tekintetében nem érik el szokott magas színvonaladat; fáradt írások,

olyanok, mintha rossz kedvedben írtad volna őket. [*kibúzva: Őszintén szólva, ezeket a verseidet nem közölnék szívesen, Domi kedves.*] Lehet, hogy tévedünk, hiszen senki sem csálhatatlan, éppen ezért arra kérlek, ellenőrizd véleményünket, vagyis küldd el a kéziratokat valamelyik más szerkesztőségnek is.

Ránk pedig, nagyon kérlek, ne haragudj. Azt hiszem, mindeddig elég jól együttműködtünk, működünk együtt ezután is. Mihelyt elkészülsz valami újjal, azonnal küldd el, hogy mielőbb megjelenhessék.

Barátsággal ölel: Székely János

*Csiki László elvtársnak, Kolozsvárra
Marosvásárhely, 1964. október 31.*

Kedves Csiki elvtárs!

Újabb versküldeményét és levelét megkaptuk. Ami a levélbeli megkülönböztetést illeti, hogy ti. vannak szép és vannak jó versek, azt hisszük, nem eléggé megalapozott esztétikailag; bizonyos azonban, hogy a szép versek között vannak olyanok, amelyek ráadásul fontosak is (emberileg, mondanivalójuknál fogva) – s ezek az igazán jó versek.

Versküldeményének éppen az a legnagyobb hibája, hogy fontos akar lenni, anélkül, hogy igazán szép is volna. Vagyis: versei közvetlenül a gondolatot igyekeznek fogalmilag kimondani, nem öltöztetik azt kép- és életanyagba – ezért aztán verbálisakká, spekulatívakká válnak. A költészet, véleményünk szerint, azért költészet, mert megjelenít, ábrázol, kifejez valamit, nem pedig egyszerűen megfogalmazza a gondolatot. Saját terminológiával: nem lehet jó a vers, ha egyúttal nem szép is.

Persze, nem mindegyik verse maradéktalanul verbális. A *Vona*-ból például kép- és létszerű írás, kár, hogy végül semmi eredetit nem mond. A *Zavaros vers* szintén képszerűvé igyekszik tenni mondanivalóját – kár, hogy csakugyan zavaros kissé, sőt, ráadásul pesszimista eszmeiségű. Legtisztább még a *Csúfólódás*... – ennek viszont a mondanivalója problematikus. Nem hisszük, hogy a holdnézés egyértelmű a romantikával, s azt sem hisszük, hogy a romantika teljesen kihalt volna. Egyáltalán: túlzás lenne azt állítani, hogy a természet a modern embert csakis tudományos szempontból szabad hogy érdekelje (mert a vers végül is ezt mondja).

Mindent összevéve, kedves Csiki elvtárs, figyelemreméltónak találjuk a törekvését, hogy az újabb verseiben fontos kérdésekhez igyekszik hozzászólni, azt hisszük azonban, még nem sikerült teljességgel valóra váltania programját. Reméljük, legközelebbi küldeménye sikerültebb lesz.

Elvtársi üdvözlettel: Székely János

Palocsay Rudolf [!] elvtársnak, Kolozsvár*

Marosvásárhely, 1964. október 31.

Kedves Palocsay elvtárs!

Szócs István Vásárhelyen jártában átadta szerkesztőségünknek néhány versét, s arra kért, válaszoljunk rájuk mielőbb. Elolvastuk a kéziratokat, s a következő közös véleményt alakítottuk ki:

Nagy haladást, jelentős előrelépést látunk verseiben, ami stílusukat és költői nyelvezetüket illeti. Jó, hogy sikerült túllépnie azon a fölösleges túldíszítettségén és stíliromantikán, amely régebbi írásait jellemezte. Újabb kísérletei nyelviileg eléggé ökonomikusak és erőteljesek – a maguk koordinátái között a maximális egyszerűséget valósítják meg.

Ezek a „koordináták” azonban megítélésünk szerint még mindig eléggé problematikusak. A fantázia szabad játékait igyekszik átültetni versbe; a népi gyermek-versek logikája, illetve logikátlansága szerint szerkeszt; van írásaiban valami játékos és mondókaszerű. Ez talán helyes, létjogosultságát bajos volna vitatni. Weöres Sándor költészete például Mindenekelőtt [!] erre a koncepcióra épül. Csakhogy megítélésünk szerint az ön kifejezőeszközei még mindig túlságosan nehézkesek-görcsösek, semhogy költészetté emelnék ezt a fantázia-játékot. Ha már ilyesmiket akar írni, könnyedebben, játékosabban, bravúrosabban kellene fogalmaznia; összhangba kellene hoznia hangvételt és verselését is költői módszerével. Lényegileg olyan versek ezek, amelyeket Puck énekelhetne Shakespeare *Viharában*, de formailag inkább egyelőre ólomlábakon jár; tipeg-totyog, ahelyett, hogy táncolna és lebegne, ez az ellentmondás azután az olvasóban a mesterkéeltség benyomását kelti. Egyszóval kísérletei érdekesek, egyelőre azonban véleményünk szerint még nem jártak teljes költői sikerrel. Ha formakészségét, mesterségbeli virtuozitását könnyed-játékos fantáziájának színvonalára sikerül emelnie, abból – úgy gondoljuk – érdekes és eredeti költészet kerekedik majd ki.

Elvtársi üdvözzel: Székely János

Páskándi Géza elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. november 16.

Kedves Géza!

Fordításaid megérkeztek, és nagyon örülök, hogy elküldted őket. Azt írod, szeretnéd, ha novemberben és decemberben is közölnénk egyet-egy

* Palocsay Zsigmondnak címezte a levelet. P. Zs. a szüleinél élt 1964-ben. (A szerk.)

a fordítások közül. Mit gondolsz, Géza, hogyan dolgozunk mi? A novemberi számot már nyomják, és a decemberi is régen ki van szedve. Eszerint leghamarabb a januárban jelenhetik meg fordításod, s úgy gondolom, meg is jelenik majd. A Constantint februárra tartalékoljuk. Nem tudom viszont, mit csinálhatunk az Arghhezivel – annyit közöltünk már tőle, s a szerkesztőségbe is annyi fordítás érkezett már be, hogy két esztendőre is elég. Mindenesetre, Géza, igyekezzünk majd leadogatni az anyagot; kérünk, légy türellemmel.

Barátsággal ölel: Székely János

Lászlóffy Aladár elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. november 16.

Ali lelkem!

Hétfő reggel van – az imént találtam meg az íróasztalomon küldeményedet. Tegnap vadászni voltam, tisztább és keményebb vagyok, mint rendszeren, s elhatároztam, hogy diplomatizálás helyett őszintén fogok beszélni. Hallgass ide, Ali, mi a helyzet.

Ciklusodat annak idején a beérkezési sorrendet tiszteletben tartva, a januári számba terveztük be. Tizenkét verset küldtél, négyről az volt a szerkesztőség véleménye, hogy kár próbálkozni a közléssel, maradt tehát nyolc. Közvetlenül ezután beérkezett a Kiss Jenő ciklusa. Elfogadtunk belőle szintén nyolcat. Na mostmár, mivel sem a Te, sem az ő elfogadott adagja nem volt elég terjedelmes, és mivel ő is rettenetesen prüszkölt a közlés késlekedése miatt (eredetileg februárban akartuk közölni), arra a salamoni megoldásra jutottunk, hogy a januári számban kettőtöket együtt közlünk majd 8-8 verssel. Ezt így elég tisztességes megoldásnak találtuk, és a kéziratokat elő is készítettük a leadásra. No, most megérkezik a te pótlólag küldött anyagod. Mit tegyünk, Ali? Kiss Jenőnek kötelező ígéretet tettünk januárra, neked is (már előbb), viszont több vers már csakugyan nem fér abba a számba. Két megoldás lehetséges: vagy közöljük februárban a múltkori nyolcat, s ezt az újabb adagot későbbre halasztjuk; vagy összezsapjuk két küldeményedet, s kiválasztjuk belőle a nyolc legjobban tetszőt. Még az a megoldás is lehetséges, hogy a Te anyagodat februárra halasztjuk, de hát ez nem volna méltányos, és nem hiszem, hogy konveniénálna neked.

Arra kérlek tehát, Ali, azonnal írd meg, melyik megoldás mellett döntesz. És kérlek, nehogy úgy fogd fel a dolgot, hogy kibabráltunk veled, hiszen – láthatod – egyáltalán nem vagyunk hibásak az előállott bonyodalomban.

Ami az új küldeményt illeti, nekem természetesen az *Oresztész napjai* tetszik a legjobban. Egyetlen megjegyzésem van. Tudomásom szerint a mítoszban Oresztész végül is feloldozást nyer az Erinniszek üldözése alól. Pyladesszel Tauriszba megy, hogy megszerezze az istenszobrot – ez a feltétele feloldozásának. Vállalkozása sikerül, ráadásul megtalálja Iphigéniát is, és boldogan térnek haza: az átok megszűnt. Ezt a mozzanatot dolgozzák fel az összes Iphigénia-drámák Euripidésztől Goetheig és mindmáig. Versedben tehát azok az utalások, amelyek arra utalnak, hogy állítólag holtáig üldözték a furdalások, nem helytállóak, illetve hát nincsenek összhangban a mítosszal. Végül úgy gondolom, a közlés szempontjából versed utolsó sorai is problematikusak. Mit mondasz minderre?

Még csak annyit, Ali: nagyon fontos, hogy azonnal válaszoljál. A januári számot ugyanis hamarosan le kell adnunk. Azt hiszem, a héten Kolozsvárra utazom, s akkor majd elbeszélgetünk, de addig is, azonnal írd.

Ölel: Székely János

*Király Lászlónak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. december 2.*

Kedves Király elvtárs!

Versküldeménye megérkezett, s máris elolvastam. A magam részéről a *Nyugalom* meg a *Műteremben* közlését találom lehetségesnek. Tetszik a *Dúdoló* és *Az erdész halála* is, megítélésem szerint azonban eszmeiségük, mondanivalójuk olyan természetű, hogy kár lenne megpróbálkozni leadásukkal. A rémület kifejezése mindkettő, egyik az örületbe, másik a halálba zuhanó ember sikolya; így magukban bizony nem mennek. A *Vadásztáncot* a benne ábrázolt banális-szokványos történethez (és gondolathoz) képest túldíszítettnek, mesterkéltten megpoetizáltnak, egyszóval túlbeszéltnek tartom, a fennmaradó két apróság kissé jelentéktelen, és nem is eléggé eredeti.

Na mostmár, kedves Király elvtárs, mindez egyelőre csak az én véleményem. Ahhoz, hogy felelős választ küldhessek kézirataira, szerkesztőtársaim is el kell olvassák. Kérem, legyen türelemmel, mihelyt kialakult a közös szerkesztőségi vélemény, azonnal megírom.

Eltársi üdvözléssel: Székely János

Mandics György elvtársnak, Temesvár

Marosvásárhely, 1964. december 7.

Kedves Mandics elvtárs!

Két versét megkaptuk, és máris elolvastuk. Nem értjük, kedves Mandics elvtárs, mért szükséges ezekhez a viszonylag egyszerű, jól körülhatárolható helyzetrajzokhoz ilyen extravagáns, zilált és modoros formanyelvet használni. Olyan stílusban ír, amilyent a századelő nyugati költői alakítottak ki a nagyváros tumultuózus iramának ábrázolására. Ezzel az ultradinamikus formanyelvvvel akarja érzékeltetni a kisvárosi váróterem unalmát, illetve a magányos ödöngés szomorúságát. El sem képzelhető nagyobb ellentét, mint amilyen itt előáll külső forma és belső tartalom között. Úgy gondoljuk, kedves Mandics elvtárs, alaposabban meg kellene fontolnia, mikor és hogyan használja fel a modern költészet vívmányait.

Egyébként azt is szeretnők megjegyezni, hogy verseinek gondolati-érzelmi mondanivalója sem áll arányban azzal az apparátussal, amellyel kifejezi. Nagyobb tömörítésre és elmélyültségre szeretnők biztatni.

Verseinek közlését, sajnos, nem vállalhatjuk.

Elvtársi üdvözzel: Székely János

Horváth István elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. december 10.

Kedves Pista bácsi!

Kérésünkre küldött ciklusoddal nagy fejtörést okoztál a szerkesztőségnek. Többször is elolvastuk mindnyájan, s arra a konklúzióra jutottunk, hogy ezek a versek bizony pesszimiztikus életérzésről vallanak, sok keserűség, sőt, kilátástalanság búvik meg bennük, s ezért többségük nem bírja meg a folyóiratban való közlést. Verskötetben, melyben másfajta, kiegyensúlyozó versek is vannak, talán elmennek, de nálunk olyan akusztikája támadna, hogy megítélésünk szerint kár lenne megkísérelni leadásukat.

Kézirataid közül mindössze a *Havas csendben* és a *Mint a hegyek* című versek közlését tudjuk vállalni. A többi visszapostázzuk azzal a kéréssel, hogy legközelebb olyan verseket küldj, amelyekről nem tudod magad is, hogy lehetetlen a közlésük.

Kérünk, Pista bácsi, ne neheztelj meg, és hidd el, a lehető legnagyobb segíteni akarás indokolja szűkmarkú válogatásunkat.

Barátsággal üdvözl: Székely János

Magyari Lajos elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. december 22.

Kedves Magyari elvtárs!

Szerkesztőségünkhöz küldött kéziratai megérkeztek, és máris elolvastuk őket. Összesített véleményünk sajnos nem a legkedvezőbb, amennyiben küldeménye közlését nem tudjuk vállalni. Legigényesebb vállalkozása kétségkívül a *Rege az első szobrászról*. Ennek a versnek fontos és mély mondanivalója volna, megformálása is jó, sajnos azonban mindenestül pesszimista, s így közölhetetlen. Még azt is szeretném megjegyezni, hogy anyagkezelésében, forma- és téma-világában talán túlságosan is hasonlít Lászlóffy Aladár némelyik utóbbi versére. Ez csak azért baj, mert az eredetiség rovására megy. A *Biztató* és a *Szerelem* című rövidebb versek véleményünk szerint nem eléggé mélyek gondolatilag, s ezért nem tudnak közüggé válni. Az *Apám arca* egyébként jó lenne, de képanyagában tévedést tartalmaz: az derül ki belőle, hogy az évgyűrűket a csapások és viharok róják a fába, holott egyszerűen az évszakokkal váltakozó életritmus. E miatt a „képi tévedés” miatt a vers képletes jelentése is csorbát szenved. Legtöbb gondot okozott nekünk az *Ecce homo*. Bevalljuk, különösen első részét már mondattanilag sem értjük. Olyan mondatok fordulnak elő benne, amelyeknek, nem tudjuk, hol az alanya, hol az állítmánya. A *Profana* gondolatszegény, *Ez a föld* pedig szokványos és kissé közhelyszerű. Kedves Magyari elvtárs, így levélben sajnos nem érvelhetek és magyarázthatok sokat – kénytelen vagyok lakonikus lenni. Sajnálom, hogy mindegyik versével kapcsolatban felmerült valami perdöntő kifogás, mert egyébként kitűnő részek is akadnak bennük. Remélem, legközelebb egészükben is sikerült kéziratokat küld.

Eltvársi üdvözléssel: Székely János

Gyimesi Éva elvtársnőnek, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. december 22.

Kedves Gyimesi elvtársnő!

Szerkesztőségünkhöz küldött kéziratai megérkeztek, s máris elolvastam, sőt, szerkesztőtársaimmal is elolvastattam őket. Összesített véleményünk egyáltalán nem kedvezőtlen. A versekben sok őszinteséget, tömörítő erőt, frappáns fogalmazókészséget találtunk – olyan erényeket tehát, amelyek bizakodóvá tesznek további fejlődését illetőleg. Viszont meglehetősen sok hiány-érzetet is támasztottak bennünk. Úgy gondoljuk, verseinek az a legfőbb hibája, hogy teljességgel hiányzik belőlük mindenféle konkrétum. Elvontak és általánosak; a szerző valódi élményeinek csak gondolati konklú-

zióját, nem pedig magukat az élményeket közlik. Ezért aztán a gondolat ábrázolatlan, a vers hatástalan marad, a versben mégiscsak előforduló képek elvontakká lesznek, plaszticitásukat veszítik. Úgy gondoljuk, a jövőben főleg arra kell törekednie, hogy verseiben valóságos dolgok, maga a valóság is megjelenjék, nem csak a valóság-kiváltotta reflexió. Arra is ügyelnie kellene, hogy képei eredetibbé váljanak (egyelőre szokványosak kissé), és hogy mondanivalóját is általánosabb érvényűvé formálja. Újabb küldeményét érdeklődéssel várjuk.

Eltársi üdvözlettel: Székely János

SÉTATÉR

Novák Éva

FÉLELEM ÉS MÁS JELENLÉTEK

„– *Nem félsz?*
– *Mitől?*
– *Mindentől.*”
(*Jules Renard*)

A félelmek köre az emberiség történetének kezdetétől jelen időkig mérhetetlenül kibővült, nincs is talán képződmény, élőlény, dolog, tárgy, amittől legalább egy ember (vagy állat) ne félne. Őseink megszámlálhatónak vélt félelmei sem túlbecsültek, nem tűntek el, zömükben megtalálhatók bennünk (az őslények előli menekülést kivéve, de kárpótlásul ott vannak nekünk az erről szóló filmek). Nincsenek információink arról, hogy a kezdeti korszak emberei korlátozott tudásuk miatt enyhébb vagy erősebb félelmeket éltek-e át, mint napjaink emberei, akik a létező legtöbb adathoz hozzáférhetnek az univerzumból (még ha aránytalanul sokan nem is élnek a lehetőséggel). A pestis, kolera-, tífusz- és spanyolnátha-járványok nagyobb félelmet gerjesztettek-e, mint napjaink nagy járványai? Az ismeretek egyre inkább kielégítő volta miatt tudatosulhat-e erőteljesebben bárkiben jelentéktelen porszem volta, akinek a világ történéseire talán csak csekély vagy semmilyen hatása nincsen?

Szorongást, aggodalmat gerjesztő jelenségek („Tele volt aggodalommal, ez volt minden baja. Az aggódo ember fülel, szimatol, elszalasztja az életet” – írta Karácsony Benő.), félelemre, rettegésre, pánikra okot adók bőven akadnak. Szakemberek szerint megkülönböztethető fogalmak ugyan, mégis gyakran van átfedés, együttes jelenlét, amelynek intenzitása jelentősen meghatározza az életminőséget. „Mindentől lehet félni. A szélfúttá utcán való gyaloglástól. Attól, hogy a közlekedési tábla az ember fejére esik, és éles széle felhasítja a nyaki ütőeret. Elvérzik és meghal. Attól, hogy egy elhaladó autó pont akkor kap defektet, amikor mellénk ér, és a gumidarabok

az arcunkba csapódnak, és a sebek nem gyógyulnak be. Télen és tavasszal a háztetőkről jégcsapok eshetnek egyenesen az ember fejére, és széthasíthatják az ember koponyáját. Vagy megbotolhatunk az utcai kövezetben, csúszós jégen vagy lépcsőkön, kezünket-lábunkat kitörhetjük. Megőrülhetünk. És az év minden napján, évszakoktól függetlenül, veszélyes emberek mozognak, ismeretlen és kiszámíthatatlan emberek, akik bármely pillanatban bármit tehetnek és mondhatnak” – vallja Pajtim Statovci regényhőse.

A félelmek csoportosítása talán felesleges is, a féloknek számít-e, hogy lehetnek racionálisak és irracionálisak, villámcsapás gyorsaságúak és hosszantartók, moccsatlanok és állandóan más céltárgyat kiszemelők, menthetnek meg életet és tehetnek tönkre életet, jelenlétük meghatározó, vitathatatlan.

Egy dokumentumfilm két találkozást rögzített egy hetvenegynéhány éves emberrel, aki évtizedeken keresztül azon fáradozott, hogy egy katasztrófa kirobbanásakor, legyen az háború vagy természeti jelenség, elég tartalékot halmozzon fel évekre előre, élelmiszerekből, fegyverekből és más szükséges dolgokból. Ez volt élete fő tevékenysége. A pár év múlva zajló, második találkozásnál átderengett a szavain, a viselkedésén a félelem attól, hogy talán nem következik be semmilyen, általa feltételezett katasztrófa, és akkor hogyan számol el magának csak a túlélésre koncentráló életével?

A félelemre való hajlam együtt születik velünk, együtt élünk vele, együtt hal meg velünk. Azok a párbeszéddek, amelyeket gyerekek folytatnak kisebb-nagyobb bátorságpróbáikon, tagadni próbálva egymás előtt a félelmüket, annál jobban tagadva, minél jobban félnek, mesébe illően hamisak. A gyerekek többnyire nincsenek tisztában a reális veszélyekkel, a fiatalok gyakran megszállottan keresik a veszélyeket, az öregek vagy mindenben veszélyt sejtene, vagy hajlamosak elfeledkezni róluk. Félünk, szorongunk mindannyian, változó gyakorisággal, változó mértékben, és az úgynevezett alapfélelmek azonossága mellett, mástól és mástól. Úgy gondolhatnánk, hogy a félelmek összehoznak, egymás iránti empátiát növelnek, de ezek a jelenségek még a kollektív félelmek esetén is kirívóan ritkán fordulnak elő. Az egyéni félelmeknél gyakran a másik félelmének meg nem értése, le- vagy alulbecsülése játszik szerepet, a kollektív félelmeknél pedig a ki nyugtasson meg kicsodát, ha mindannyian egy cipőben járunk közös ingerültsége.

Egy újságíró egy ismerőse kislányáról írt, aki úgy rettegett attól, hogy a Donald kacsa kilép a filmből, és megöli őt, hogy pszichológus segítségére szorult. Carol Shields középkorú nőalakja attól félt, hogy ha megszólal, varangyok ugrálnak ki a szájából, megbánt másokat. Valaki más a rengeteg idő-

től szorongott, amit estig egyedül kell valahogyan eltöltenie. Pascal a végtelen terek sosem szűnő csendjétől félt. A. L. Kennedy regényalakja azért vágyott arra, hogy nagyobbak tartsák a valóságosnál, mert félt, hogy ha nem tesz szert hírnévre, egyszerűen eltűnik.

Az utóbbi évtizedek kutatásai kiderítették, hogy ismeretlen családtagok, soha nem látott ősök félelmei is öröklődhetnek, két-három generációval későbbi utódokban is jelentkezhetnek. Derűs anekdoták mesélnek arról, hogy háborút átéltek bármilyen jel miatt, ami háború közeledtére utalhat, felvásárolnak, és egyéb lázas előkészületekbe fognak, hogy a túlélést kockázatos veszélyektől való félelmüket még idejében kordában tarthassák.

A félelmeket rangsorolni hiábavaló, elájulhat valaki egy pók láttán, miközben az élet más területein kimondottan bátor. (Félni vagy bátornak lenni vajon ellentétpáros-e? Félni és mégis bátornak lenni, még ha csupán a hétköznapiok megélésében is, vajon ez-e a realitás hősiessége?) Egy pszichológus, író írt visszaemlékezéseiben arról, hogy az édesapja mindig azt mondta neki: Ne félj, amíg engem látsz. Élete legnagyobb traumái közé tartozott, amikor látta, hogyan pofozzák gépfegyveres, nyilas suhancok az apját, az ő védelmére kelt szülőket.

A sorrendbe állítás elvetése ellenére nyilvánvaló, hogy mindannyiunk életében a legnagyobb félelem a haláltól való félelem. Irracionális félelem, a halál ellen nincs mit tenni. Halandóságunk veti fel a legtöbb kérdést az emberi létezéssel, saját életünk értelmével kapcsolatban, és ezek a gyakran nehezen megválaszolható vagy megválaszolhatatlan kérdések is ehhez a félelemhez csapódnak. Hiába tudjuk, hogy meghal mindenki, aki él, mert amilyen egyszerűnek hangzik ez a megállapítás, annyira nehéz feldolgozni, hogy egyszer csak nem leszünk többé, nem félhetünk tovább. Érthetetlen, miért tagadják le halálfélelmüket, akik letagadják, hiszen szégyellnivaló nincsen benne. Aki fél a haláltól, az az élettől fél, hangzik egy sommás megállapítás, aki fél a haláltól, az nagyon szereti az életet, így a másik. Jonas Jonasson könyvének százéves hőse olyan meglepően jól érezte magát egy szituációban, hogy már-már félni kezdett a haláltól. Jonathan Safran kisfiú szereplője 2001. szeptember 11. után kezdett félni a haláltól, és azt kérdezte egy felnőttől, aki megkínálta: „Kávéja nincs? – Kávém! – Az akadályoz a növényben, és én félek a haláltól!” Peter Hoeg *Smilla kisasszony hóra vágyik* című könyvének címszereplőjét nyugalommal tölti el a tudat, hogy meghal: „Semmilyen tudás nem tesz rám megnyugtatóbb hatást, mint annak biztos tudata, hogy meghalok. A tisztánlátás eme pillanataiban – és az ember csak idegenként szemlélve látja tisztán magát – eltűnik minden kétely, minden

cifraság, minden depresszió, hogy átadja helyét a nyugalomnak. Számomra a halál nem rémkép, nem valamiféle állapot vagy esemény, amely egyszer csak jön, és magával ragad. Sokkal inkább segítség a jelenben való éléshez, szövetséges abban az igyekezetben, hogy létezzem.”

Szert tehetünk-e olyan nyugalomra, mint Pirkko Saissio könyvének alakjai, akik egy temetőben sétálva így trécselnek: „Semmit nem vihetsz magaddal, amikor elérkezik a pillanat – mondja Hilma néni borús elégedettséggel, és valamiféle szomorú, ugyanakkor bosszúvágygal teli mosoly jelenik meg nagymama arcán is. Idekerülünk mi is előbb-utóbb – szólal meg nagymama is elégedetten, és hagyja, hogy tekintete végigpásztázza a kőtengert, mint valami új, szellős és fényűző lakosztályt.”

Legősibb félelmünk bármikor viselkedhet inváziós élőlényként, már megemlétekor vadul burjánozni kezd, területeket foglalna el, elfoglalna mindent, de miután megnyugtatjuk őshonossága felől, leáll.

Félők és nem félők skálájának egyik végén a mindentől félők, szorongók találhatók, az „Én Istenem, minek élek, / ha a semmitől is félek” kezdetű népdalrészletet mottóként vacogók vagy Csoóri Sándor verséből magukra ismerők, „Mondom is a doktornak: doktor úr, hogyan lehet, / hogy én már a fölröppenő madártól is megijedek?”

Szélsőséges pániktól enyhe szorongásig mit fel nem kínál az élet. John Fante főhősének félelmei: „Félek a magas helyektől is, és a vértől, meg a földrengéstől, egyébként nem félek semmitől, kivéve a haláltól, és hogy sikítani kezdek a tömegben, meg a vakbélgyulladásától, meg a szívpanaszoktól, ahogy ülök a szobában, nézem az órát, kezem az ütőeremen, és számolom a szívveréseket, figyelek a gyomrom furcsa kurrogásaira. Egyébként nem félek semmitől.” Józan paraszti ésszel, ami, nem bizonyos, hogy bármiben segíthet, ilyesféle kifakadások hallatán rámutathatnánk a megrázóan nehéz helyzetben élők valóságos fenyegetettséggel teli, valóságos félelmeire, de egy pillanatig se higgyük, hogy az előbbi félelmek kevésbé nyomasztók másmilyen félelmeknél.

„Ha félelelmről van szó, a valóságnak esélye sincs a fantázia ellenében” – jelentette ki egy regényhős (és kik vagyunk mi, hogy regényhősök tapasztalatait kétségbe vonjuk?).

A félelemskála másik végén a félelmet nem érző szociopáták. Utóbbiak reménytelennek tűnő terápiájáról vélekednek úgy, hogy az esetleges gyógyulás abban nyilvánul meg, hogy elkezdenek félni, hiszen az agressziót gátló tényezők egyike a félelem. A félelem hiánya gyakran nagyobb veszélyt je-

lenthet, mint a félelem maga, olyan döntésekre sarkallhat, amelyek következményei beláthatatlanok.

„Észrevettem, ha nem félek, akkor unatkozom”, jelentette ki Eugène Ionesco. Nem tudható, az extrém sportok kedvelőin, idegenlégiós kalandokra vágyó zsoldosokon, piros lámpánál úttesten átrohanó nyugdíjasokon kívül hányan vallhatják magukénak a fenti, félelemről valló megállapítást. „Nem remélek semmit, nem félek semmitől, szabad vagyok” – írja Nikosz Kazantzakis, ujjongásával azt a kérdést felvetve, hogy élő ember eljuthat-e a szabadság ilyen fokáig, vagy a sorok maradnak sírfeliratként használható szövegnek? „A rettegés a legkegyetlenebb / az összes gyilkos között. Mert teljesen / nem öli meg soha az embert, / de nem hagyja élni sem” – így Siv Arb svéd költő, és líraian fogalmaz Milan Kundera is: „Ebben a pillanatban mintha valaki a szorongás jégkockáját helyezte volna belém.”

Arnon Grunberg írja: „Hiszek a félelemben. Aki nem ismeri a félelmet, mindent elveszített. Ha én tőled félek, te pedig tőlem, együtt félünk.” A közös félelem a jó kapcsolatok egyik fontos elemeként, meglepő módon, valóban megemlíthető, meggátol abban, hogy olyasmiket cselekedjünk, amivel a másikat megbánthatjuk vagy elveszíthetjük. Egyes megállapítások szerint a félelem valójában nem feltétlenül rossz dolog, hanem olyan tiszta pillanat, ami arra mutat rá, mit fojtunk el, mit fojtunk magunkba. Jó esetben pillanat, a rosszabbikban egy egész élet, és az élet kétségtelenül olyan folyamat, ami kíméletlenül felfedi az ember gyengeségeit. (Gyengeség-e a szorongás, az állandó félelemre, pánikra való hajlam?) G. K. Chesterton arra a megállapításra vetemedik, mely szerint a félelmek között a legaljasabb az érzelmektől való félelem.

A második világháború dzsungeles színterein harcoló amerikai katonák számára kézikönyv és oktatófilm is készült a félelem ellen. Mottója a következő volt: „A félelem megoldása a tudás!” Mikor nagyobb a félelem, ha tisztában vagyunk vele, mitől kell félünk, vagy ha nem tudjuk, mi vár ránk? Vannak emberek, akik azt élvezik, ha nem kiszámítható, mi történik a következő percben, és vannak, akiket a következő perc nyújtotta biztonság óv meg a félelemtől.

Egy közép-európai ország korlátozott számú lakóinak félelemlistája egy világjárvány idején: fél a járványtól mindegyikük, aztán a szegénységtől, attól, hogy elveszíti a munkáját, a magánytól, attól, hogy nem változik semmi, attól, hogy megváltozik valami, és a változás csak rosszabb lehet, bármilyen betegségtől, a harmadik világháború kitörésétől, attól, hogy meghalnak a szerettei, attól, hogy nem éri el a céljait, a nagytetű, fekete kutyáktól, attól,

hogy olyanná váljak, mint a szüleim, attól, hogy nem nyit ki újra a törzskávéháza, attól, hogy nem veszik fel az egyetemre, a klímaváltozástól. (Bár az elmúlt években ennek az országnak a lakóit menekültek áradatával fenyegették sikeresen, hiszen egy kérdőív kérdései között szereplő népcsoportot, a nem létező pirézeket is hevesen elutasították, a listáról most mégis hiányzik a migránsoktól való félelem.) Megérthetik-e az adott ország polgárai egymást, egymás eltérő félelmeit, ha ellentétpárokat ráncigálunk elő, például egy olyan ember félelmét, aki közösségi oldalának elégtelen számú lájkolásától fél, állítjuk szembe egy olyan emberével, aki attól, hogy másnap nem jut elég pénze kenyérre?

Afrika, Ázsia, Közép- és Dél-Amerika számos országában és más szórványterületeken, kormányok diktatúrájától vagy terroristáktól, éhínséggel vagy ivóvízhiánnyal fenyegettetve, a félelmek listája mennyire egyezhet meg az előbb felsoroltakkal?

A történelem kimeríthetetlen, véget nem érő félelemkínálata áttekinthetetlenül bőséges az őskorig visszamenőleg (amikor a félelem nem mellesleg az isteneket teremtette meg), és az aktuális félelemkínálat szűkösségével sem elégedetlenkedhetünk. Azoknak, akik idealistaként és paradox módon mégis túlélték a háborúkkal, forradalmakkal telezsúfolt huszadik századot, a huszonegyedik századra vonatkozó esetleges elvárásaikat, szélnek kell ereszteniük a reményeiket.

A jelenlegi járvány előtti időszak globális félelmei közül vitathatatlanul a bevándorlóktól való réges-régi, bibliai és a klímaváltozás miatti, viszonylag új keletű félelem vezette a rangsort. „Az emberiség végzetes folyamatot indított el, és nem tud uralkodni felettük. Kontár bűvész-inashoz hasonlít, aki megtanulta a kiengedő, de elfelejtette a visszaparancsoló varázsigét” – írta Poszler György. Kurt Vonnegut is pesszimistán nyilatkozik jelenről és a jövőről: „A legnagyobb igazság, amivel szembe kell nézni – s ami megfoszt életem hátralévő részében a jókedvre való hajlamtól – az, hogy szerintem az emberek le se szarják, hogy fennmarad-e a bolygó vagy sem.”

A jelenlegi vilá járvány tombolása közben a legtöbb állam kirívóan hatalmas összegeket költ fegyverkezésre. Megnőtt az erőszakos bűncselekmények száma. Csökken a nyolcmilliárd főhöz közelítő emberiség tolerancia-szintje. Közben aszteroidák cikáznak a bolygó körül, szakértők nyugtatnak azzal, hogy a század vége előtt nem valószínű a Földnek ütközésük, ahogyan több tonna űrszemét megnyugtató elporladását is ígérik. Nő az éhínség sújtotta területek száma, állat- és növényfajok pusztulnak ki hatalmas iramban, erdők tűnnek el, öröknek hitt jéghegyek válnak le, úszkálnak, ol-

vadnak könnyedén. A jámbor tehének pedig békésen emésztenek, és telepuffogatják metángázzal a légeret, bűnbak mivoltukról semmit se sejtve. Még mitől félhetünk?

Mark Haddon *Valami baj van* című könyvének pánikrohamoktól elgyötört főhősével történt, hogy a félelem hullámokban rohanta meg: „Amikor átmosott rajta egy-egy hullám, úgy érezte magát, mint amikor egyszer egy kisfiút látott kirohanni az úttestre, és hajsza hűjén felkenődni egy száguldó autó motorháztetejére. Két hullám között erőt gyűjtött a következő hullámig, és kétségbeesetten igyekezett nem gondolni magára a félelemre, nehogy ezzel is megidézzé.”

A félelem természetrajza soha nem befejezett, rejtély, hogy mesterséges módon miért kreálunk ijesztő filmeket, könyveket, eseményeket, amelyekről félhetünk, miközben félünk a félelemtől?

A félelem túléléshez nélkülözhetetlen szükségessége ritkán megemlített aspektus. Számos esetben történt meg, hogy katonák, harcosok, veszélyes küldetéseket vállalók éltek át, élnek át kockázatos helyzeteket, csatákat, háborúkat, hogy aztán, félelmeiktől megszabadulva, valami banális balesetben veszítsék el életüket (akár *A félelem bére* című, 1953-as film főhőse).

A félelem lehetőséget ad arra, hogy egy fontos, de általában nehezen látható korlátozást gyakoroljunk magunk felett, az önuralmat. Aki látta már rémülten védekező vagy menekülő állatok szemét, pontosan tudja, hogy a félelem, rettegés, pánik mekkora erővel tud támadni. Számos esetben a félelem megfékezése életbevágó, egy-egy tömegpánik kitörésekor akár egyetlen ember önuralma is életet menthet meg.

A félelem hasznosságát és kártékonyágát latolgatva nyilván módokat, eszközöket keresünk, amelyekkel az utóbbi hatást mérsékelhetnénk, enyhíthetnénk anélkül, hogy a gyógyszeripar antidepresszánsok eladásából származó, elképzelhetetlenül óriási jövedelmét növelnénk, bármilyen más bódítószerezrel az agyunkat tompítanánk, vagy saját agresszióink határait tolnánk ki egyre inkább. Félelmeket kezelni már megtanultak, pánikbetegnek tapasztalatait felhasználva technikákat sajátíthatunk el, terápiákba kezdhetünk, megtanulhatunk együtt élni a félelmeinkkel. Köthetünk színes zoknikat károkatonák fázós lábára, flambírozhatunk réti pipitért, növeszthetünk harsozó izmokat. Megoszthatjuk másokkal félelmeinket, megteremtve azt az intimitást, ami talán csak így jöhet létre. Rátalálhatunk, hiszen keresve sem találhatnánk jobbra (bár keressük, keressük egyre), a művészetre vagy bármilyen művészetközeli vagy művészetet áhító tevékenységre. (Nem a félelemhez, a művészethez kapcsolódik a következő történet Cziffra György

zongoraművésztől, aki egy anya lelkendezésére, mely szerint korán zenét taníttat gyermekének, hogy szép legyen a lelke, indulatosan a következőt mondta: „A zenétől senkinek nem lesz szebb a lelke. Tudod te, mit éltem át a háborúban? Egy német ezredes egy órán keresztül verte a zongorát, szebbnél szebb klasszikus zenéket játszva. Aztán amikor befejezte, kiment az udvarra, és az első, útjába kerülő embert lelőtte.”) Csodákat ne várjunk a művésztől sem, de találjunk rá féleleműzéseként, ahogyan Per Olov Enquist figyelte meg önmagán, hogy írás közben nem fél, de csak akkor nem.

Barlangrajzaink a félelem ellen. Táncunk a tűz körül. Barokkos füttyszólóink. Életigenlő himnuszaink. Mintha rólunk szólnának komédiáink és tragédiáink. Tréfás rigmusaink és érzelmeket bolygató, inspiráló verseink. Az eszkimó népköltészet egyik, találmásra felbukkanó dala:

„Életem kis gondjai / jutnak újra eszembe, / most, hogy a tavi szél / sodorja kajakomat; / hányszor hittem, hogy veszélyben vagyok, / apró bajaim / olyan nagynak látszottak, / olyan nagynak látszott vesződésem / a mindennapi megélhetésért. / Pedig csak egy, / egyetlen nagy dolog van a világon: / utazás közben, útmenti kunyhóban / megélni, / mikor a nagy nappal pirkad, / amikor a fény előnti a földet.”

Amik Annamária – György Andrea

KÉTARCÚ CARACAS

KARINA SAINZ BORGÓ: *MEGY LE A NAP CARACASBAN.*

FORDÍTÓTTA: DORNBACH MÁRIA. JELENKOR, BUDAPEST, 2021.

GyA: A venezuelai írótól nem azt kaptam, amit vártam, hanem valami sokkal jobbat, döbbenetesebbet, hitelesebbet. A regény magyar címe ugyanis nagyon becsapós, engem rendesen félrevittek a hozzá fűzött előítéleteim. A lemenő nap fénye Caracasban akár egy édesbús szerelmi történetet is jelezhetne, holott valami egészen másról van szó. Persze így utólag, a mű ismeretében érthető a fordító címválasztása, amely metaforikusan utal a regényben megmutatott humánus haldoklására a világ (egyik) legerőszakosabb városában, a „húsdarálóban”, ahol a katonai diktatúrák pusztításai nyomán virágzik a korrupció, és hatalmas a nyomor.

AA: A non-lineáris mesélés elképesztő erejű képekkel írja le a venezuelai állapotot: a halmokban álló, elértéktelenedett „pénz urbanisztikai mérce”, a lepedők semmivé foszlanak a kórházban uralkodó hangulattól. Stílusára jellemző az, amit a két leggazdagabb nemzeti tulajdonságként emel ki: szépség és erőszak.

GyA: A regény főhőse vitathatatlanul a „vonzó és a rettenetes” Caracas, amelyhez a narrátort erős érzelmek kötik: imádja és gyűlöli egyszerre.

AA: Talán ezért éreztem gyengébbnek azokat a részeket, amelyekben az író személyességre és a pillanatokra közelít. A párbeszédnek enyhén sablonosak, olykor valószínűtlenek, bár összhangban vannak az élni akarásában találékony nő képével: „Mit csinálnék? Próbálom megvédeni magam, küzdök, mint te”, vágja vissza az akció kellős közepén a támadója kérdésére.

GyA: A regény nagyon olvastatja magát, végig izgalomban tart. Szenvedélyes, sodró próza, amelybe szervesen illeszkednek bele a lírai hangulatú leírások. Ennyi eredeti, változatos szóképet a halálra régen nem olvastam. A ravatalozók „valóságos kemencék”, ahol „úgy jöttek-mentek az emberek, akár a kenyerek, amelyek hiányoztak a polcokról, és keményen koppanva hullottak az éhség emlékét őrző emlékezetünkre”. Vagy: „Akár szalagcímekben a hullák, úgy halmozták egymásra a napok.”

AA: Az elbeszélő szóhasználatában visszaköszönnek az anyjától kapott klasszikus kultúra jegyei is, de a nimfákat, Vesta-szüzeket, Neptunt, Herkules próbatételeit idéző hasonlatai csak fokozzák a megrajzolt világ abszurditásának érzését. Camus *Idegenjének* nyitányát juttatta eszembe az anya temetésére vonatkozó tárgyilagos nyitómondat. De ez a női narrátor nem az egzisztenciális értelemben vett lét abszurdumát ragadja meg, hanem annak egy nagyon is specifikus, tapintható, dél-amerikai válfaját, ahol az ember képtelen különbséget tenni ártatlan és hóhér között.

GyA: „A pokol kellős közepén” fekvő Caracas káoszában nem lehet az emberi szolidaritás nyomaira bukkanni. Élni annyit jelent, „mint vadászatra indulni és élve visszatérni”. A regény törvényszerűnek tartja azt, hogy szélsőséges élethelyzetekben eltűnik a humánus: „az éhséggel elszabadult a gyűlölet és a félelem... Elfelejtettük az együttérzést...”

AA: Úgy tűnik, itt egyetlen életképes emberi viszony létezik: az anyalánya kapcsolat. Ezt a létformát örökíti meg a zúzódal, a kukoricát ütögető asszonyok, a „sötét húsú katedrálisok” éneke, amelyekből párat rögzít a regény. Kettős síkon idézi fel a caracasi életet: a menekülése érzékletes leírásával váltakoznak a gyermekkori emlékei, amelyekből kirajzolódik nyakas, bátor személyisége is. És ebből a mélyebb rétegből sejlik fel a trombitafák és szivarfák, a teknőcpástétom, a kukoricapogácsa Venezuelája is, amely egykor bevonzotta azokat a bevándorlókat, akiknek az örököseit most menekülésre készíti.

GyA: A narrátor, Adelaida Falcón anyja iránt érzett fájdalmas gyászában maga is halottnak érzi magát („már nem akartam meghalni: már halott voltam”), de azután, hogy egy pisztolyt szegeznek a halántékának, ám ő mégis életben marad, valahogy legyőzi az apátiát, és elhatározza, hogy túlél. De erre csak úgy nyílik mód, ha valaki másnak adja ki magát.

AA: Amikor otthonát fosztogatók foglalják el, és mindenét elveszíti, még az ordításhoz való jogát is, rákényszerül, hogy jogtalanul beköltözzön szomszédja üresen maradt lakásába és annak életébe.

GyA: És itt indul az átváltozástörténet, amelyet a regénynek a fősodra, a flashback-ek csupán előkészítenek. A narrátor racionálisan, fokról fokra építi fel új identitását.

AA: Az idegenségbe menekül az élhetetlenné vált venezuelai identitása elől. Megrázó, ahogy ezt a folyamatot, a szomszédasszony hullájától való megszabadulás erőfeszítését szüléshez hasonlítja.

GyA: Igaz, hogy a túlélésért vállalja az átváltozást, más választása nincs, ha életben akar maradni, mégis ott bujkál benne a szakmai kíváncsiság és játékoság is. Hiszen Adelaida újságíró, aki egyfajta stilisztikai gyakorlat-

nak fogja fel a másik szerepébe való belehelyezkedést. És ez volt számomra a regény egyik legizgalmasabb mozzanata, ahogyan az embertelen, kényszerítő körülmények között megéli a szabadságot az alkotásban.

AA: Drámai jelentéssel telítődik az a mozzanat, amelyben a vele egynevű anyja, Adelaida Falcón friss sírjáról ellopják a névfeliratot. Adelaida Falcón temetése nem csupán az anya és az ország, hanem a narrátor önmagá feletti gyászát is elindítja: „eltemetésével lezárult gyermektelen gyermekkorom”, az, amelyben már tízévesen özvegynek érzi magát, az újságban látott szétlőtt fejű katona-lovag úrnőjének. Visszatérő megjegyzése, hogy ő már halott, nem érzelmes metafora, hanem ténymegállapítás. Telitalálata a magyar kiadás első látásra megtévesztően kedves borítója a gyász szimbólumát jelentő krizantémok között a kétarcú nővel.

GyA: Adelaida saját akaratából megtörténhetne a visszaváltozás, ahogyan ez az átváltozástörténetekben szokás, de ő nem teszi meg a szükséges lépéseket: nem szívódik fel Madridban, hogy saját nevén kezdjen élni, hanem ragaszkodik új identitásához, és taxival hajt „rokonai” házához. Ez a váratlan gesztusa annyira emberi és őszinte! Mennyire mélyen él az árva, gyermektelen nőben, aki apját sem ismerte, a családhoz való tartozás vágya, annak ellenére, hogy korábban, édesanyja halálakor pont ennek az ellenkezőjét állította: „A mi családfánk velünk kezdődött, és velünk is ért véget.”

AA: Elgondolkodtató a narratori perspektíva: több utalást is találunk arra, hogy ezek régen történt dolgok, „akkoriban mind így éltünk”, de mintha elmaradna az a belső gazdagodás, érés, amit a visszaemlékezésektől várunk el. A múlt előhívása itt nem önismereti próbálkozás, hanem halottidézés. A múlt nem dolgozható fel, csak zárójelbe tehető, mint egy betokosodott seb. Emlékei nem nyújtanak menedéket az identitása számára, azokat „a szívem bőfögte fel”. A naturalista kifejezés mintha tényleg az új énjének megfelelő középszerű szakácsnő szájából hangzott volna el.

GyA: Először e-mailekkel teremt kapcsolatot annak az asszonynak a rokonaival, akinek a bőrébe bújjik, behatóan tanulmányozza, majd utánozza nemcsak a beszéd-, de az öltözködési stílusát is. Közben igazi nő marad, aki kemény csatát vív hiúságával is, hiszen az irodalmi szerkesztőként dolgozó filológusnak egy nála idősebb, kövérebb, öregesen öltözködő, jelentéktelen külsejű, mogorva szakácsnővé kell (vissza)minősülnie. És az átváltozás sikeres: amint Spanyolország területére érkezik, megszületik az új énje. A szülőszobaként bemutatott madridi repülőtéren utolsó erőfeszítésként leemeli csomagját a futószalagról, aztán elindul a kijárat felé: „Azon a napon születtem meg magam.”

Láng Zsolt – Tamás Dénes

KIÉLEZETT KÉRDÉSEK

BARTÓK IMRE: *LOVAK A FOLYÓBAN*. JELENKOR KIADÓ,
BUDAPEST, 2021.

Tamás Dénes: Hogy derékba kapjuk el a tölgyfát, mit gondolsz, mekkora ennek a regénynek a szabadságfoka? S most nem definiálok a fogalmat, bízva abban, hogy érteni fogod.

Láng Zsolt: Cseles kérdés. Ha egy regény arról szól, hogy kevés a szabadságfokunk, akkor annak a regénynek vajon lehet-e magas szabadságfoka? De túllépve e paradoxonon, azt mondom, hogy a *Lovak a folyóban* az általa teremtett térben messzire jutott.

TD: A legtöbb regényben azért ott az a nyűg, hogy kevés. Hogy foglyai vagyunk helyzeteinknek, történelmi pillanatoknak, politikai rendszereknek, rossz szokásainknak, kudarcos kapcsolatainknak stb. Bartók szintén egy banális helyzetből indít, a regényírói kudarcból, sőt, hogy még ingerelje is az olvasókat, egy nagyon erősen autoreferenciális helyzetből, a saját regényírói kudarcából, legalábbis sok mindent megtesz azért, hogy így olvassuk a regényt. És aztán elszabadul a helyzet. A regény igazi tétje, legalábbis szerintem, hogy mit tudunk kezdeni ezzel az explózióval. Benned hogyan csapódott le?

LZs: Igazad van, legtöbb regény esetében ez történik, és szerintem elsősorban az ilyen regényeket érdemes olvasni. A *Lovak a folyóban* esetében is van nyűg, és van egy nagyszabású kísérlet a levetésére. A 9. fejezet azzal a kérdéssel indít, hogy „szerszámoszláda legyen a nyelv, amelyen írni kívánunk, vagy lágyan illatozó virágkehely, amelyből a gyönyörűséges harmat minden reggel ismeretlen medrekbe csordul alá”. Azért emelem ezt ki, mert a regény alapproblémája a nyelv, akár közvetlen, akár közvetett értelemben is. Röviden: az a nyelvi polifónia, amelyen ez a regény megszólal, lehengerlő. Mahler zenéjéhez tudnám hasonlítani. Ami azért is adekvát volna, mert itt is, miként ott (Mahlernél) is megtapasztalható az az öröm, amit a sokféleség izgalma, a keverés során létrejött új ízek, színek, hátterek játéka és gazdagsága hoz magával. Persze, a tökéletes hangzás is lehet nyűg. De itt szerintem nem az, mert kiélezi a tétet, ahogy te nevezted, és amit én úgy fogalmaznék meg, hogy ez a regény azt boncolgatja, hogy miféle életbevágó

kérdésekre képes egy regény valamilyen megoldással előrukkolni. Egyáltalán: adhat-e választ bármire is egy regény. De nem megyek tovább. Kíváncsi vagyok a te felTÉTelezéseidre.

TD: Igen, én is élveztem a regény polifonikusságát. És ha már zene, azért ez a regény túl van a mahleri horizonton, hiszen ott van benne a dodekafónia széttartó jellege is. És én végig ezen gondolkoztam, pontosabban a komplexitáson. Hogy mekkora komplexitást bír meg a regény mint műfaj? És ezzel játszik Bartók is, aki az előző regényének a kudarcát valahová ide vezeti vissza, s majd innen veszi fel a fonalat, hogy megmutassa, mi van a kudarc mélyén: az író, a szerző tudata. Na mármost, számomra a komplexitás fontos érték, de az is világos, hogy egy ponton túl a komplexitás zűrzavarnak tűnik. Világos, hogy az örület témáját, a tudat beomlását akarva megidézni, Bartóknak túl kellett lépnie ezen a ponton. Ami elvezetett oda, hogy habár ott van szétterítve a motivikus háló, nem igazán lehet utakat felfedezni benne. Volt egy pont, ahol úgy éreztem, bármit bele lehet ömlesztetni a textusba, az nem lesz zavaróbb, mint ami addig is ott található. Anya, apa, szenvedő lovak, náci haláltáborok, gyilkossági kísérlet, társasjátékok fiktív világai – minden összeér benne. Aztán az egészet, egy egyszerű gesztussal, a szerző visszaemeli a végén az átláthatóba. Amibe mégis sikerül belopnia a disszonanciát. Nekem ez volt a regény katartikus pillanata. Innen sok mindent megbocsátottam a regényírónak, ami a regény olvasása közben zavart.

LZs: Mahler csak egy hasonlat volt, de meg akarom védeni: nem a horizontjait, hanem a módszerét. Mahler tud örülni lenni anélkül, hogy megörülne. Bartók át tudja lépni a formákat anélkül, hogy formátlanná válna. Úgy mutatja meg az individualitást, hogy közben univerzális marad. Ami persze számtalan problémát szül, többek között azokat is, amelyekről te beszélsz. És itt visszatérnék a 9. fejezet idézett passzusára a nyelvről. Ahhoz, hogy objektíven szólhassak, szubjektívnek kellennem, másképp csak üres közhelyekig jutnék, de ha eltúlzom a szubjektívációt, lőttek az „érthetően szólni” lehetőségének. Nekem úgy tűnt, Bartók az irónia módszerét választotta, a Deleuze-féle értelemben, a klasszikus irónia módszerét, amelynek a Deleuze által felhozott példája az a teológiai állítás, hogy a minden lehetséges egyben Istennek mint egyedi lénynek a valósága. A humor módszerre nem használ állításokat, az széttartó, bomlasztó módszer, ha például azt használná ez a regény, akkor nem emelődne vissza az átláthatóba...

TD: Azért volt néhány pont, ahol határozottan felröhögtem. De igen, termékenyebb, ha egy óriásira növesztett ironikus alakzatként olvassuk a

regényt. De mivel ironizál a szerző? A regényírás alapszituációjával. Jó, olvasható regényeket kellene írni, egy olyan világban, amely se nem jó (hiszen kicsinyes,), se nem olvasható (értelmezhető). Ez a lehetetlen lehetségesség maga a regény. Ugyanakkor – és ezt inkább problematizálni szeretném, mint állítani – nem zavaró-e az, hogy a regény a főszereplőt túlságosan közel viszi az író tényleges, legalábbis a valóságban jól felismerhető alakjához? Ettől nem lett szerinted a szövegnek egy valóságosan szenvelgő karaktere? Hiszen nem tud csak fikciós elemként működni, hogy itt valaki az előző regénye kudarcra miatt kesereg, és ezt a keserűségét megírja, illetve regényvilággá növeszti. Szóval, nem a *ressentiment* regénye ez a mű?

LZs: Jó megfogalmazás ez a szenvelgő. A szenvedés reprezentációja. De úgy sejtem, ez is az ironia módszeréből adódik. Megőrizni a reprezentáció épségét. Amikor a regény a szerelemről mesél, vagy a szorongásról és a cselekvésképtelenségről, akkor éreztem azt, hogy meg-megtörik a reprezentációs kényszer, és maga a szerelem jelenik meg, vagy maga a szorongás, nyersen, lüktető valójában, élő amorf anyagként. A szenvedés, szerelem, szorongás eseményváltat itt az ábrázolás túlságosan behatárolja, jelölő-jelölt viszonyba helyezi. Most eszembe jut Cărtărescu, nála a hasonló cselekvésképtelenségben szorongó író szenvedése leválik az íróról, kiszabadul belőle, pusztá valójában örvénylik, felhőként rátelepszik a városra stb., stb., úgy is mondhatnám, eseményé válik. De persze, a *Lovak...*-tól nem várható ilyesmi, egészen másféle habitusú mű, sokkal fegyelmezettebb, goetheibb.

TD: Látod, sokszor ezen akadtam fenn. A regény látványos megcsináltságán. Például olykor nagyon modorosnak éreztem a regény nyelvét. Főleg a hasonlatok terén, amelyek mögött nem láttam a megjelenő világot, csak az írói mesterségbeli tudást érzektem. Ahogy azt sem értettem, miért kell sort keríteni az összes jól idézhető filozófiai közhely parafrázisára. Az világos, hogy Bartók Imre mindent tud arról, hogy mi az irodalom, és hogyan működik. De tudni és megcsinálni egészen más dolog. Ugyanakkor mégsem gondolom rossz műnek a regényt, főleg azért sem, mert ez volt az első, amit az írójától végigolvastam. Még két könyvébe belefogtam, amelyeket azonban letettem, s valljak színt, a *Jerikó épül* című regényt is, amelynek befogadástörténeti kudarcra ennek az új regénynek a kiindulópontja. Ugyanakkor a szerző elméleti jellegű munkáit nagyon szeretem. A regényírás kudarcáról szóló regényt végigolvasni – van ebben valami szomorú parodisztikusság, miközben tudom, a kudarc egy nagyon alapvető emberi tapasztalat, amiről lehet nagy regényeket írni. Hogy a regényírás kudarcáról sikerült-e nagy regényt írnia Bartók Imrének? – úgy gondolom, erről beszélünk. A kérdéseket mindenesetre sikerült teljesen új formában kiéleznie.

DELEATUR

Vida Gábor

Ó, JACK!

A világ legnagyobb szabad országáról én ma már alig tudok valamit, pedig két helyen is láttam a Függetlenségi nyilatkozat hiteles példányát, talán el is tudnám olvasni – egy jó szótárral. Az okmányok és egyezmények által garantált szabadsággal úgy vagyok, mint a világnapokkal, a jószándék és a hatóság szavatol értük, mert a védőszentek „elfordulásban tartózkodnak”, mint a Jóisten, bár nem is velük van a baj. A szabadság egyetlen problémája, hogy miközben élünk vele, többnyire vissza is élünk, ezzel bontjuk, bontogatjuk a szövétét. Megélni viszont a maga teljességében a szabadságot ritkán adódik alkalom, pedig cselekedni kell a jót, mondják a szúfi bölcsei, mert ha nem cselekedjük, honnan tudnánk, hogy mi az?

Szerencsések azok, akik életükben egyszer megélhetik a szabadságot, akkor is, ha banális választásokkal tudjuk illusztrálni: eldöntheti például az ember, hogy New Yorkba megy, vagy nem megy inkább sehova. Mi van New Yorkban? Semmi. Miért megyünk oda? Csak. És Denver? Beülünk az autóba, bekapcsoljuk a rádiót, szól a zene, és megyünk. Ennyi a szabadság – ez a gesztus. Ezt követi a történet. És amikor már nem tudunk elindulni, mert félünk, mert nem engednek, mert nem éri meg, és egyáltalán, akkor jön a mesélés, amikor már mesélni sem tudunk: az interpretáció. Ha nincs történet, nincs élet. Ha nem merünk élni, miként lehetünk szabadok? És miért élnénk, ha nem vagyunk szabadok? Az élmény egyszeri villámfény, aki látta, az tudja, bár aki nem vakult bele, az csak a visszfényt látta.

Amikor az *Útot* olvastam, én már tapasztaltam a szabadságot, okosan biccentettem, így vannak ezek. Korábban kéziratos másolatban olvastuk az *Üvöltést*, „Carl Solomon, veled vagyok a sárga házban”, mondtuk kórusban, néha üvöltöttük. Carl Solomont nem ismertük, a sárga házat igen, azóta is költöznénk belőle, csak hova? Egy időben valamelyik irodalmi lap szerkesztői azon vitatkoztak, le szabad-e írni azt a szót, hogy kurva, mert a szocialista gazdaságban kurvák már nincsenek, mondta valaki, nem is voltak... Év-tizedekkel később aktivisták megállapították, hogy a *Webster's Dictionary* ezernél több olyan szót tartalmaz, amelyeket ideológiai okokból törölni kel-

lene. Hány olyan szó volt, amit leírni sem volt szabad, és hány olyan lesz még? Milyen vicces ez ma, hogy a szocialista realizmus irtózott a szextől, a sokat kárhoztatott kispolgári világból ezt simán átemelte. Mindig van valami, amiről nem szabad beszélni, mindig van kurzus, képmutatás meg prudéria, cigaretta, drog, alkohol és abortusz. Előbb vagy utóbb mindenből filológiai kérdés lesz, mondhatni stilsztika. Az élet pedig megy tovább.

Cselekedni kell a jót, különben a rossz cselekszik minket. Már nem tudom, hogy ezt ki mondja. Kerouac is azok közé tartozik, akik a moralizáló dagonyából ki akartak bújni, csak persze nem így fogalmazták meg. Mi a hazugság? A nyolchengeres Chrysler és az olcsó benzin, James Dean és Elvis, például, később Woodstock és a *Hair*, Bob Dylan és Jim Morrison, Vietnam és Che Guevara. A halál is egy hazugság, nemde? A show megy tovább. Mindent szabad, azután kiderül, hogy mégsem, de ehhez a mindent egyszer meg kell tapasztalni, lehet üvölni, igen. Azután Jack írt egy nagy könyvet, kultusz lett belőle, és filológia. Film is lett, persze, kasszasiker. Ez már interpretáció. Ha nem a történet van előbb, akkor mit fogunk majd interpretálni? És ha nem teszünk semmit, ugyan miért lehet bocsánatot kérni Jack Kerouactól? Újra fogom olvasni őt is. Száz éve született. Magányos vagyunk, mint egy március, azt hiszem.

TALÁLT VERS

Jékely Zoltán

(1913 – 1982)

GYERMEK A HÓBAN

A kisedet az első hóra hozták;
egér-szeme, a habzsoló kis érzék
ámuldozik, mi ez a nagy fehérség,
melyet a szürkeség helyébe most lát.

Bundácskájában pípesen tipeg,
a dada ujját kis markába fogja,
aztán lehajlik, hóba nyúl, s nyafogva
egy szót szeretne mondani: HIDEG!

– Majd, amikor a kétezrediket
írják, és én már rég-rég nem leszek,
Te, kis toporgó, tejfogas gyerek,
mint roskadtínu, vaksi és süket
vénség érzed, hogy közel a halálod.
Gyors képeket látsz, tűnő arcokat,
szüleidét, ezt a fehér utat –
s látsz engem is talán, így, ahogy állok.

1932

NÉVJEGY

és ha majd edények leve,
és jelle, magától mondja,
nagy könnyű, van már
szabadidőnk, van isodalmunk,
vátorságunk is,
könnyű, megtaláltuk
a saját hangunk,
de ma épp edények van,
nagyanyám nem tanított meg
örökl, a edények nem fog
megkületni,
~~immó~~
nem verünk semmit

MRS

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszünk föl.

ISSN 1220-5982